

**İBN HALDUN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**YAŞAM DOYUMUNU YORDAMADA
YÜKSEKÖĞRENİM YAŞAM DOYUMU VE COVID-19
KORKUSU**

MUSTAFA SUBAŞI

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. SEFA BULUT

İSTANBUL, 2021

**İBN HALDUN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**YAŞAM DOYUMUNU YORDAMADA
YÜKSEKÖĞRENİM YAŞAM DOYUMU VE COVID-19
KORKUSU**

MUSTAFA SUBAŞI

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. SEFA BULUT

İSTANBUL, 2021

TEZ ONAY SAYFASI

Bu tez tarafımızca okunmuş olup kapsam ve nitelik açısından, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanında Yüksek Lisans Derecesini alabilmek için yeterli olduğuna karar verilmiştir.

Tez Jürisi Üyeleri

Unvan – Ad Soyad

Kanaati

İmza

_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

Bu tezin İbn Haldun Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tarafından konulan tüm standartlara uygun şekilde yazıldığı teyit edilmiştir.

Teslim Tarihi

Mühür/İmza

AKADEMİK DÜRÜSTLÜK BEYANI

Bu çalışmada yer alan tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu, söz konusu kurallar ve ilkelerin zorunlu kıldığı çerçevede, çalışmada özgün olmayan tüm bilgi ve belgelere, alıntılama standartlarına uygun olarak referans verilmiş olduğunu beyan ederim.

Adı Soyadı: Mustafa Subaşı

İmza:

X X X X X

ÖZ

YAŞAM DOYUMUNU YORDAMADA YÜKSEKÖĞRENİM YAŞAM DOYUMU VE COVID-19 KORKUSU

Subaşı, Mustafa

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans Programı

Öğrenci Numarası: 194008001

Open Researcher and Contributor ID (ORCID): 0000-0003-4170-6280

Ulusal Tez Merkezi Referans Numarası: 10407620

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Sefa Bulut

Eylül 2021, 127 sayfa

Bu çalışmanın amacı yükseköğrenim yaşam doyumunun ve COVID-19 korkusunun yaşam doyumunu ne düzeyde yordadığının incelenmesidir. Araştırmanın evrenini 2020-2021 Bahar döneminde İstanbul ilinde devlet ve vakıf üniversitelerinde eğitim görmekte olan öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi uygun örneklem yöntemi ile oluşturulmuştur. Araştırmaya 510 kadın, 108 erkek öğrenci katılım göstermiştir. Araştırmanın amacına uygun olarak betimsel ve ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada veri toplamak amacıyla Yaşam Doyumu Ölçeği, Yükseköğrenim Yaşam Doyumu Ölçeği, KOVID-19 Korkusu Ölçeği ve Sosyodemografik Bilgi Formu kullanılmıştır. Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunu yükseköğrenim yaşam doyumu ve COVID-19 korkusunun ne düzeyde yordadığını sınamak için öncelikle korelasyon analizleri yapılmış ve ardından basit doğrusal regresyon analizi uygulanmıştır. Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu, yükseköğrenim yaşam doyumu ve COVID-19 korkusu puanlarının yaş, cinsiyet, sosyoekonomik düzey, genel not ortalaması ve üniversite türüne göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini değerlendirmek için bağımsız örneklem t testi analizi ve ANOVA testi gerçekleştirilmiştir. Verilerin istatistiksel açıdan çözümlenme sürecinde SPSS 22.0 paket programı kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre yükseköğrenim yaşam doyumu ve yaşam doyumu arasında orta düzeyde pozitif bir

ilişki saptanmış ancak COVID-19 korkusu ve yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Yükseköğrenim yaşam doyumunun yaşam doyumundaki varyansın %12.9'unu açıkladığı tespit edilmiştir. Yaşam doyumunun sosyoekonomik düzeye göre, yükseköğrenim yaşam doyumunun üniversite türü ve genel not ortalamasına göre, COVID-19 korkusunun ise cinsiyete göre farklılaştığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Yaşam Doyumu, Yükseköğrenim Yaşam Doyumu, Üniversite Doyumu, COVID-19 Korkusu

ABSTRACT

COLLEGE SATISFACTION AND THE FEAR OF COVID-19 AS PREDICTIVE VARIABLES OF LIFE SATISFACTION

Subaşı, Mustafa

MA in Counseling Psychology

Student ID: 194008001

Open Researcher and Contributor ID (ORCID): 0000-0003-4170-6280

National Thesis Center Reference Number: 10407620

Thesis Supervisor: Prof. Sefa Bulut

September 2021, 127 pages

This study examines to what extent college satisfaction and the fear of COVID-19 predict life satisfaction in university students. The participants consisted of 618 students from a public or private university in Istanbul, Turkey. In the study, the Satisfaction with Life Scale, Higher Education Life Satisfaction Scale, the Fear of COVID-19 Scale, and Sociodemographic Information Form was used to collect data. To test to what extent college satisfaction and the fear of COVID-19 predict life satisfaction in university students, correlation analyses were performed and then simple linear regression analysis was implemented. Furthermore, independent samples t-test analyses and ANOVA tests were conducted to evaluate whether life satisfaction, college satisfaction, and the fear of COVID-19 scores differed significantly according to age, gender, a socioeconomic level, grade point average (GPA), and the type of university. Therefore, SPSS 22.0 was utilized to analyze the data. The findings obtained from the analyses demonstrated that college satisfaction positively and moderately correlated with life satisfaction, but no significant relationship was found between the fear of COVID-19 and life satisfaction. And it has been shown that college satisfaction explained 12.9% of the variance in life satisfaction. In addition, it has been observed that life satisfaction differed based on a socioeconomic level, that college satisfaction varied with the type of university and GPA, and that the fear of COVID-19 varied by gender.

Keywords: Life Satisfaction, Higher Education Life Satisfaction, College Satisfaction, The Fear of COVID-19

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleőtirilmesinde kıymetli bilgilerini ve tecrübelerini her daim sabır, nezaket ve anlayıőla paylaőan saygıdeğer danıőman hocam, Prof. Dr. Sefa Bulut'a, çalışmanın baőından beri bilgi birikimini aktaran, her zaman yardımını sunan ve bireysel gelişime dair bilincimi artıran sayın hocam Psikiyatrist Dr. Ali Gorkem Gencer'e, desteklerini ve tecrübelerini samimiyetle gosteren, yaşam deneyimlerini incelikle aktaran, dostluklarını koőulsuz Őartsız hissettiğim ağabeylerim Uğur Altun ve Hasan Göltekin'e, çalışma temposunun yoğunluğunda yaőadıđım zorlukları kolaylaştıran ve varlıkları için minnettar olduğum sevgili aileme sonsuz teőekkürlerimi sunarım.

Mustafa Subaşı

ST. PETERSBURG, 2021

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iv
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜR	viii
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xv
SİMGELER VE KISALTMALAR	xvi
BÖLÜM I	17
1. 1. Problem Durumu	17
1. 2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	20
1. 3. Araştırma Problemi	22
1. 4. Alt Problemler.....	22
1. 5. Sayıtlar	23
1. 6. Sınırlılıklar	23
1. 7. Tanımlar	24
1. 8. Yaşam Doyumu	24
1. 9. Yükseköğrenim Yaşam Doyumu	24
1. 10. COVID-19 Korkusu	24
BÖLÜM II	26
2. 1. Yaşam Doyumu	26
2. 2. Yaşam Doyumuna Etki Eden Faktörler.....	29
2. 2. 1. Yaş.....	33
2. 2. 2. Cinsiyet.....	34
2. 2. 3. Gelir.....	34
2. 3. Yaşam Doyumu Alt Alanları	36
2. 3. 1. Evlilik	39
2. 3. 2. Sağlık.....	39

2. 3. 3. İş Doyumu	41
2. 3. 4. Eğitim	42
2. 4. Yaşam Doyumu Kuramları.....	43
2. 4. 1. Ereksel Kuram.....	43
2. 4. 2. Süreç/Etkinlik Kuramı.....	46
2. 4. 3. Bağ Kuramları.....	47
2. 4. 4. Haz ve Acı Kuramı.....	48
2. 4. 5. Aşağıdan Yukarıya ve Yukarıdan Aşağıya (Tabandan Tavana ve Tavandan Tabana) Kuramları.....	49
2. 4. 6. Sabit Nokta/Dinamik Denge Kuramı	51
2. 4. 7. Çok Yönlü Uyuşmazlık Kuramı	53
2. 5. Yükseköğrenim Yaşam Doyumu	53
2. 6. COVID-19 Korkusu	58
BÖLÜM III	61
3. 1. Yöntem	61
3. 2. Araştırma Modeli	61
3. 3. Evren ve Örneklem	62
3. 4. Verilerin Toplanması.....	64
3. 5. Veri Toplama Araçları.....	64
3. 5. 1. Sosyodemografik Bilgi Formu	65
3. 5. 2. Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ).....	65
3. 5. 3. Yükseköğrenim Yaşam Doyumu Ölçeği (YYDÖ)	65
3. 5. 4. KOVİD-19 Korkusu Ölçeği (KKÖ).....	66
3. 6. Verilerin Analizi	67
BÖLÜM IV	71
4. 1. Sosyodemografik Bilgilere Göre Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumu, Yükseköğrenim Yaşam Doyumu ve COVID-19 Korkusuna İlişkin Bulgu ve Yorumlar	71

4. 1. 1. Cinsiyete Göre Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumu, Yükseköğrenim Yaşam Doyumu ve COVID-19 Korkusuna İlişkin Bulgu ve Yorumlar	71
4. 1. 2. Üniversite Türüne Göre Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumu, Yükseköğrenim Yaşam Doyumu ve COVID-19 Korkusuna İlişkin Bulgu ve Yorumlar	73
4. 1. 3. Yaşa Göre Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumu, Yükseköğrenim Yaşam Doyumu ve COVID-19 Korkusuna İlişkin Bulgu ve Yorumlar	75
4. 1. 4. Genel Not Ortalamasına (GNO) Göre Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumu, Yükseköğrenim Yaşam Doyumu ve COVID-19 Korkusuna İlişkin Bulgu ve Yorumlar	78
4. 1. 5. Sosyoekonomik Düzeye (SED) Göre Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumu, Yükseköğrenim Yaşam Doyumu ve COVID-19 Korkusuna İlişkin Bulgu ve Yorumlar	83
4. 2. Yaşam Doyumu, Yükseköğrenim Yaşam Doyumu ve COVID-19 Korkusu Korelasyonları	86
4. 3. Yaşam Doyumu ve Yükseköğrenim Yaşam Doyumu Değişkenleri İçin Saçılma Diyagramı ve Regresyon Doğrusu.....	88
4. 4. Yaşam Doyumunun Yükseköğrenim Yaşam Doyumuna Göre Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları	88
BÖLÜM V	90
5. 1. Sonuç	90
5. 2. Tartışma	92
5. 2. 1. Cinsiyete Göre Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumu, Yükseköğrenim Yaşam Doyumu ve COVID-19 Korkusuna İlişkin Bulguların Tartışılması	92
5. 2. 2. Üniversite Türüne Göre Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumu, Yükseköğrenim Yaşam Doyumu ve COVID-19 Korkusuna İlişkin Bulguların Tartışılması.....	93
5. 2. 3. Yaşa Göre Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumu, Yükseköğrenim Yaşam Doyumu ve COVID-19 Korkusuna İlişkin Bulguların Tartışılması.....	94

5. 2. 4. Genel Not Ortalamasına (GNO) Göre Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumu, Yükseköğrenim Yaşam Doyumu ve COVID-19 Korkusuna İlişkin Bulguların Tartışılması	95
5. 2. 5. Sosyoekonomik Düzeye Göre Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumu, Yükseköğrenim Yaşam Doyumu ve COVID-19 Korkusuna İlişkin Bulguların Tartışılması.....	96
5. 2. 6. Yaşam Doyumu ve COVID-19 Korkusu Korelasyon Bulgularının Tartışılması	98
5. 2. 7. Yükseköğrenim Yaşam Doyumu ve COVID-19 Korkusu Korelasyon Bulgularının Tartışılması	98
5. 2. 8. Yaşam Doyumunun Yükseköğrenim Yaşam Doyumuna Göre Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçlarının Tartışılması.....	99
5. 3. Öneriler.....	100
REFERANSLAR	102
EKLER.....	121
EK A: BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU.....	121
EK B: SOSYODEMOGRAFİK BİLGİ FORMU	122
EK C: YAŞAM DOYUMU ÖLÇEĞİ (YDÖ) ÖRNEK MADDELER	123
EK D: YÜKSEKÖĞRENİM YAŞAM DOYUMU ÖLÇEĞİ (YÖYD) ÖRNEK MADDELER.....	124
EK E: KOVİD-19 KORKUSU ÖLÇEĞİ (KKÖ) ÖRNEK MADDELER	125
EK F: İBN HALDUN ÜNİVERSİTESİ ETİK KURUL KARARI	126
ÖZGEÇMİŞ	127

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.3.1. Sosyodemografik Bilgiler	63
Tablo 4.1.1.1. Cinsiyete Göre Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumlarına İlişkin T-Testi Sonuçları	72
Tablo 4.1.1.2. Cinsiyete Göre Üniversite Öğrencilerinin Yükseköğrenim Yaşam Doyumlarına İlişkin T-Testi Sonuçları	72
Tablo 4.1.1.3. Cinsiyete Göre Üniversite Öğrencilerinin COVID-19 Korkusuna İlişkin T-Testi Sonuçları	72
Tablo 4.1.2.1. Üniversite Türüne Göre Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumlarına İlişkin T-Testi Sonuçları	73
Tablo 4.1.2.2. Üniversite Türüne Göre Üniversite Öğrencilerinin Yükseköğrenim Yaşam Doyumlarına İlişkin T-Testi Sonuçları	74
Tablo 4.1.2.3. Üniversite Türüne Göre Üniversite Öğrencilerinin COVID-19 Korkusuna İlişkin T-Testi Sonuçları.....	74
Tablo 4.1.3.1. Yaşa Göre Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumuna İlişkin Betimsel İstatistikler	75
Tablo 4.1.3.2. Yaşa Göre Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumuna İlişkin ANOVA Sonuçları.....	75
Tablo 4.1.3.3. Yaşa Göre Üniversite Öğrencilerinin Yükseköğrenim Yaşam Doyumuna İlişkin Betimsel İstatistikler	76
Tablo 4.1.3.4. Yaşa Göre Üniversite Öğrencilerinin Yükseköğrenim Yaşam Doyumuna İlişkin ANOVA Sonuçları.....	76
Tablo 4.1.3.5. Yaşa Göre Üniversite Öğrencilerinin COVID-19 Korkusuna İlişkin Betimsel İstatistikler	77
Tablo 4.1.3.6. Yaşa Göre Üniversite Öğrencilerinin COVID-19 Korkusuna İlişkin ANOVA Sonuçları.....	77
Tablo 4.1.4.1. Genel Not Ortalamasına Göre Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumuna İlişkin Betimsel İstatistikler	78
Tablo 4.1.4.2. Genel Not Ortalamasına Göre Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumuna İlişkin Kruskal Wallis Testi	79
Tablo 4.1.4.3. Genel Not Ortalamasına Göre Üniversite Öğrencilerinin Yükseköğrenim Yaşam Doyumuna İlişkin Betimsel İstatistikler	79

Tablo 4.1.4.4. Genel Not Ortalamasına Göre Üniversite Öğrencilerinin Yükseköğrenim Yaşam Doyumuna İlişkin Kruskal-Wallis Testi	80
Tablo 4.1.4.5. Genel Not Ortalamasına Göre Üniversite Öğrencilerinin Yükseköğrenim Yaşam Doyumuna İlişkin Dunnett T3 Post Hoc Analizi	81
Tablo 4.1.4.6. Genel Not Ortalamasına Göre Üniversite Öğrencilerinin COVID-19 Korkusuna İlişkin Betimsel İstatistikler.....	82
Tablo 4.1.4.7. Genel Not Ortalamasına Göre Üniversite Öğrencilerinin COVID-19 Korkusuna İlişkin Kruskal Wallis Testi.....	82
Tablo 4.1.5.1. Sosyoekonomik Düzeye Göre Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumuna İlişkin Betimsel İstatistikler	83
Tablo 4.1.5.2. Sosyoekonomik Düzeye Göre Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumuna İlişkin ANOVA Sonuçları.....	83
Tablo 4.1.5.3. Sosyoekonomik Düzeye Göre Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumuna İlişkin Tukey HSD Post Hoc Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları	84
Tablo 4.1.5.4. Sosyoekonomik Düzeye Göre Üniversite Öğrencilerinin Yükseköğrenim Yaşam Doyumuna İlişkin Betimsel İstatistikler	85
Tablo 4.1.5.5. Sosyoekonomik Düzeye Göre Üniversite Öğrencilerinin Yükseköğrenim Yaşam Doyumuna İlişkin ANOVA Sonuçları.....	85
Tablo 4.1.5.6. Sosyoekonomik Düzeye Göre Üniversite Öğrencilerinin COVID-19 Korkusuna İlişkin Betimsel İstatistikler.....	86
Tablo 4.1.5.7. Sosyoekonomik Düzeye Göre Üniversite Öğrencilerinin COVID-19 Korkusuna İlişkin ANOVA Sonuçları	86
Tablo 4.2.1. Yaşam Doyumu, Yükseköğrenim Yaşam Doyumu ve COVID-19 Korkusu Korelasyonları	87
Tablo 4.4.1. Yaşam Doyumunun Yükseköğrenim Yaşam Doyumuna Göre Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	87

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 4.3.1. Yaşam Doyumu ve Yükseköğrenim Yaşam Doyumu Değişkenleri İçin Saçılma Diyagramı ve Regresyon Doğrusu	88
---	----

SİMGELER VE KISALTMALAR

ANOVA	Varyans Analizi (Analysis of Variance)
GNO	Genel Not Ortalaması
KKÖ	KOVID-19 Korkusu Ölçeği
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development)
ÖSYM	Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
SED	Sosyoekonomik Düzey
SPSS	Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paket Programı (Statistical Package for the Social Sciences)
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
QCL	Üniversite Yaşam Kalitesi Ölçeği (Quality of College Life)
WHO	Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization)
YDÖ	Yaşam Doyumu Ölçeği
YKS	Yükseköğretim Kurumları Sınavı
YÖK	Yükseköğretim Kurumu
YYDÖ	Yükseköğrenim Yaşam Doyumu Ölçeği

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde sırasıyla problem durumu, araştırmanın amaç ve önemi, problem cümlesi, araştırmanın sayıltıları, sınırlılıkları ve temel kavramlarının tanımları sunulmuştur.

1. 1. Problem Durumu

Son yıllarda psikoloji literatüründe olumlu ruh sağlığının araştırılmasına ve geliştirilmesine yönelik araştırma ve uygulamaların sayısında ciddi artış görülmektedir. Pozitif psikoloji kapsamında yapılan bu çalışmaların önemli bir bileşenini mutluluk oluşturmaktadır. Literatürde öznel iyi oluş olarak ifade edilen mutluluk, gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülke için önemli bir parametre haline gelmiştir (OECD, 2021). Öznel iyi oluş, bilişsel ve duygusal boyutlardan oluşmaktadır. Duygusal boyut, olumlu duyguların sıklıkla deneyimlenmesi ve olumsuz duyguların düşük seviyelerde yaşanmasını ifade etmektedir. Bilişsel boyut ise yaşamdan alınan doyumun kişiye özgü kriterlerle değerlendirilmesidir (Diener, Lucas, & Oishi, 2002). Yaşam doyumunu, bu bilişsel değerlendirme olarak tanımlanmaktadır.

2011 yılından itibaren OECD tarafından uygulanan çok boyutlu bir iyi oluş modeli olan ve iki yıl aralıklarla çeşitli ülkelerdeki yaşam doyumunu ölçen Daha İyi Yaşam Endeksi (The Better Life Index) (OECD, 2021; Greco, Ishizaka, Resce & Torrisi, 2020), Avrupa Birliği tarafından gerçekleştirilen yaşam kalitesi, yaşam doyumunu ve mutluluk indeksi çalışmaları (Eurostat, 2021) ve Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanan Dünya Mutluluk Raporları (Helliwell, Layard & Sachs, 2019; United Nations, 2021) yaşam doyumunun ve öznel iyi oluşun özellikle ekonomik gelişim ve sosyal refah çalışmalarında ülkelerin ve uluslararası kurum ve kuruluşların araştırma ve çalışmalarında önemli bir yer edindiğinin göstergesidir.

Türkiye’de yaşam doyumunun incelenmesi ve öznel iyi oluşun/yaşam doyumunun geliştirilmesi önemli olan bir grup da üniversite öğrencileridir. Türkiye’de ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde halihazırda yaklaşık 8 milyon üniversite öğrencisi bulunmaktadır (YÖK, 2021) ve her yıl üniversite sınavına milyonlarca öğrenci başvurmaktadır. Örneğin, 2020 yılında üniversiteye giriş sınavı olan YKS’na (Yükseköğretim Kurumları Sınavı) yaklaşık 2.5 milyon başvurmuştur (ÖSYM, 2021). Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumlarını bilimsel açıdan öğrenmek, öğrencilerin yaşamları ve beklentileri konusunda yapılacak çalışmaları ve politikaları zenginleştirecektir (Tozar, 2019). Nitekim üniversite öğrencileri her ülkenin mevcut ve potansiyel ekonomik ve sosyal gelişiminin temel dinamizm kaynağıdır. Beliren yetişkinlik döneminde olan ve gelişimsel krizlerden geçen genç yetişkin bireylerin yaşam doyumunun yüksek olması üretkenliği ve yaratıcılığı artırmakta, bireysel ve toplumsal gelişime olumlu katkılar sunmaktadır. Bu nedenle üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunu değerlendirmek, yaşam doyumunun ve yaşam kalitesinin geliştirilmesinde önem taşımaktadır.

Genç yetişkin bireylerin yaşamında ve yaşam doyumunda önemli etkiye sahip olan bir diğer alan ise yükseköğrenim yaşantısından alınan doyumdur. Literatürde yükseköğrenim yaşam doyumunu, üniversite öğrencilerinin üniversite eğitiminden ve üniversite yaşantılarından aldıkları doyumunu ifade etmektedir. Yükseköğrenim yaşam doyumunu, üniversite öğrencilerinin üniversiteye ilişkin genel doyumunu, öğretim üyelerinden sağlanan doyumunu, üniversite imkanlarından sağlanan doyumunu, üniversitenin sunduğu psikososyal ve psikolojik danışma hizmetlerinden ve üniversite yönetiminden alınan doyumunu içermektedir (Erol ve Yıldırım, 2016). Üniversite öğrencilerinin üniversite yaşam kalitesinin/doyumunun bilinmesi hem üniversiteler hem de öğrenciler açısından önem taşımaktadır. Son yıllarda üniversite oranının giderek yükselmekte olduğu ve öğrencilerin yaşam alanının çoğunluğunu üniversitelerin oluşturduğu dikkate alındığında üniversite yaşam doyumunun hem üniversitelerin akademik ve psikososyal imkanlarının geliştirilmesi, hem öğrencilere daha iyi hizmet sunulması hem de öğrencilerinin yaşam doyumlarının geliştirilmesi açısından önem taşıdığı düşünülmektedir. Yükseköğrenim yaşam doyumunu ve yaşam doyumunu bağlamında bir çalışmada üniversiteden alınan doyumun üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunu yordadığı bulunmuştur (Lounsbury ve ark., 2005). Yine üniversite öğrencilerinin genel not ortalamasının (Chow, 2005) ve akademik

doyumunun yaşam doyumuyla ilişkili olduğu saptanmıştır (Garriott, Hudyma, Keene & Santiago, 2015).

Bu doğrultuda yaşam doyumuna ve yükseköğrenim yaşam doyumuna etki edebileceği düşünülen bir diğer faktör ise 2020 yılında Türkiye’de de görülmeye başlanan COVID-19 pandemisidir. Pandemi sürecinde yaşam doyumunun azaldığı ve düşük yaşam doyumunu görüldüğü saptanmıştır (de Pedraza, Gudi & Tijdens, 2020; Gawrych, Cichoń & Kiejna, 2021; Satici ve ark., 2020). Bulaşıcılığı ve ölüm riski sebebiyle COVID-19 pandemisiyle beraber mümkün mertebe az temas sağlanması amacıyla sosyal etkileşimler azaltılmıştır. Bu doğrultuda üniversiteler online veya uygulamalı bölümler için hibrid eğitim modellerine geçişlerdir. 2020 yılının ilk aylarından itibaren bu çalışmanın yapıldığı süreye değin online eğitimler sürdürülmektedir. Öğrencilerin yaşam doyumuna ve yükseköğrenim yaşam doyumuna etki edebilecek üniversite imkanlarının bir kısmı bu nedenle erişilebilir olmayabilmektedir. COVID-19 pandemisinin hem yaşam doyumuna hem de yükseköğrenim yaşam doyumuna etki edebileceği düşünülmektedir. Nitekim literatürde COVID-19 korkusuna yönelik çalışmalar COVID-19 korkusunun yaşam doyumunu etkilediğini saptamıştır (Ahorsu ve ark., 2020; Satici ve ark., 2020).

Literatürde yaşam doyumunu ve yükseköğrenim yaşam doyumunu ilişkisini doğrudan ele alan kısıtlı çalışmalar bulunmaktadır (Lounsbury ve ark., 2005; Sirgy ve ark., 2007). Türkiye’de üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmalarda ağırlıklı olarak yaşam doyumuna ve sosyodemografik değişkenlere göre çalışmalar yapılmıştır (Dost, 2007; Engin ve ark., 2011; Receptoğlu, 2013; Gülaçtı ve Çitfçi, 2018) ve yükseköğrenim yaşam doyumuna yönelik ise içerik ve kapsam açısından sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmıştır (Aldemir ve Gülcan, 2004; Arslan ve Akkaş, 2014). Yurtdışı literatürde ise yükseköğrenim yaşam doyumunu güncelliğini koruyan bir konu olmaya devam etmektedir (Siming, 2015; Weerasinghe & Fernando, 2018; Mastoi & Saenkrod, 2019). Bu çalışmanın özgün yanı yaşam doyumunu ve yükseköğrenim yaşam doyumunu ilişkisini doğrudan ele alması ve yükseköğrenim yaşam doyumunun yaşam doyumuna ne düzeyde yordadığını incelemesidir. Bu doğrultuda yaşam doyumunun aşağıdan yukarıya kuramı benimsenmiştir. Aşağıdan yukarıya kuramına göre yaşamdan alınan doyuma ilişkin genel bir değerlendirme olan yaşam doyumunu çeşitli alt alanlardaki

(maddi gelir, sağlık, eğitim vb.) doyumlardan etkilenmektedir (Sirgy ve ark., 2007) Yükseköğrenim yaşam doyumunun yaşam doyumunu etkileyeceği varsayılmıştır.

Yine COVID-19 korkusunun yaşam doyumunu etkilemesi, niversite eğitim ve yaşantısını ciddi oranda değiştirmesi ve yükseköğrenim yaşam doyumuna potansiyel etkileri sebebiyle çalışmaya dahil edilmesi gerektiği düşünülmüştür. Bu doğrultuda bir diğer etken ise COVID-19 etkisinin çalışmaya dahil edilmemesinin bir sınırlılık olacağı yönündedir. COVID-19 korkusunun yaşam doyumunu ne düzeyde yordadığının değerlendirilmesi ve yükseköğrenim yaşam doyumuyla ilişkisinin incelenmesi bu çalışmanın literatüre katkı sunacağı düşünülen bir diğer özgün yanıdır.

1. 2. Araştırmanın Amacı ve nemi

Bu araştırmanın amacı yükseköğrenim yaşam doyumunu ve COVID-19 korkusuna göre yaşam doyumunun ne düzeyde yordandığının incelenmesidir. Bu bağlamda araştırmanın değerkenlerini ve kavramlarını ele almak açısından ulusal ve uluslararası literatüre ve ulusal literatürdeki sınırlı çalışmalara katkı sunacağı düşünülmektedir. Güncel literatür incelendiğinde yaşam doyumunun, yükseköğrenim yaşam doyumunun ve COVID-19 korkusunun ele alınmasının önemli olduğu görülmektedir (Lounsbury ve ark., 2005; Sirgy ve ark., 2007; Siming, 2015; Weerasinghe & Fernando, 2018; Mastoi & Saenkrod, 2019; Ahorsu ve ark., 2020; Satici ve ark., 2020).

Yaşam doyumunu incelendiğinde ne çıkan gruptan birisi de niversite öğrencileridir. Üniversite ğrencileri niversite yaşantısıyla beraber lise döneminde daha farklı olarak arkadaşlık ilişkilerinin zenginleştiği, sosyal yaşamın çeşitlendiği, aile ilişkilerinin dönüşüm geçirdiği, maddi gelir ve prestij kaynağı sayılabilecek mesleki yeterliliğin verildiği akademik ve sosyal bir ortama geçiş yapmaktadır. Üniversite ğrencileri ağrılıkla geç yetişkinlik dönemindeki bireylerdir. Bu dönem sınırları değerleşmekle beraber 18-25 yaş arasındadır ve yakınlığa karşı yalıtılmışlığın belirlendiği ve kariyer sağlamlaştırmanın ilk adımlarının atıldığı bir dönemdir (Hoffnung ve ark., 2019). Bu dönem gelişimsel perspektifle değerlendirildiğinde geç bireylerin olumlu gelişimleri ve yaşam doyumları literatürde önemini sürdürmektedir (Hawkins ve ark., 2009). Geç bireylerde yaşam doyumuna yönelik değerlendirmelerin bilinmesi eğitim politikalarının geliştirilmesi, potansiyel iş

gücünün memnuniyetinin ve üretkenliğinin sağlanması, psikososyal verimliliğin artırılması ve ruh sağlığının korunması açısından önem taşımaktadır. Genç yetişkin bireylerin ulusal iş gücü ve insan kaynağı açısından oldukça önemli bir grup olduğu bilinmektedir. Nitekim halihazırda Türkiye’de yaklaşık 8 milyon üniversite öğrencisi bulunmaktadır (YÖK, 2021). Bu nedenle genç yetişkinlerin yaşam doyumunun çalışılması ve geliştirilmesi Türkiye’nin geleceğine yatırım anlamı taşımaktadır.

Bu bağlamda dikkate alınması gereken bir diğer değişken üniversite öğrencilerinin yükseköğrenim yaşantısından aldıkları doyumdur. Türkiye’de halihazırda 129 devlet üniversitesi, 74 vakıf üniversitesi ve 4 vakıf meslek yüksekokulu, toplamda 207 yükseköğrenim kurumu bulunmaktadır (YÖK, 2021). Yurtdışı literatürde üniversite öğrencilerinin yükseköğrenim/üniversite yaşantılarından aldıkları doyum sıklıkla çalışılmıştır (Razinkina ve ark., 2018; Sirgy, 2012; Fleming, Oertle, Plotne & Hakun, 2017). Bu ve benzeri çalışmalarda bölüme ve fakülteye yönelik doyuma, öğretim üyelerine yönelik doyuma, akademik desteğe yönelik doyuma, kurumsal hizmet kalitesine ilişkin doyuma, öğrenime yönelik fiziksel imkanlara ve psikososyal desteklere ilişkin doyuma, üniversite yönetimine ilişkin doyuma vb. odaklanılmıştır (Erol ve Yıldırım, 2016). Öte yandan, yükseköğrenim yaşam doyumunu ve yaşam doyumunu ilişkisine yönelik çalışmalar da gerçekleştirilmiştir (Lounsbury ve ark., 2005; Sirgy ve ark., 2007). Türkiye’de ise yükseköğrenim doyumuna ilişkin çalışmalar gerçekleştirilmekle beraber (Aldemir ve Gülcan, 2004; Arslan ve Akkaş, 2014) yükseköğrenim yaşam doyumunu ve yaşam doyumunu ilişkisini doğrudan ele alan çalışmalar kısıtlı olmuştur. Bu çalışmada literatürdeki bu boşluğun giderilmesi ve yaşam doyumunu literatürüne katkı sağlanması hedeflenmektedir. Çalışmanın özgün yanı bu ilişkiyi doğrudan ele alarak yaşam doyumunu yordamada yükseköğrenim yaşam doyumunun etkisinin araştırılmasıdır.

Son dönemde ruh sağlığı literatürüyle ilişkili bir diğer önemli etken COVID-19 etkileri olmuştur (Ammar ve ark., 2020a; Özmen, Özkan, Özer ve Yanardağ, 2021; Zhang, Wang, Rauch & Wei, 2020). COVID-19 pandemisi sürecinde yaşam doyumunun azaldığı ve düşük yaşam doyumunu görüldüğü saptanmıştır (de Pedraza ve ark., 2020; Gawrych, Cichoń & Kiejna, 2021). Yine COVID-19 korkusuna yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiş (Doğan & Düzel, 2020; Ladikli ve ark., 2020) ve COVID-19 korkusunun yaşam doyumunu etkilediğini saptanmıştır (Ahorsu ve ark., 2020;

Duong, 2021; Satici ve ark., 2020). Öte yandan, COVID-19 korkusunun yaşam doyumunun bir yordayıcısı olmadığı da bulunmuştur (Karataş, Uzun ve Tagay, 2021). Literatürdeki bulguların tutarsızlık göstermesi ve pandeminin üniversite öğrencilerinde yaşam doyumuna nasıl etki ettiğinin anlaşılmasının önemliliği nedeniyle COVID-19 korkusu değişken olarak çalışmaya dahil edilmiştir.

Başta psikolojik danışmanlar olmak üzere ruhsal sağlığı uzmanlarının üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunu, yükseköğrenim yaşam doyumunu ve COVID-19 korkusu arasındaki ilişkileri bilmesinin yükseköğrenim psikolojik danışma ve kariyer danışmanlığı hizmetlerinin yanı sıra psikolojik destek gereksinimi bulunan öğrencilere erişme ve bireysel ve grupla psikolojik danışma hizmetlerini sunma ve geliştirme noktasında katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Genç yetişkinlik kapsamında üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunu ve yükseköğrenim yaşam doyumunun bilinmesi üniversitelerin akademik ve psikososyal hizmetlerinin ve yükseköğrenim bağlamında öğrenci gelişimi odaklı politikaların geliştirilmesine kılavuzluk edeceği düşünülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada üniversite öğrencilerinde yükseköğrenim yaşam doyumunu ve COVID-19 korkusuna göre yaşam doyumunu düzeylerinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

1. 3. Araştırma Problemi

Bu çalışmada “Yükseköğrenim yaşam doyumunu ve COVID-19 korkusu üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunu ne düzeyde yordamaktadır?” problemine yanıt aranmaktadır. Sosyodemografik bilgi formunda elde edilen verilere göre ve literatürdeki bulguların karşılaştırılması ve değerlendirilmesi amacıyla üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunun, yükseköğrenim yaşam doyumunun ve COVID-19 korkusunun anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediği ayrıca incelenmiştir.

1. 4. Alt Problemler

Bu bölümde araştırma kapsamında ele alınan alt problemler sunulmuştur.

1. Cinsiyete göre üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunu düzeyleri, yükseköğrenim yaşam doyumunu düzeyleri ve COVID-19 korkusu düzeyleri anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?

2. Üniversite türüne göre üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu düzeyleri, yükseköğrenim yaşam doyumu düzeyleri ve COVID-19 korkusu düzeyleri anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
3. Yaşa göre üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu düzeyleri, yükseköğrenim yaşam doyumu düzeyleri ve COVID-19 korkusu düzeyleri anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
4. Genel not ortalamasına göre üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu düzeyleri, yükseköğrenim yaşam doyumu düzeyleri ve COVID-19 korkusu düzeyleri anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
5. Sosyoekonomik düzeye göre üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu düzeyleri, yükseköğrenim yaşam doyumu düzeyleri ve COVID-19 korkusu düzeyleri anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?

1. 5. Sayıtlar

Bu araştırmaya ilişkin sayıtlar aşağıda sunulmuştur.

1. Araştırmaya katılan katılımcıların ölçme araçlarındaki yönergeleri okuyup eksiksiz bir şekilde anladıkları varsayılmıştır.
2. Katılımcılar, uygulanan ölçme araçlarına doğru ve gerçek durumları aktaracak şekilde yanıt vermişlerdir.

1. 6. Sınırlılıklar

Araştırmaya ilişkin sınırlılıklar aşağıda sunulmuştur.

1. Bu araştırmada yaşam doyumuyla ilişkili değişkenler, yükseköğrenim yaşam doyumu ve COVID-19 korkusu ile sınırlıdır.
2. Bu araştırma, yükseköğrenim yaşam doyumu, yaşam doyumu ve COVID-19 korkusu ölçme araçlarının ölçtüğü özelliklerle sınırlıdır.
3. Araştırmada öz-bildirime dayalı ölçme araçları kullanılmıştır.
4. Araştırmanın örnekleme 2020-2021 Bahar döneminde İstanbul ilinde öğrenim gören üniversite öğrencileriyle sınırlıdır. Araştırmadan edinilen bulgular yalnızca nitelik ve nicelik açısından benzerlik gösteren öğrencilere ve üniversitelere genellenebilir.

1. 7. Tanımlar

Bu bölümde araştırmadaki değişkenlere yönelik tanımlara yer verilmiştir.

1. 8. Yaşam Doyumu

Bireyin öznel bir şekilde belirlediği kriterlere dayanarak yaşamını genel olarak değerlendirmesiyle açığa çıkan bilişsel yargıyı ifade etmektedir (Diener, Emmons, Larsen & Griffin, 1985; Neugarten, Havighurst ve Tobin, 1961). Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunu değerlendirmek amacıyla Yaşam Doyumu Ölçeği kullanılmıştır (Köker, 1991). Ölçeğe göre yüksek puan alındığında bireyin yaşam doyumunun yüksek olduğu, düşük puan alındığında ise bireyin yaşam doyumunun düşük olduğu değerlendirilmiştir.

1. 9. Yükseköğrenim Yaşam Doyumu

Bireyin üniversiteden aldığı genel doyumunun, öğretim üyelerinden sağlanan doyumunun, üniversite imkanlarından sağlanan doyumunun, üniversite sosyal hizmetlerinden sağlanan doyumunun ve üniversite yönetiminden sağlanan doyumunun tamamını ifade etmektedir (Erol ve Yıldırım, 2016). Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin yükseköğrenim yaşam doyumunu değerlendirmek amacıyla Yükseköğrenim Yaşam Doyumu Ölçeği kullanılmıştır (Erol ve Yıldırım, 2016). Ölçeğe göre yüksek puan alındığında bireyin yükseköğrenim yaşam doyumunun yüksek olduğu, orta düzey puan alındığında bireyin yükseköğrenim yaşam doyumunun orta düzey olduğu ve düşük düzey puan alındığında bireyin yükseköğrenim yaşam doyumunun düşük düzey olduğu değerlendirilmiştir.

1. 10. COVID-19 Korkusu

Bireyin COVID-19 ve ilişkili korkusunu (bulaşma korkusu, damgalanma korkusu, ayrımcılık ve kayıp vb.) ifade etmektedir (Ahorsu ve ark., 2020). Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin COVID-19 korkusunun puanlanması için COVID-19 Korkusu Ölçeği kullanılmıştır (Satici ve ark., 2020). Ölçeğe göre yüksek puan

alındığında bireyin COVID-19 korkusunun yüksek olduğu, orta düzey puan alındığında bireyin COVID-19 korkusunun orta düzey olduğu ve düşük düzey puan alındığında bireyin COVID-19 korkusunun düşük düzey olduğu değerlendirmesi yapılmaktadır.

BÖLÜM II

LİTERATÜR TARAMASI

Bu bölümde yaşam doyumu, yükseköğrenim yaşam doyumu ve COVID-19 korkusuna ilişkin kapsamlı literatür taraması sunulmuştur.

2. 1. Yaşam Doyumu

Tarih boyunca filozoflar ve din adamları anlamlı bir varoluşun ve iyi bir yaşamın aşk ve bilgelik gibi gereklilikleri üzerine düşünmüşlerdir. Örneğin, Jeremy Bentham iyi yaşamın tanımlayıcı özellikleri olarak hazzın varlığı ve acının yokluğuna işaret etmiştir. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında anket araştırmacıları insanların mutlulukları ve yaşam doyumlarına dair basit kapsamlı anket sorularıyla veri toplamışlardır. Yaşam doyumuna ilişkin çalışmalar olumlu ruh sağlığına yönelik araştırmaların artmaya başlamasıyla beraber yirminci yüzyılın ikinci çeyreğinin ardından literatürde yaşam doyumu, yaşam kalitesi, mutluluk ve öznel iyi oluş gibi kavramlar olarak yer edinmeye başlamıştır. 1980'lere doğru bu doğrultuda çalışmalarda hızlı bir yükseliş gerçekleşmiştir (Diener, Lucas ve Oishi, 2002; Pawelski ve Gupta, 2009). Olumlu ruh sağlığına yönelik araştırma ve uygulamalar artışını sürdürmektedir.

Kavramsal açıdan ilk olarak Neugarten, Havighurst ve Tobin (1961) tarafından literatüre kazandırılan yaşam doyumu kavramı, bireyin kendi geçmiş ve şimdiki yaşamına dair değerlendirmelerini içermektedir. Yaşam doyumu bireyin mevcut kaynaklarıyla gelecek beklentileri arasındaki kıyaslamaların sonucunda açığa çıkan düşüncedir. Bu açıdan bireyin kendisi yaşam doyumunun tek uygun ölçütüdür. Yaşam doyumunu tanımlamak açısından doyum kavramının anlaşılması önem taşır. Yine bu çalışmada doyumun beklenti, ihtiyaç, istek ve arzuların tatmin edilmesi olduğu aktarılmaktadır. Yaşam doyumu bireyin bütün yaşamını ve yaşamının çeşitli alanlarını

kapsamaktadır. Yaşam doyumunu ile özel bir duruma dair doyumun aksine, deneyimlerin tamamındaki doyum ifade edilir.

Yaşam doyumunun biliş ve yargıya dayalı bir sürecin çıktısı olduğu ifade edilmektedir (Shin ve Johnson, 1978). Birçok çalışmada yaşam doyumunun öznel iyi oluşun bilişsel yanı olduğu aktarılmaktadır (Diener, 2009a). Öznel iyi oluş, pozitif psikoloji literatüründe sıklıkla çalışılan ve anlamsal olarak mutluluk ile eşdeğer olarak kullanılan bir kavramdır (Diener, 2009b: 29; Diener, Napa Scollon ve Lucas, 2009: 67). Öznel iyi oluş, iyi oluşun iki boyutundan biridir. İyi oluşun bu iki boyutu, haz kaynaklı iyi oluş (hedonic well-being) ve erdem kaynaklı iyi oluştur (eudemonic well-being). Haz kaynaklı iyi oluş, bireyin gereksinimlerinin tatmini ve mutluluğuyla; erdem kaynaklı iyi oluş ise bireyin tam kapasiteli ve öz farkındalığı ile ilişkilendirilmektedir (Diener ve ark., 1999). Haz kaynaklı iyi oluş, öznel iyi oluşla; erdem kaynaklı iyi oluş ise, psikolojik iyi oluşla eşanlamlı olarak kullanılmaktadır (Bulut ve Subaşı, 2020: 8).

Öznel iyi oluş, insanların kendi yaşamlarına ve yaşadıklarına dair hem duygusal hem de bilişsel değerlendirmeleri ifade etmektedir. İnsanların duygu durumları ve duyguları, yaşadıkları olaylara tepki verme biçimlerini etkilemektedir ve her birey kendi yaşamında evlilik ve iş yaşamı gibi alanların yanı sıra bir bütün olarak geniş kapsamlı değerlendirmeler yapmaktadır. Bu sebeple öznel iyi oluşun bir dizi ayrık bileşeni vardır. Bunlar kişinin kendi yaşamına ilişkin geniş ölçekli değerlendirmelerini içeren yaşam doyumunu, keyif verici duygu ve durumları deneyimlemesini ifade eden olumlu duygulanım ve rahatsızlık verici duygu ve durumları yaşamayı ifade eden olumsuz duygulanımdır (Diener, 2000). Öznel iyi oluş, olumlu duyguların sıklıkla deneyimlenmesi, olumsuz duyguların düşük seviyelerde yaşanması ve yaşamdan yüksek derece doyum almak olarak da tanımlanmaktadır (Busseri ve Sadava, 2011; Diener, Lucas, & Oishi, 2002). Diener (2009b) ise bu ayrımı netleştirerek yaşam doyumunun kişinin yaşamını bütüncül olarak ele aldığı anda açığa çıkan geniş bir değerlendirme olduğunu; öte yandan, öznel iyi oluşun hedonik bileşeninin birçok zaman (pozitif değerlendirmelerden kaynaklanan) süregelen olumlu duygulanım ve (birkaç negatif değerlendirmeden kaynaklanan) sık olmayan olumsuz duygulanım olduğunu aktarmıştır. Gilman, Huebner ve Buckman (2009) bu bağlamda yaşam doyumunu bildirimlerinin göreceli gelir, istihdam durumu ve çevresel kaynakların

mevcudiyeti gibi nesnel standartları halihazırdaki duygu durum, tutum, hedef ve beklentiler gibi daha öznel izlenimlerle bir araya getirdiğini dile getirmektedir. Bununla beraber sağlık, zenginlik, aşk veya iyi şans gibi dış faktörlerin mutluluğa etki edebileceği fakat bunun yalnızca dış faktörlerin mutluluğa olanak sağladığı gerçeğini gösteren uygun öznel bir değerlendirme aracılığıyla yapılırsa gerçekleşeceği öne sürülmüştür. (Csikszentmihalyi ve Wong, 2014: 71). Başka bir deyişle, kişinin kendi yaşamına ilişkin öznel bir değerlendirme yapması gerekmektedir. Bu değerlendirme de yaşam doyumunu ifade etmektedir.

Shin ve Johnson'a (1978) göre yaşam doyumunu kişinin kendi belirlediği ölçütlere göre yaşam kalitesine yönelik kapsamlı bir değerlendirmedir. Lopez ve Snyder (2007) ise yaşam doyumunun başarı ve kazançlarla beraber istekler ve ihtiyaçlar arasındaki uyumsuzlıklardan kaynaklanan tatmin ve huzur duygusu olduğunu belirtmiştir. Benzer şekilde, Sousa ve Lyubomirsky (2001) de yaşam doyumunu kişinin yaşam koşullarından memnun olması veya yaşam koşullarını kabul etmesi ya da bir bütün olarak kişinin isteklerinin ve yaşam ihtiyaçlarının karşılanması olarak tanımlamıştır. Veenhoven (1996) ise yaşam doyumunu, bireyin yaşamının toplam kalitesini bütün olarak pozitif bir şekilde değerlendirme derecesi olduğunu öne sürmüştür.

Öte yandan, Diener ve ark. (1985) ise yaşam doyumuna ilişkin yargıların kişinin içinde bulunduğu koşulları uygun olduğu düşünülen bir standart ile kıyaslamasına dayalı olduğunu ve mevcut durumlarında insanların nasıl doyum sahibi olduğuna ilişkin değerlendirmeyi anlamının, kişinin kendisi için belirlediği standarda yönelik bir karşılaştırmaya bağlı olduğunu öne sürmüştür. Nitekim Sam (2001) de yaşam doyumunu belirlemede bireyin kendisi için tayin ettiği standardın önemli olduğunu, bu standardın kişiye göre değişip öznel olduğunu ve evrensel olmadığını aktarmıştır. Öyle ki her bireyin etnik kökeni, "mutlu yaşam"a ilişkin değer ve algıları, ihtiyaç ve beklentileri kendi standardını etkilemektedir ve bu standart bireyin kendisi tarafından belirlenmektedir.

Bununla beraber Neugarten ve ark. (1961), analizleri sonucunda yaşam doyumunun beş kriter ile belirlenebileceğini ifade etmiştir. Bu ölçütler hazzı (karşı kayıtsızlık), azim ve dayanıklılık, istenen ve erişilen amaçlar arasındaki uyum, olumlu benlik

kavramı ve duygu durum tonundan oluşmaktadır. Bu doğrultuda yüksek yaşam doyumuna sahip bireylerin:

1. Gündelik etkinliklerden keyif aldıklarını,
2. Yaşamlarını anlamlı gördüklerini ve şimdiye dek yaşadıkları hayatı olduğu gibi kabul ettiklerini,
3. Yaşamlarındaki ana hedeflerini başardıklarını hissettiklerini,
4. Olumlu bir benlik algısına sahip olduklarını,
5. Mutlu ve iyimser tutumlarını, duygu durumlarını koruduklarını aktarmışlardır.

Appleton ve Song (2008) ise yaşam doyumunun altı bileşenden oluştuğunu öne sürmüşlerdir: Bunlar gelir, meslek ve sosyal statü, imkanlar ve sosyal hareketlilik, refah şartları, devlet politikasına ilişkin doyum, sosyal ilişkiler ve ailevi gelenektir.

Özetle, öznel iyi oluşun bilişsel yanını ifade eden yaşam doyumunu yaşamdan alınan kalite ve hazza ilişkin genel ve subjektif bir değerlendirmedir. Bu nedenle bireyin tüm yaşamını kuşatan ve birçok değişkenden etkilenen bütüncül bir değerlendirmenin sonucunu ifade etmektedir. Yaşam doyumunu ile yaşanan tüm deneyimlerdeki doyum genel olarak kavramsallaştırılmaktadır. Böylelikle yaşam doyumunu, evlilik doyumunu, iş doyumunu, ilişkisel doyum ve yükseköğrenim doyumunu gibi kavramlardan farklılaşmakta ancak bu kavramları yapısı gereği içermektedir. Öte yandan, yaşam doyumunu etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bir sonraki bölümde bu faktörler ele alınmıştır.

2. 2. Yaşam Doyumuna Etki Eden Faktörler

Yaşam doyumunu kişiye özel genel bir değerlendirmeyi içermesinden ve her bireyin özgün yapısından ötürü yaşam doyumuna etki eden çok çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bireylerin ihtiyaçları, değerleri, tutumları, beklentileri, kısaca biyopsikososyal gereksinim ve amaçları farklılık göstermektedir. Bu nedenle birçok çalışma yaşam doyumuna etki eden faktörleri değerlendirmiştir. Örneğin, Flanagan (1978) farklı yaşlardan, ırklardan ve kültürlerden gelen yaklaşık üç binden fazla kişiden 6500'den fazla durumu değerlendirmiş ve yaşam doyumuna etki eden 15 faktör tanımlamıştır. Bu faktörler şunlardır:

- Maddi refah ve finansal güvenlik (sağlıklı beslenme, ev, mülkiyet, konfor vb.),

- Kişisel güvenlik ve sağlık (hasta olmama durumu, fiziksel ve mental zindelik, alkol, uyuşturucu vb. problemlerin olmaması),
- Partnerle olan ilişkiler (evli olmak, sevgili olmak, yakınlık, cinsel doyum, duygusal paylaşım vb.),
- Çocuk sahibi olmak ve çocuk büyütme (ebeveyn olmak, çocuğun ihtiyaçlarını karşılamak vb.),
- Ebeveynlerle, kardeşlerle veya akrabalarla olan ilişkiler (akraba ilişkileri, aidiyet vb.),
- Arkadaşlarla ilişkiler (ortak ilgi alanları, kabul görmek, güven vb.),
- Gönüllülük faaliyetleri (sivil toplum kuruluşları ve kar amacı gütmeyen topluluklara katılmak vb.),
- Yerel ve ulusal yönetimlerle ilişkili faaliyetler (yasal sınırlar, siyasal, sosyal ve dini ifade özgürlüğü vb.)
- Entelektüel gelişim (eğitimi sürdürmek, okulda veya okul dışında öğrenmeyi sürdürmek vb.),
- Kişisel anlayış ve planlama (kişinin amaçları, hedefleri vb.),
- Mesleki rol/iş (kişinin kendi yetenekleri ve kaynaklarını kullanması vb.)
- Yaratıcılık ve kendini ifade etme (özgünlük, üretkenlik vb.),
- Sosyalleşme (sosyal etkileşimler, yeni insanlar tanımak, başkalarıyla iletişimde bulunmak, sosyal organizasyonlara ve kulüplere katılmak vb.),
- Pasif ve gözlemsel dinlenme aktiviteleri (televizyon izlemek, müzik dinlemek, sinemaya gitmek, bir spor müsabakasına gitmek vb.),
- Aktif ve katılımcı eğlence aktiviteleridir (spor yapmak, balık tutmak, kamp yapmak, enstrüman çalmak, dans etmek vb.).

Yukarıdaki faktörlerin yanı sıra 32 ülkeden 245 çalışmayı değerlendiren bir meta-analiz çalışmasında yaşam doyumuyla ilişkili faktörler şu şekilde listelenmiştir (Veenhoven, 1991: 16; Akt. Dockery, 2003):

- Özgürlüğe ve demokrasiye saygı duyulan ekonomik açıdan müreffeh bir ülkede yaşamak,
- Siyasal istikrar,
- Çoğunluğun parçası olmak,
- Sosyal statünün üst seviyelerinde bulunmak,

- Evli, aile ve arkadaşlarla iyi ilişkilere sahip olmak,
- Fiziksel ve zihinsel açıdan sağlıklı olmak,
- Girişken ve açık görüşlü olmak,
- Yaşamını kendi kontrolü altında hissetmek,
- Para kazanmanın ve politik açıdan tutucu olmanın aksine sosyal ve ahlaki konularda değerleri bulunmaktadır.

Benzer şekilde, bir çalışmada yaşam doyumunu etkileyeceği düşünülen çeşitli faktörler aktarılmıştır (Duffy, 2004). Bu faktörler aşağıdaki gibidir:

- Yaş, cinsiyet, iş durumu, etnik köken, ikamet tipi, memuriyet, medeni durum vb. sosyodemografik değişkenler,
- Mevcut gelir, para biriktirme ve harcama davranışı, sahip olunan tüketici ürünleri, hangi ürünleri alabileceğine dair düşünceler, gelire ilişkin görüşler,
- Uzun süreli kısıtlayıcı bir hastalığa veya spesifik sağlık problemleri gibi konularda sağlığa dair görüşler, ikamet edilen evde veya evin dışındaki insanların başkalarına değer vermesi,
- Spor yapmak, tiyatroya gitmek, yerel gruplara yardım etmek gibi çeşitli aktivitelerin sıklığı,
- Taşınma isteği, mahalli sorunlar, güvenlik duygusu dahil olmak üzere ikamete ve oturlan bölgeye ilişkin görüşler,
- Topluma ve komşulara yönelik görüşler,
- Geçmiş oy kullanma davranışı ve gelecekteki oy kullanma niyeti,
- Ülkenin ve bireylerin rolüne dair değer yargıları üzerine görüşler,
- Yoksunluk ve etnik heterojenlik.

Schmitter (2003) de yaşam doyumunun günlük hayattan elde edilen doyum, yaşama atfedilen anlam, amaçlara erişme doğrultusunda uyum sağlama, olumlu bireysel kimlik, bireyin fiziksel açıdan kendini iyi hissetmesi, güvenlik, ekonomik ve sosyal ilişkiler gibi birçok faktörden etkilenebileceğini ifade etmiştir (Akt. Dağlı ve Baysal, 2016). Veenhoven (1996) ise yaşam doyumunu belirleyen faktörlerin sosyal kaynaklar, kişisel kaynaklar ve bireysel yetenekler olduğunu belirtmiş, bu faktörlerin eyleme dökülme sürecinde karşılaşılan durumları, deneyimlerin gidişatının ve toplam etkisinin değerlendirilmesinin yaşam doyumuyla ilişkili olduğunu öne sürmüştür.

Yaşam doyumunu etkileyen faktörlere yönelik çalışmalar çeşitli gelişim dönemlerini (genç yetişkinlik ve yaşlılık gibi) de dikkate almıştır. Örneğin, bu bağlamda Martikainen (2009), 1968'te doğan ve Finlandiya'da yaşayan 192 Fin genç yetişkinle yaptığı çalışmada yakın ilişkilerin (evlilik durumu, evlilik doyumunu ve yakın ilişki geçmiş gibi), çalışma yaşamının (mesleki statü ve çalışma koşullarına ilişkin doyum), yaşam alışkanlıklarının (alkol kullanma ve sigara içme gibi) ve gelecek beklentilerinin yaşam doyumunu farklı oranda açıkladığını göstermiştir. Yine Jiang, Yuen ve Horta (2020) derleme çalışmalarında Çin'deki uluslararası öğrencilerin yaşam doyumuna etki edebilecek faktörleri mevcut literatürle kıyaslayarak incelemişlerdir. Bu doğrultuda eğitim kalitesinin, kampüs destek hizmetlerinin, Çinli öğrencilerle sınırlı sosyal bütünleşmenin, finansal zorlukların, altkültürleşmenin, dil engelinin ve algılanan ayrımcılığın yaşam doyumuna etki ettiğini aktarmışlardır.

Moon ve Kim (2018) ise yalnız yaşayan yaşlı bireylerin yaşam doyumuna etki eden faktörleri incelemişlerdir. Yaşlılarda yaş, gelir ve eğitimin yaşam doyumuna önemli bir etkisi olduğunu fakat cinsiyet, medeni durum ve istihdamın etkisinin olmadığını bulmuşlardır. Algılanan sağlık durumunun, egzersizin, dini aktivitelere katılmanın ve sosyal bağların yaşam doyumunu üzerinde önemli ve pozitif bir etkisi olduğunu aktarmışlardır. Yaşanılan bölgedeki insanlara yardım etmenin ve güvenmenin yaşam doyumuna olumlu etki ettiğini ancak yaşanılan bölgedeki başka insanlardan yardım almanın yaşam doyumunu önemli derecede etkilemediğini gözlemlemişlerdir. Fiziksel olarak kültürel imkanların da yaşam doyumunu ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır.

Yine benzer şekilde İspanyol popülasyonu temsil eden 65 yaş ve üstü 507 kişiyle yapılan bir çalışmada yaşam doyumuna etki eden sosyodemografik koşullar ve psikososyal faktörler ele alınmıştır. Gelirin ve eğitimin yaşam doyumunu doğrudan etkilediği ve fiziksel aktivite seviyesi, boş zaman aktivitelerinden alınan doyum, sosyal etkileşimler, fiziksel sağlık ve bedensel rahatsızlık gibi psikososyal faktörler aracılığıyla ise dolaylı olarak etkilediği bulunmuştur (Fernández-Ballesteros, Zamarrón ve Ruiz, 2001). Norveç'te yapılan bir çalışmada, Enkvist, Ekström ve Elmståhl (2012) ise yaşlılarda sağlık semptomları sıklığının, sağlık durumuna ilişkin kontrol odağının, depresif duygu durumunun, medeni durumunun ve yaşın yaşam doyumuna etki ettiğini aktarmışlardır. Bununla beraber Avrupa'da altı ülkede yapılan

bir çalışmada düşük sosyal etkileşimin, doyurucu olmayan veya orta düzeyde doyurucu sosyal etkileşimlerin, orta ve düşük seviye finansal kaynakların, düşük öz saygının, sağlık problemleri sebebiyle az veya fazla engellenmiş hissetmenin, günlük yaşam aktivitelerinde orta ve yüksek derecede bozulmanın, cinsiyetin ve yaşanılan ülkenin düşük yaşam doyumu ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Fagerström ve ark., 2007).

2. 2. 1. Yaş

Yaşam doyumuyla ilişkili olan bir diğer faktör yaştır. Bu doğrultuda birçok çalışma yapılmış ve farklı sonuçlar elde edilmiştir. Literatürde erken dönem çalışmaların gençlerin yaşam doyumunun yaşlı bireylerle karşılaştırıldığında daha fazla olduğu görüşü bulunmaktadır. Fakat Diener (1984) çeşitli yaş gruplarının yaşam doyumunu bakımından düşük ölçüde farklılaştığını öne sürmüştür. Bununla beraber Eryılmaz ve Ercan (2016) ergenlik, genç yetişkinlik ve yetişkinlik dönemindeki toplam 699 katılımcıyla yaptıkları çalışmada 19-25 yaş grubundaki bireylerin 14-17 ve 26-45 yaş aralığındaki bireylere kıyasla daha düşük düzeyde öznel iyi oluşa sahip olduklarını bulmuşlardır. Benzer şekilde, Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi'ndeki 310 öğrenciyle yapılan bir çalışmada 21 yaş altı öğrencilerin 21 yaş üstü öğrencilere kıyasla yaşam doyumunu daha yüksek bulunmuştur (Ergin ve ark., 2011). Ancak 11-16 yaş arasındaki 1274 Alman ergenle yapılan bir çalışmada ise genel ve sağlıkla ilişkili yaşam doyumunda ergenlik döneminde önemli ölçüde düşüş olduğu bulgulanmıştır (Goldbeck, Schmitz, Besier, Herschbach, & Henrich, 2007).

Diğer taraftan, yaşlılarla ilgili yapılan çalışmalarda ise, yaşları 60'dan 77'e değişkenlik gösteren 250 Fransız emeklinin katıldığı bir çalışmada bireylerin kendilerini genç olarak algılamasının daha yüksek yaşam doyumuyla ilişkili olduğu, bunun ise sağlık ve hafıza öz-yeterliliğin daha çok değerlendirilebilmesiyle ilişkili olduğu bulunmuştur (Stephan, Caudroit, & Chalabaev, 2011). Benzer şekilde, yine 62-95 yaşlarında olan 899 kişiyle Fransa'da yapılan bir çalışmada yaşam doyumunu 8 yıllık bir süreç üzerinden izlenmiş ve yaşam doyumunun doğrusal bir şekilde azaldığı bulunmuştur (Gana, Bailly, Saada, Joulain, & Alaphilippe, 2013).

Bunlarla beraber yaşam doyumunun genç yetişkinlikten yaşlılığa değin (60+) bir U modeliyle anlaşılabilceği öne sürölmüştür (Blanchflower, & Oswald, 2008). Öte yandan, yaşam doyumunun doğrusal bir rota izlemediği ve yaşamın çeşitli dönemlerinde azalma veya artma eğiliminde olduğu belirtilmiştir (De Ree & Alessie, 2011). Yine yaşam doyumunun yaşa bağlı olarak çok az değişime uğradığı veya yaşam doyumunu üzerinde etkisi olmadığı öne sürölmüştür (Diener ve Suh, 1997; Lucas ve Gohm, 2000). Bu bulgular ışığında yaşa göre yaşam doyumunun dönemden döneme farklılaştığı ve çeşitli değışkenlere göre tutarsızlık gösterdiği ifade edilebilir.

2. 2. 2. Cinsiyet

Yaşam doyumuyla ilişkili olarak alanyazında cinsiyet değışkeninin yaşam doyumuna etkisini araştıran çalışmalar yapılmıştır (Chui ve Wong, 2016; Joshanloo, 2018; Kaba, Erol ve Güç, 2018). İlişki çalışmalarda ağırlıkla cinsiyetin yaşam doyumuna etkisinin anlamlı olmadığı bulunmuştur. Türkiye de yapılan çalışmalarda da, bu bağlamda cinsiyete göre yaşam doyumunu farklılaşmamaktadır (Kaçık ve Acar, 2020; Kermen, Tosun ve Doğan, 2016). Ancak bazı çalışmalarda yaşam doyumunda cinsiyet açısından farklılıklar gözlemlenmiştir (Dost, 2007; Eryılmaz ve Ercan, 2016). Örneğin Recepoğlu (2013) öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarını ve yaşam doyumlarını incelediği çalışmasında öğretmen adaylarının belirttikleri yaşam doyumlarının cinsiyete göre istatistiksel açıdan manidar bir fark gösterdiğini bulmuştur. Kadın öğretmen adaylarının yaşam doyumunu puanları erkek öğretmen adaylarının yaşam doyumunu puanlarından yüksek bulunmuştur. Yine öğrencilerin memnuniyet, merhamet düzeyleri ve yaşam doyumlarının incelendiği bir çalışmada kadınların yaşam doyumunu puan ortalamaları erkeklerin ortalamalarından anlamlı derecede yüksektir (Gülaçtı ve Çiftçi, 2018). Bu bulgular ışığında alanyazın incelendiğinde cinsiyetin yaşam doyumuna etkisi konusunda yapılmış çalışmaların tutarlılık göstermediği ve/veya başka etkilere açık olduğu ifade edilebilir.

2. 2. 3. Gelir

Yaşam doyumuyla ilişkili olarak araştıran bir diğer sosyodemografik değışken gelir seviyesidir. Gelir düzeyinin insanların yaşam doyumunu en üst düzeye çıkarma konusunda geniş ölçekli bir etkisi olacağı düşünölebilir. Nitekim gelir düzeyi birçok

yaşam koşulunu etkileme potansiyeline sahiptir. Gelir seviyesi, maddi kazanımlarının yanı sıra insanların daha iyi sağlık bakım hizmetlerine erişmesine, daha ilgi çekici boş zaman aktiviteleri deneyimlemesine ve yaşamlarındaki birçok faydaya ulaşmalarına imkan tanıyabilir (Diener, Lucas ve Oishi, 2018). Bununla beraber maddi imkanların ve gelirin yaşam doyumuna düşük ve orta düzeyde etkisi olduğu görülmüştür (Boes & Winkelmann, 2010; Diener, Suh, Lucas & Smith, 1999).

Cheung ve Lucas (2015) üç ulusal örneklem panel çalışması üzerinden yaşamın farklı dönemlerinde gelir ve yaşam doyumunu incelemişler ve ortalama daha fazla para kazanan ve zaman içerisinde daha fazla para kazanan bireylerin daha fazla yaşam doyumunu bildirdiklerini bulmuşlardır. Bu durumun özellikle, daha genç veya yaşlı olanlara kıyasla orta yaş bireyler için en güçlü etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Yine gelirdeki değişimlerin yaşam doyumundaki değişimlerle ilişkili olduğunu aktarmışlardır. Benzer şekilde, İstanbul'da okuyan 463 üniversite öğrencisiyle Güler ve Gazioğlu (2008) tarafından yapılan bir çalışmada ekonomik durumunu düşük algılayan öğrencilerin yaşam doyumunun ekonomik durumunu orta seviye değerlendiren öğrencilerden daha düşük, ekonomik durumunu orta seviye algılayan öğrencilerinse ekonomik durumunu yüksek seviyede değerlendiren öğrencilerden daha düşük olduğu bulunmuştur. Yine benzer bir bağlamda, Sungur ve ark. (2016) yaptıkları çalışmada Düzce Üniversitesinde öğrenim gören 72 yabancı uyruklu öğrencilerin yaşam doyumunu, sosyal ve akademik uyumunu incelemişlerdir. Öğrencilerin gelir seviyesi yükseldikçe yaşam doyumlarının arttığı bulunmuştur.

Öte yandan, gelir ve yaşam doyumunu üzerine özellikle kültürler arası çalışmaların öne çıktığı aktarılmaktadır (Diener, Lucas ve Oishi, 2018). Örneğin; Howell & Howell (2008) meta-analiz çalışmalarında 56 çalışmayı bir araya getirerek ekonomik açıdan gelişmekte olan 54 ülkeden aldıkları 111 bağımsız örnekleme ekonomik statü ve yaşam doyumunu arasındaki ilişkiyi incelemişler ve pozitif yönde düşük düzeyli bir ilişki bulmuşlardır. Yine Dost (2010) Güney Afrika ve Türkiye'deki toplam 803 üniversite öğrencisinin yaşam doyumunu ve öznel iyi oluş düzeylerini demografik değişkenlere göre incelemiştir. Türkiye'deki öğrencilere kıyasla Güney Afrika'daki öğrencilerin daha yüksek yaşam doyumunu ve öznel iyi oluş düzeyini bildirdiği görülmüştür. Bununla beraber gelir eşitsizliğinin de düşük seviye yaşam doyumunu ile ilişkili olduğu

bulunmuştur (Verme, 2011). Yine Amerikalı bireylerle yapılan bir çalışma bunu doğrulamaktadır (Oishi, Kesebir & Diener, 2011)

Özetle, gelir seviyesi ve yaşam doyumu arasında ilişki bulunmaktadır. Gelir seviyesi arttıkça yaşam doyumunun artmakta, gelir seviyesi azaldıkça yaşam doyumunun azalmakta olduğu ifade edilebilir. Yaşam doyumuna etki eden sosyodemografik faktörlerle beraber alanyazında araştırmacıların yaşam doyumunu alt alanları / etki alanları üzerine çalışmalar yaptıkları görülmektedir. Bir sonraki bölümde yaşam doyumunu alt alanları ele alınmaktadır.

2. 3. Yaşam Doyumu Alt Alanları

Yaşam doyumunu genel veya spesifik (alt alan) olarak iş, aile ve ilişki gibi değişkenler üzerinden çalışabilir. Yaşam doyumunun alt alanlarına (domain satisfactions) ilişkin doyum bireyin hayatındaki belirli alanlara ilişkin değerlendirmelerini yansıtmaktadır (Diener, Scollon & Lucas, 2009). Etki alanı olarak da ifade edilen alt alan yaklaşımına (domain satisfaction approach) göre genel yaşam doyumunu bireyin iş, aile, evlilik, boş zaman aktiviteleri vb. gibi çeşitli yaşam alanlarına ilişkin doyumuyla ilişkilidir (Argyle, 1989). Yaşam doyumunu alt alanlarına dair alanyazında yaşam doyumunun çeşitli yaşam alanlarındaki doyumun sonucu olarak anlaşıldığı görülmektedir (Cummins, 1996; Rojas, 2006; Saris ve Ferligoj, 1996). Örneğin, Rojas (2007) bu bağlamda kişisel ve sosyoekonomik özelliklerin yaşam doyumunu etkilediğini ifade etmiştir. Bununla beraber alt alan yaklaşımının aşağıdan yukarıya (mevcut yaşam koşulları ve istenilen koşullar arasındaki algılanan uyumsuzluklar vb.) ve yukarıdan aşağıya (inanç, duygulanım, mizaç, dışadönüklük ve nörotisizm kişilik özellikleri vb.) etkilerine açık olduğu ve alt alan yaşam doyumunu değerlendirmelerinin bu koşullardan etkilendiği öne sürülmüştür (Kaiser, Hennecke & Luhmann, 2020).

Yine evlilik, sağlık, iş doyumunu ve eğitim, yaşam doyumunu etkileyen alt alanlar olarak adlandırılmaktadırlar. Bu etki alanlarındaki doyum düzeyleri yaşam doyumuna dair özgün bilgiler sunmaktadır. Nitekim bireyin yaşamındaki bütün önemli alanları değerlendirmek mümkün değildir. Öte yandan, tıpkı yaşam doyumunda her bireyin değerlendirmesinin öznel olması gibi etki alanlarına ilişkin doyum değerlendirmeleri de kişiden kişiye yargısal açıdan farklılık göstermektedir (Diener, Scollon & Lucas,

2009). Bununla beraber bazı yaşam doyumu alt alanları yaşamın belli dönemlerinde ve bağlama dayalı olarak bazı bireyler için daha önemli olabilir. Örneğin, eşi ve çocukları olan çalışan bireyler için aile alanında doyum sağlamak yaşam doyumu için kaçınılmaz derecede önemliyken, sağlık, kişisel doyum ve iş doyumu alanları ise orta düzeyde önemlidir. Bu bireyler için ekonomik doyum ilişkiseldir ve arkadaşlık ve toplumsal doyum ilişkisiz görünmektedir (Rojas, 2006). Benzer şekilde ergenlikten yetişkinliğe geçişte yaşam doyumunun spesifik alanlarına dair yapılan gelişimsel bir çalışmada başarı, boş zaman ve ailenin yaşam doyumunu etkileyen alt alanlar olduğu bulunmuştur (Chen, Morin, Parker & Marsh, 2015). Yine bu bağlamda yapılan başka bir çalışmada orta yaştan sonra sosyal yaşam gibi bazı yaşam alanlarında doyumun arttığı fakat sağlık gibi bazı alanlarda doyumun azaldığı bulunmuştur (McAdams, Lucas & Donnellan, 2012). Öte yandan her yaşam doyumu alt alanındaki göreceli önem diğer yaşam doyumu alt alanlarına bağlı değildir. Yine her alt alan eşit ölçüde önemli değildir ve her bir alt alanın yaşam doyumuyla ilişkisi karmaşıktır (Rojas, 2006). Yaşam doyumu alt alanlarına ilişkin doyum bu nedenle bireyin kişiliğine, ihtiyaçlarına, beklentilerine, gelişim düzeyine, ilişkilerine, sağlık durumuna ve içinde bulunduğu sosyal ağa ve bağlama göre farklılaşabilmektedir.

Bu bağlamda yaşam doyumu alt alanlarına ilişkin kuramlar geliştirilmiştir. Bu kuramlar aşağıda sunulmuştur (Sirgy, 2012):

1. Aşağıdan yukarıya yayılma kuramı (Bottom-up spillover theory): Boş zaman, aile, iş, sağlık ve eğitim gibi alanlardaki duyguların yaşam doyumuna doğru yayılmasıdır.
2. Yatay yayılma kuramı (Horizontal spillover theory): Bir alt alandaki doyum veya doyumsuzluğun ilişkili bir diğer alana olan etkisidir.
3. Bölünme kuramı (Segmentation theory): Bu kurama göre insanlar çeşitli yaşam alanlarındaki deneyimlerini bölüp bu alanların etrafına aşlamaz duvarlar örerler. Bu şekilde olumlu ve olumsuz alanların birbirini etkilemesinin önüne geçilmiş olur.
4. Telafi kuramı (Compensation theory): Bu kurama göre bir alandaki doyumsuzluk bir başka alandaki doyum ile giderilir. Böylelikle yaşam doyumunun genelinde yaşanacak kayıp engellenir ve depresyonun önüne geçilir.

5. Denge kuramı (Balance theory): Bu kurama göre her yaşam doyumu alt alanındaki olumlu ve olumsuz deneyimler arasında denge aranmaktadır.

Yaşam doyumu alt alanları tek boyutlu yaşam doyumu ölçeklerinin aksine çok boyutlu ölçülmektedir. Çeşitli alt alanlara ilişkin puanlar bağımsız olarak yorumlanmakta ve çalışılmak istenen alt alana dair farklı ölçümler sunmaktadır. Bu yaklaşım katılımcının bir alt alanda yüksek yaşam doyumu bildirmesine olanak tanır ve potansiyel olarak araştırmacıya çok daha farklılaşmış bilgiler sunar (Long & Huebner, 2014). Örneğin, 40 maddelik Çok Boyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeği bunlardan biridir ve aile, arkadaşlık, okul, benlik ve yaşanılan bölge olmak üzere beş yaşam doyumu alt alanı içermektedir (Huebner, 1994). Bu ölçek Çivitçi (2007) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Benzer bir şekilde örneğin bir çalışmada, sağlık, maddi durum, iş, barınma, boş zaman ve çevre yaşam alanlarındaki doyum ve yaşam doyumu arasındaki ilişki araştırılmış ve yaşam doyumunun bu altı alanının toplamı olarak değerlendirilebileceği öne sürülmüştür (van Praag ve ark., 2003). Rojas (2006) ise yedi temel yaşam doyumu alt alanı belirlemiştir:

- sağlık: bireyin mevcut sağlık durumuna, tıbbi hizmetlere erişime ve tıbbi hizmetlerin kalitesine ilişkin doyumu,
- ekonomik: bireyin barınma yaşam koşullarına, gelirinin alım gücüne ve maddi sermayesine ilişkin doyumu,
- iş: bireyin iş aktivitesine, iş sorumluluklarına, mesai saatlerine ve hiyerarşik iş ilişkilerine yönelik doyumu,
- aile: eş veya istikrarlı bir partner ilişkisine, çocuklarla olan ilişkilere ve diğer aile üyeleriyle olan ilişkilere yönelik doyum,
- arkadaşlık: arkadaşlıklardan alınan doyum ve arkadaşlarla zaman harcayabilmeye yönelik doyum,
- kişisel: kişisel hobi ve ilgileri gerçekleştirebilecek zamana, rekreasyonel aktivitelere, kişisel gelişime, eğitim ve uzmanlaşmaya yönelik doyum,
- toplumsal çevre: çöp toplama, toplu taşıma, yol koşulları, trafik ışıkları, mahalli güvenlik, yerel otoritelere duyulan güven, komşulara yönelik doyum.

Özetle, yaşam doyumu, yaşam doyumu alt alanları ile çalışılabilmektedir. Çeşitli yaşam alanlarından alınan doyum, yaşam doyumu ve çeşitli yaşam alanlarındaki

doyum arasında ilişkiler, yaşam doyumunun anlaşılmasında önem taşımaktadır. Araştırmacılar bir veya birçok yaşam alanına odaklanmaktadır. Bu nedenle sonraki bölümlerde önemli bazı yaşam doyumunu alt alanlarına (evlilik, iş doyumunu, sağlık ve eğitim) değinilmektedir.

2. 3. 1. Evlilik

Evlilik hakkında değerlendirmeleri ifade eden ve yaşam doyumunu alt alanlarından biri olan evlilik doyumunu, evlilik yaşantısına yönelik değerlendirmeleri, evlilikten duyulan memnuniyeti, ilişkisel ve duygusal doyumunu, evlilikteki sosyal ve duygusal desteği, eşler arası uyumu, cinsel doyumunu, ebeveynlik deneyimini ve ebeveynliğe yönelik tutumları vb. içermekte ve yaşam doyumuna etki etmektedir. Örneğin bir çalışmada, demografik özelliklerin, kişilik özelliklerinin, bağlanma stiline, ilişki, iletişim ve yakınlığın, eşlerin ailelerinin, affedicilik ve fedakarlığın, dini inancın, duygusal zekanın, kişisel sağlığın ve cinsel ilişkinin evlilik doyumunu etkilediği bulunmuştur (Tavakol ve ark., 2017).

Alanyazın incelendiğinde bekar veya boşanmış bireylere kıyasla evli bireylerin, bekar erkek ve kadınlara kıyasla evli kadın ve erkeklerin daha mutlu olduğu bulunmuştur (Botha & Booysen, 2013; Diener ve ark, 1999; Diener ve ark., 2000). Joshanloo (2018) ise geniş çaplı araştırmasında evlilikle ilişkili değişkenlerin kadınların yaşam doyumunda erkeklere oranla daha önemli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yine evlilik doyumunu ve yaşam doyumunu arasında maneviyatın aracı rolünün araştırıldığı bir çalışmada evlilik doyumunun yaşam doyumunu yordadığı bulunmuştur (Kasapoğlu & Yabanigül, 2018).

2. 3. 2. Sağlık

Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2020) tarafından “*tam bir fiziksel, zihinsel ve sosyal iyilik hali ve yalnızca hastalık veya sakatlığın olmayışı*” olarak tanımlanan sağlık, yaşam doyumunu alt alanlarından birisidir (Rojas, 2004). Yaşam doyumunu ve sağlık literatürde sıklıkla çalışılan bir konu olmuştur. Örneğin sağlık davranışı üzerine yapılan bir çalışmada, yaşam doyumunun sigara içmeme ve sağlıklı beslenme ile pozitif bir ilişkisi olduğu bulunmuştur. Yine fiziksel egzersiz ve yaşam doyumunu

arasında da ilişki olduğu gözlemlenmiştir (Grant, Wardle & Steptoe, 2009). Bu çalışmayla benzer bir başka çalışmada, düşük fiziksel performansın ve işlevselliğin yaşam doyumuyla düşük ancak anlamlı bir ilişkisi olduğu bulunmuştur (Puvill, Lindenberg, de Craen, Slaets & Westendorp, 2016). Benzer şekilde, ortayaş döneminde bulunan, stresli yaşam değışimleri deneyimleyen ve ortalamaya kıyasla daha yüksek vücut kitle indeksi bulunan kadınların düşük yaşam doyumuna olduğu bulunmuştur (Darling, Coccia & Senatore, 2012). Yine düzenli fiziksel muayeneye katılmayan 30-44 yaş arası bireylerin düşük seviye yaşam doyumuna gösterdiği ve bunun olumsuz fiziksel sağlığa ve ruh sağlığı sorunlarına yol açabileceği öne sürülmüştür (Wang ve ark., 2018).

Sağlık ve yaşam doyumuna ilişkisi üzerine sıkça çalışılan bir diğer alan ruh sağlığıdır. Fergusson ve ark. (2015) Yeni Zelanda'da yaptığı boylamsal çalışmaya göre, depresyon, kaygı bozukluğu, intihar ve madde kullanımı gibi psikiyatrik bozuklukların yaşam doyumuna üzerinde olumsuz etkisi bulunmaktadır. Benzer şekilde, Çinli bireylerde yaşam doyumuna ve depresyon ve anksiyete arasında negatif ilişki bulunmuştur (Bao, Pan, Shi & Ji, 2013). Kùltürler arası bir başka çalışmada ise ruh sağlığı sorunları olan bireylerin normatif gruba kıyasla daha sağlıksız beslendikleri, daha çok egzersiz yaptıkları, daha çok alkol tükettikleri, daha az sigara içtikleri, daha az uydukları, daha çok uyku problemlerine sahip oldukları ve daha düşük yaşam doyumuna gösterdikleri bulunmuştur (Parletta, Aljeesh, & Baune, 2016). Yine Norveçli öğrencilerle yapılan bir çalışmada, yüksek derecede alkol tüketen öğrencilerin daha düşük seviyede alkol tüketen öğrencilere kıyasla daha fazla ruh sağlığı şikayeti olduğu ve daha fazla sosyal ve duygusal yalnızlık yaşadığı bulunmuştur. Riskli derecede alkol tüketen öğrencilerin yaşam doyumunda azalma olduğu görülmüştür (Sæther, Knapstad, Askeland & Skogen, 2019). Koivumaa-Honkanen, Honkanen, Viinamaeki, Heikkilae, Kaprio & Koskenvuo (2001) tarafından Finli bireylerle yapılan 20 yıllık bir takip çalışmasında ise yaş, cinsiyet, sağlık durumu, alkol tüketimi, sigara içme durumu ve fiziksel aktivite sabit tutulmasına karşın yaşam doyumunun intiharı yordadığı bulunmuştur. Yaşam doyumunun düşük olması yüksek intihar riskiyle ilişkilendirilmiştir. Yaşam doyumsuzluğu yüksek erkeklerin intihara yaklaşık 25 kat daha fazla duyarlı olduğu gözlemlenmiştir.

Özetle, egzersiz, fiziksel sağlık, madde kullanımı, şiddet, travma, obezite, yeme bozuklukları, depresyon, yalnızlık, intihar, duygusal sorunlar, insomnia vb. durumlar (Proctor, Linley & Maltby, 2009) yaşam doyumu alt alanı olarak sağlığın yaşam doyumunu anlamada kaydadeğer bir etki alanı olduğunu göstermektedir.

2. 3. 3. İş Doyumu

Özellikle endüstri psikolojisi ve işletme alanlarında sıklıkla çalışılan bir kavram olarak iş doyumu, bir çalışanın işindeki başarısı ve başarı duygusu olarak tanımlanmaktadır. Genellikle doğrudan üretkenlikle ve kişisel refahla bağlantılı olarak algılanan iş doyumu, bireyin hoşlandığı işi yapması, işini iyi yapması ve çabalarının karşılığını alması anlamına gelmektedir. İş doyumu bireyin işine olan ilgisini ve mutluluğunu da ifade etmektedir. Yine iş doyumu bireyi tanınmaya, maddi gelire, terfi etmeye ve tatmin duygusuna yol açan diğer hedeflere taşıyan temel bileşendir (Maxwell, 2007). Heller, Judge ve Watson (2002) iş doyumunun yalnızca üretkenlik, iş performansı, kurumsal davranış ve işe gelmemeye sınırlı olmadığını, bireylerin sosyal, fiziksel ve ruh sağlığını doğrudan etkileyebileceğini öne sürmüştür.

Alanyazın incelendiğinde iş doyumu ve yaşam doyumu arasında pozitif ilişki bulunduğu görülmektedir. Örneğin bir çalışmada yaşam doyumunun, kapsamlı iş doyumu, işin kendisine yönelik doyum, çalışma arkadaşlarına yönelik doyum, maaşa yönelik doyum ve terfiye yönelik doyum değişkenlerinin her biriyle pozitif yönlü bir ilişkisi olduğu saptanmıştır (Bowling, Eschleman & Wang, 2010). Yine Türkiye’de öğretmenlerle yapılan bir çalışmada öğretmenlerin iş doyumlarının yaşam doyumları üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu bulunmuştur (Aydintan & Koç, 2016). Benzeri bir başka çalışmada, öğretmenlerde iş ve yaşam doyumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Demirel, 2014). Öte yandan, iş doyumunun yaşam doyumu üzerindeki etkisinin zamana bağlı olarak da azalabileceği öne sürülmüştür (Judge & Watanabe, 1993).

Bu bulguların yanı sıra iş doyumu ve yaşam doyumu ilişkisi çeşitli modellerle açıklanmaya çalışılmaktadır. Nitekim Judge & Watanabe (1994), bu bağlamda üç model olduğunu aktarmışlardır. İlk model, yayılma modelidir (the spillover model). Bu modele göre işlerinden doyum almayan bireylerin yaşam doyumlarının da düşük

olacağı varsayılmaktadır. İkinci model, telafi modelidir (the compensation model). Bu modele göre, işlerinden doyum almayan bireyler iş yaşamı dışında daha fazla tatmin sağlayacak deneyimlere yönelirler. Üçüncü modelse, bölünme modelidir (the segmentation model). Bu modele göre iş ve yaşam doyumunu birbirinden bağımsızdır. Son dönemde yapılan çalışmaların ise özellikle yayılma modelini destekler nitelikte olduğu aktarılmıştır (Mafini, 2014). Özetle, iş ve yaşam doyumunu arasındaki pozitif ilişkiler ve iş doyumunun yaşam doyumunu üzerinde etkisi olduğu görülmektedir. İş doyumunun yaşam doyumunun bir alt alanı veya etki alanı olduğunu öne sürmek tutarlı görünmektedir.

2. 3. 4. Eğitim

Yaşam doyumuyla ilişkili bir diğer alt alan eğitimidir. Yaşam doyumunun çeşitli yaşam alanlarındaki faktörlerden etkilendiği düşünüldüğünde (Ferrante, 2009), eğitim doyumunu önemli bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim insanlar uzun yıllar eğitim kurumlarında öğrenim görmektedirler. Eğitim doyumunun, istikrar, mezuniyet, genel not ortalaması başarısı ve birçok olumlu deneyimle ilişkili olduğu bulunmuştur (Einarson & Matier, 2005). Yine bir çalışmada eğitimde harcanan süre arttıkça, insanların yaşam doyumunun arttığı görülmüştür (Cheung & Chang, 2009). Yaşam doyumuyla ilişkili olarak, yaşam kalitesinin eğitim düzeyi arttıkça yükseldiği bulunmuştur (Torlak ve Yavuzçehre, 2008). Yine orta seviye gelir düzeyine sahip bireylerin lise ve yükseköğrenim eğitimleri ve yaşam doyumunu arasında pozitif ilişkisi olduğu bulunmuştur (del Mar Salinas-Jiménez, Artés & Salinas-Jiménez, 2011).

Amerika'da yapılan bir başka çalışmada üst düzey eğitim seviyesi olan bireylerin daha fazla öznel iyi oluşa sahip oldukları gözlenmiştir. Aldıkları eğitimin yaşlanma sürecinde bireyleri fiziksel, psikolojik ve sosyal değişimlere daha iyi uyum sağlamaya hazırladığı öne sürülmüştür (Davis ve Friedrich, 2004). Öte yandan, eğitimin temel insani ihtiyaçları karşıladığı için yaşam doyumunu artırdığı ifade edilmiştir. Eğitimde daha fazla süre geçirmenin daha yüksek bir yaşam doyumuna yol açtığı aktarılmıştır (Cheung & Chang, 2009).

Ayrıca yaşam doyumunun akademik öz yetkinlikle pozitif ilişkisi olduğu bulunmuştur (Vecchio ve ark., 2007). Yine Botha (2014) eğitim başarısı ve bireysel yaşam doyumunu

arasında pozitif bir ilişki olduğunu saptamıştır. Bir diğer çalışmada ise ergenlerin akademik başarısı ve öz saygısı arttıkça, yaşam doyumlarının arttığı bulunmuştur (Salmela-Aro & Tuominen-Soini, 2010). İlişkili bir şekilde yaşam doyumunun genel not ortalamasının yordayıcısı olduğu bulunmuştur (Rode ve ark., 2005). Bununla beraber boylamsal çalışmalar akademik performans ve yaşam doyumunu ilişkisinin karşılıklı olabileceğini göstermiştir (Suldo ve ark., 2011).

Son olarak, yükseköğrenimin yaşam doyumunun, mutluluğu ve öznel iyi oluşu artırdığı bulunmuştur (Chen, 2012; Cuñado ve de Gracia 2012; Dolan ve ark., 2008). Öte yandan, eğitimin yaşam doyumunu üzerinde dolaylı etkisi olduğu öne sürülmüştür (Ilies, Yao, Curseu & Liang, 2019). Özetle, alanyazın incelendiğinde eğitim ve yaşam doyumunu arasında pozitif yönlü ilişkiler olduğu ve bazı çalışmalarda eğitimin yaşam doyumunu üzerinde dolaylı etkileri olduğu görülmektedir.

2. 4. Yaşam Doyumu Kuramları

Bu bölümde yaşam doyumunu literatüründe değerlendirilen kuramlar sunulmaktadır. Yaşam doyumunu çeşitli kuramsal temeller bağlamında anlaşılmasına çalışılmaktadır. Alanyazın incelendiğinde yaşam doyumunun öznel iyi oluş kuramları çerçevesinden ele alındığı görülmektedir. Bu bölümde yaşam doyumunu deneysel olarak açıklamayı hedefleyen kuramlar incelenmiştir.

2. 4. 1. Ereksel Kuram

Diener'in (1984) ifade ettiği gibi tarih boyunca birçok filozof ereksel kuramlara ilişkin problemlerle ilgilenmiştir. Örneğin; mutluluğun arzuların ve isteklerin bastırılarak mı yoksa onlara doyum sağlanarak mı kazanıldığı filozoflar tarafından çok defa problem durumu olarak ele alınmıştır. Hazcı filozoflar arzuların doyurulmasını öne sürmüş, aetik (münzevi) filozoflar ise arzunun yok edilmesini savunmuşlardır. "Hangi arzu veya amaçlar daha önemlidir ve farklı arzular arasında nasıl bir denge bulunmalıdır?", "Bazı arzular mutluluğa zarar verir mi?" gibi sorular sormuşlardır.

Ereksel kuramlar mutluluğun bir ihtiyaç veya amaca (bir son noktaya) ulaşıldığında elde edildiğini öne sürmekte, amaç ve ihtiyaç (gereksinim) olmak üzere iki alt alanı

bulunmaktadır. Bu kuramlardaki tartışma noktası o son noktanın ne olduğudur. Bu kuramın temel varsayımı gerginliğin azaltılmasının mutluluğa yol açtığıdır. Nitekim bazı psikoterapi ekollerinin kurucuları da mutluluk hakkında benzer fikirler öne sürmüşlerdir. Örneğin, psikanalitik ve insancıl kuramcılar (özellikle Sigmund Freud ve Abraham Maslow) gerilimin azaltılmasının ve biyopsikolojik ihtiyaçların karşılanmasının mutluluğa yol açtığını dile getirmişlerdir. Bu yaklaşımlarda hedeflerimize ulaştığımız için mutlu olduğumuz varsayılmıştır. Böyle bir “doyum olarak mutluluk” anlayışı, mutluluğu psikolojik arayışlarımızın amacı haline getirmektedir (Diener ve Ryan, 2009; Diener, Lucas ve Oishi, 2002; Lopez ve Snyder, 2007).

İhtiyaç kuramına göre ihtiyaçların kısa sürede karşılanması mutluluğa sebep olmaktadır fakat karşılanmamış ihtiyaçların sürmesi mutsuzluğa yol açmaktadır. Doyum sağlamak için gereken ihtiyaç karşılama seviyesi geçmiş deneyimlerden, başkalarıyla kıyaslamalardan, kişisel değerlerden ve diğer faktörlerden etkilenmektedir (Wilson, 1961: 71; Wilson, 1967). İhtiyaç kuramı çerçevesinde bireyin doyum sağlamak istediği bazı doğuştan veya öğrenilmiş ihtiyaçlar bulunmaktadır. Birey bu ihtiyaçların bilincinde olabilir ancak olmaması da ihtimal dahilindedir. İhtiyaçların farkında olup olunmamasına bakılmaksızın gereksinimlerin doyurulması durumunda bireyin mutlu olacağı öne sürülmüştür (Diener, 1984). Maslow (1968) bu ihtiyaçların fizyolojik ihtiyaçlar, güvenlik ihtiyacı, sevgi ve ait olma ihtiyacı, saygı ihtiyacı ve kendini gerçekleştirmeden oluştuğunu öne sürmüştür. Öte yandan, Ryan ve Deci’ye (2000) göre insanların üç temel ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaçlar psikolojik açıdan ele alınır ve her birey bu ihtiyaçlarına doyum sağlamaya çabalar. Bu ihtiyaçlar yetkinlik, ait olma ve özerklik olarak tanımlanmaktadır. Bu ihtiyaçlarla ilişkili içsel amaçlarda başarıya ulaşmak derin bir doyum hissine yol açmaktadır ancak finansal başarı ve fiziksel çekicilik gibi dışsal amaçların yaşam doyumu üzerinde daha düşük bir etkisi bulunmaktadır. Ryan (2009) bu ihtiyaçların evrensel olduğunu, kültüre veya gelişim aşamasına bakılmaksızın sağlıklı işlevsellik için gerekli olduğunu aktarmıştır.

İhtiyaç kuramının aksine, amaç kuramında insanların ideal bir duruma veya değer verilen bir amaca (standarda) ulaştıklarında mutluluğa eriştikleri aktarılmaktadır (Diener, Lucas ve Oishi, 2002). Diener (1984) amaç kuramının insanların farkında

olduğu spesifik ihtiyaçlara göre şekillendiğini aktarmıştır. İnsanların rasyonel ve erişilebilir hedefler amaçlamaları mutluluk üzerinde etkilidir. İnsanların sahip olduğu amaçlar, amaçlarının yapısı, amaçlarına ulaşabilme başarısı ve amaçlarına yönelik ilerleme oranı yaşam doyumlarını potansiyel olarak etkilemektedir (Diener, Suh, Lucas ve Smith, 1999). Önemli amaçları olduğuna inanan insanların daha enerjik olmaya eğilimli olduğu, daha çok olumlu duygu deneyimlediği ve yaşamı anlamlı bulduğu aktarılmıştır (McGregor ve Little, 1998). Amaçlara bağlılık, kişisel bir irade ve günlük yaşama dair düzen ve anlam duygusu sağlamaktadır. Yine amaçlara adanmışlığın insanların günlük yaşamdaki sorunlarla başa çıkmalarına ve dolayısıyla zorluk zamanlarında kişisel ve sosyal refahı sürdürmelerine yardımcı olabileceği öne sürülmüştür (Cantor ve Sanderson, 2003). Sheldon ve Elliot (1999) da benliğe uyumlu amaçlara ulaşmanın, temel değerlerin ve içsel motivasyonun dışsal amaçlara kıyasla iyi oluşu çok daha etkili biçimde artırdığını aktarmaktadır.

Öte yandan, yaşam doyumunu genel olarak kaynaklarla ilişkili görünmektedir. İnsanların amaçlarına ulaşabilmelerine olanak sağlayacak imkanlara sahip olduklarında daha yüksek yaşam doyumuna sahip oldukları bulgulanmıştır (Diener ve Fujita, 1995). Örneğin, iki öğrenci akademik açıdan başarılı olmak istemektedir fakat yalnızca biri zeka, çalışmaya ayrılacak zaman gibi gerekli kaynaklara sahiptir. Kaynakları olan öğrencinin, eldeki imkanları ve istekleri arasında daha çok boşluk bulunan diğer öğrenciden daha mutlu olması çok daha muhtemeldir (Diener, Lucas, Oishi, Hall ve Donnellan, 2018). Bununla beraber amaçların kültürlere göre şekillenebileceğini ifade etmek gerekmektedir. Bireyci topluluklarda bireyler kendini özerk ve öz yeterli görme eğilimindeyken kolektivist topluluklarda ilişkisellik daha ön plandadır. Bu sebeple amaçlar sosyal değer yargılarından etkilenebilmektedir (Diener ve ark., 1999). Kültür etkisinin yanı sıra öznel iyi oluş ve gelir üzerine yapılan bir çalışmada imkanlar ve isteklerin uyumsuzluklarının düşük mutluluk seviyesi ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Solberg, Diener, Wirtz, Lucas ve Oishi, 2002). Bununla beraber maddi kaynaklar için güçlü bir istek duymanın da düşük seviye mutlulukla ilişkili olduğu aktarılmıştır (Kasser, 2002).

Ereksel kuramlar açısından mutluluğu bozabilecek birkaç şey bulunmaktadır. İlk olarak, insanlar kısa vadeli mutluluk getirecek amaçları arzulanabilirler ancak bu amaçlar diğer amaçları etkileyebilir ve mutluluğu azaltacak uzun vadeli sonuçları

olabilir. İkinci olarak, insanların amaç ve istekleri çatışıyor olabilir ve bu durumda tam manasıyla doyum yaşamak imkansızdır. İhtiyaçlar veya istekler bilinçdışı olabileceğinden gerçekten çatışıp çatışmadıklarını belirlemek ve birbirleriyle bütünleştirmek zordur. Üçüncü olarak, bazı insanlar amaç veya istekleri olmadığı için mutluluktan mahrum kalabilirler. Son olarak, insanlar kötü koşullardan veya geliştirilmemiş becerilerden ya da hedeflerinin çok yüksek olmasından ötürü amaçlarına ulaşamayabilirler (Diener, 1984).

2. 4. 2. Süreç/Etkinlik Kuramı

Bazı kuramcılar süreç/etkinlik kuramıyla spesifik yaşam aktivitelerine katılmanın mutluluğu oluşturduğunu öne sürmektedirler. Bu çerçevede mutluluğun insan aktivitesinin türevi olduğu aktarılmıştır. Örneğin, dağa tırmanma deneyiminin kendisi zirveye ulaşmaktan çok daha mutluluk verici olabilir. Eski Çağ Yunan filozoflarından Aristo, mutluluğun erdem içeren etkinliklerden ve iyi deneyimlenen aktiviteden kaynaklandığını belirtmiştir. Ona göre insanların çeşitli yetenekleri vardır ve bu yetenekler uygun şekilde kullanıldığında mutluluk açığa çıkmaktadır. Ancak günümüzde etkinlik kuramı daha geniş kapsamlı etkinliklerle ifade edilmektedir. Bunların hobiler, sosyal etkileşimler ve egzersiz gibi etkinlikler olduğu söylenebilir (Diener, 1984).

Mike Csikszentmihalyi mutluluğun etkinlik/aktivite kavramsallaştırmalarını değerlendirmiş ve günlük yaşamda akış deneyimi yaşayan insanların daha mutlu olmaya eğilimli olduğunu ifade etmiştir. Bu kurama göre akış (flow) deneyiminde birey kendini aktiviteye tamamen kaptırır, yaklaşık bütün dikkatini yaptığı şeye verir, harici uyaranların çoğu asgari düzeye iner ve derin bir yaşantı geçirir. Bununla beraber akışın tanımlayıcı özelliği anbean aktiviteye yoğun bir şekilde yaşantısal katılımdır ve akış deneyimi fiziksel veya psikolojik olabilir. Böylelikle bu deneyim sürecinde mutluluk oluşur. Csikszentmihalyi'ye göre aktiviteye katılmak mutluluk üretmektedir. Bir kil ustasının çömlek hamurunu kıvama getirirken deneyimlediği mutluluk bunun bir örneğidir (Csikszentmihalyi, 1990; Seligman ve Csikszentmihalyi, 2014; Csikszentmihalyi, 2009). Snyder (1994) ise amaçlara/hedeflere ulaşma sürecinin kendisinin enerji ve mutluluk ürettiğini öne sürmüştür.

Bunlarla birlikte aktivitenin kendisi çok kolay olursa kişi sıkılabilir, çok zor olursa kaygı yaşayabilir. Birey yoğun konsantrasyon gerektiren bir etkinliğe dahil olursa ve bireyin becerileriyle etkinliğin zorluk derecesi birbiriyle yaklaşık olarak denklik sağlıyorsa, keyif veren bir akış deneyimleneceği aktarılmaktadır (Diener, 1984). Öte yandan, bireylerin daha mutlu hissedebilmeleri için kendi beceri ve ihtiyaçlarına uygun hedefler belirlemeleri ve bu hedefler doğrultusunda ilerleme kaydetmeleri gerektiği ifade edilmektedir (Diener ve Biswas-Diener, 2000).

2. 4. 3. Bağ Kuramları

Bazı insanların neden mutluluğa yatkın bir mizacı olduğunu açıklamayı hedefleyen birçok yaklaşım bulunmaktadır. Bu kuramlar çoğunlukla bağ (çağrışımsal) modeller başlığında toplanabilecek hafıza, koşullanma ve bilişsel ilkelere dayanmaktadır. Örneğin, bir bilişsel yaklaşım insanların yaşadıkları olaylara atıfları üzerine temellenmektedir (Schwarz ve Clore, 1983). İyi olaylar içsel ve istikrarlı faktörlere atfedilirse muhtemel en fazla mutluluğa imkan sağlayabilir. Yine bir başka ihtimal ise iyi olarak algılanan olayların, yapılan atıflara bakılmaksızın mutluluğa yol açmasıdır (Diener, 2009; Zautra ve Reich, 1980).

Bu bağlamda bir diğer bilişsel yaklaşıma göre mutluluğun hafızadaki çağrışımsal ağlarla ilişkisi bulunmaktadır. Nitekim insanların mevcut duygusal durumlarıyla duygulanım açısından uyumlu anıları daha fazla hatırladığı bulunmuştur (Bower, 1981). Hafıza/bellek ağları üzerine yapılan çalışmalara göre insanlar zengin bir pozitif çağrışım ağı ve daha sınırlı ve yalıtılmış bir negatif çağrışım ağı geliştirebilirler. Son dönem nöroplastisite çalışmaları da bu görüşü destekler niteliktedir. Böyle bireylerde daha fazla olay veya düşünce, olumlu fikirleri ve duygulanımı tetiklemektedir. Bu nedenle, böylesi baskın bir pozitif ağa sahip bir birey birçok olaya olumlu bir şekilde tepki vermeye yatkın olacaktır (Demarin ve Morović, 2014; Diener, 1984). Örneğin bir çalışmada görece mutsuz bireylerin mutluluğa yönelik çelişkili hatırlama eğilimleri gösterdiği fakat çok mutlu bireylerin daha basit ve daha çelişkisiz hatırlama eğilimleri gösterdiği öne sürülmüştür (Lieberman, Boehm, Lyubomirsky, & Ross, 2009).

Bir diğer ilişkili kuram ise klasik koşullanma çerçevesinde duygulanımın açığa çıkması üzerinde durmaktadır. Çeşitli araştırmalara göre duygu içerikli koşullanma

sönmeye aşırı direnç gösterebilmektedir. Bu nedenle, mutlu insanların sıklıkla çok sayıda günlük uyaranla ilişkili çok olumlu duygusal deneyimler yaşamış kişiler olabileceği ifade edilebilir (Diener, 2009). Bu doğrultuda, duygusal tepkilerin uyaranların bilişsel açıdan değerlendirilmesinden daha bağımsız ve daha hızlı açığa çıktığı aktarılmıştır (Zajonc, 1980). Diener (1984), koşullanma ve hafıza ağlarının açık bilinçli müdahale olmaksızın işlevsel olabileceğini dile getirmiş fakat bireyin, kendi yaşamındaki duygusal çağrışımlara da bilinçli bir yön tayin edebileceğinin ve mutluluğun artırılabilmesinin kanıtları olduğunu ileri sürmüştür. Örneğin; bu bağlamda Goodhart (1985) yaptığı çalışmada olumlu düşünmenin katılımcıların düşüncelerinin değerlendirilmesinden sonra bildirdikleri mutluluğu artırdığını bulmuştur. Öte yandan, bazı bireylerin güçlü bir olumlu çağrışım ağı geliştirmiş ve pozitif biçimde uyumlu bir şekilde tepki vermeyi öğrenmiş olabilecekleri aktarılmıştır. Bu bireylerin mutlu bir mizaca, yaşama karşı iyimser bir tavra sahip oldukları düşünülebilmektedir (Diener, 2009).

2. 4. 4. Haz ve Acı Kuramı

Bu kurama göre bireyin hayatında bir şeylerin eksik olduğu ölçüde ihtiyaçları ve hedefleri vardır ve yoksunluk mutluluğun gerekli bir önkoşuludur. Bu kuramın temel varsayımı yoksunluk ne kadar çok olursa, amaca ulaşıldığında alınan hazzın o kadar fazla olacağıdır. Bu sebeple bireyin istek ve hedefleri bütünüyle karşılandıysa, yüksek seviyede mutluluğa ulaşmanın neredeyse imkanı yoktur. Bu bağlamda bireyin biyolojik ihtiyaçları zaman içerisinde kendini yenilemektedir ve amaçlarına ulaşan birey başka yüksek ihtimalle başka hedeflere yönelecektir (Diener, 1984). Bu nedenle yoksunluk, amaç, haz-acı ve doyum hissi bu kuramın ana gövdesini oluşturmaktadır.

Diener'e (1984) göre haz ve acı birbiriyle yakından ilişkili ve döngüselidir. Nitekim bir çalışmada acı ve haz işlemlerinin birbirleri üzerindeki karşılıklı ketleyici (inhibitory) etkilerini ve bu tür bir düzenlemenin (modulation) altında yatan nöral mekanizmaları anlamak için acıyı azaltmak ve iyi oluşu artırmak için önemli olduğu öne sürülmüştür (Leknes ve Tracey, 2008). Öte yandan, daha fazla haz deneyimleyen insanların daha fazla olumsuz duygu deneyimledikleri görülmüştür (Diener, Larsen, Levine & Emmons, 1985; Diener ve ark., 1999;). Bu bulguyu doğrular şekilde, Diener, Sandvik ve Pavot (2009) yüksek öznel iyi oluşun olumlu duyguların yoğunluğuyla

değil, çok daha güçlü bir şekilde olumlu duyguların sıklık ve süresiyle ilişkili olduğunu göstermiştir. Yoğun olumlu duyguların genellikle maliyetleri bulunmaktadır ve olumsuz durumlarda daha yoğun olumsuz duygulara yönelik bir eğilimi de içinde barındırmaktadır.

Bu bağlamda ilişkili bir diğer konu ise bireyin deneyimlenen hazzla uyum sağlamasıdır. Veenhoven'a (2003) göre deneyimlenen haz zamanla azalmaktadır. Bu durum ise haz arayan kişiyi doyumsuz bırakmakta ve alışlagelenden daha güçlü uyaranlar için bireyde dürtü oluşturmaktadır. Bu durum ise giderek daha yoğun, daha tehlikeli davranışları içerebilir ve hayal kırıklığına yol açabilir. Nitekim uzun süreli deneyim, hazzla ilişkin hassasiyeti zayıflatmakta ve bir boşluk hissi oluşturmaktadır.

2. 4. 5. Aşağıdan Yukarıya ve Yukarıdan Aşağıya (Tabandan Tavana ve Tavandan Tabana) Kuramları

Literatürde yaşam doyumuna yönelik olarak “aşağıdan yukarıya” ve “yukarıdan aşağıya” kuramları arasındaki tartışma önem arz etmektedir (Diener ve Ryan, 2009). Aşağıdan yukarıya (bottom-up) kuramlarına göre yaşam doyumunu bireyin yaşamının bütün yanlarına dair değerlendirmelerinin toplamıdır (Feist, Bodner, Jacobs, Miles & Tan, 1995) ve keyif veren veya istenmeyen anların ve deneyimlerin tamamıdır (Brief, Butcher, John & Link, 1993). Bu kurama göre birey çeşitli yaşam alanlarını öznel bir şekilde değerlendirmektedir ve bu değerlendirmeler yaşam doyumunu etkilemektedir (McAdams, Lucas & Donnellan, 2012). Bir başka deyişle, çeşitli yaşam alanlarındaki doyumlar bir bütün olarak yaşam doyumunu belirlemektedir. Bu durumda örneğin, ekonomik açıdan doyum sahibi, evliliğinden memnun, sosyal ilişki doyumunu yüksek ve sağlıklı olduğunu düşünen birinin yaşam doyumunu yüksek olacaktır.

Aşağıdan yukarıya kuramları bağlamında genel yaşam doyumunu, tüm yaşam alanlarına ve yaşam alt alanlarına yönelik doyumla ilişkilidir (Lee, Sirgy, Larse & Wright, 2002). Bu yaklaşıma göre olumlu ya da olumsuz deneyimler düşük seviyelerde yaşam doyumları oluşturacaktır ve bu doyumlar aşağıdan yukarıya doğru alt alanlara ve en nihayetinde yaşam doyumuna etki edecektir (Heller, Watson & Ilies, 2004). Yine bir alt alandaki değişimin bir başka alt alana ilişkin doyumunu etkilemesinin doğrudan yaşam doyumunu etkilemekten daha olası olduğu öne sürülmüştür (Heller, Watson &

Ilies, 2004). Bununla beraber aşağıdan yukarıya yaklaşımının önemli yanlarından birisi yaşam doyumu üzerine çevresel etkilerin üzerinde durmasıdır. Bu kurama göre olumlu veya olumsuz deneyimlerin çevreyle etkileşimi düşük veya yüksek yaşam doyumuna yol açmaktadır (Eid, 2008).

Öte yandan, yukarıdan aşağıya kuramları tarafından deneyimlerin yaşam doyumuna etkisinin geçici ve durumsal olduğu öne sürülmüştür (Heller, Watson & Ilies, 2006). Buna karşılık çeşitli yaşam alanlarına ilişkin doyumlardaki durumsal faktörlerin yaşam doyumu değerlendirmeleri üzerinde güçlü bir etki bırakabileceği aktarılmaktadır. Nitekim yaşam doyumu değerlendirilirken dikkate alınan bir dizi alt alanın zamanla değişebileceğine ilişkin kanıtlar bulunmaktadır (Pavot ve Diener, 2008). Yine Loeve ve ark. (2014) yaşam alanlarına dair doyumların, durumsal faktörlerin yaşam doyumu üzerine etkilerine aracılık ettiğini öne sürmüştür. Bu sebeplerle bu yaklaşımı benimseyen araştırmacılar çeşitli yaşam alt alanlarına ilişkin doyumlar (gelir, sağlık, arkadaşlık ilişkileri, sosyal destek, evlilik, eğitim vb.) ve bu alanların yaşam doyumuna etkileri üzerine çalışmaktadırlar.

Yaşam doyumunun yukarıdan aşağıya (top-down) kuramları ise bireyin yaşam doyumunun kişiliğe/mizaca ve biyolojik etkilere bağlı olduğunu öne sürmektedir. Bu kuramlara göre kişilik yaşam doyumunun anlamlı ve önemli bir yordayıcısıdır ve kişiliğin yaşam doyumu üzerinde dolaylı etkileri bulunmaktadır (Joshi & Afshari, 2011; Steel, Schmidt ve Shultz, 2008). Bu yaklaşım açısından yaşam doyumu kişilik işlevine ve diğer durağan özelliklere dayalıdır (Diener, Oishi & Lucas, 2003). Örneğin, Lykken ve Tellegen (1996) orta yaşlı ikiz bireylerde öznel iyi oluştaki toplam varyansın %40-55'inin genetik tarafından açıklandığını öne sürmüşlerdir. Bu bulgu genetiğin yaşam doyumu üzerinde anlamlı bir etkisini olduğunu göstermektedir.

Yukarıdan aşağıya kuramını kavramsallaştırmanın bir yolu “pembe gözlükler” metaforudur. Dünyayı pembe gözlüklerle gören biri, yaşanan durumu, tarafsız bakıldığında ne kadar olumsuz olursa olsun olumlu bir şekilde yorumlamanın yollarını bulacaktır. Bir başka deyişle, birey kalıtsal olarak yaşamın çeşitli alanlarındaki olayları olumlu yorumlayabilmektedir (McAdams, Lucas & Donnellan, 2012). Bununla beraber, Erdoğan ve ark. (2012) yukarıdan aşağıya etkilerin (kişilik vb.) yaşam doyumunun çeşitli alanlarını ve dolayısıyla yaşam doyumunu

etkileyebileceğini ifade etmiştir. Diener (1984) de yukarıdan aşağıya etkilerin “inanç, duygulanım ve mizaç” olduğunu öne sürmüştür. Bu etkilerin yaşam koşullarından bağımsız olduğu ve yaşam doyumu değerlendirmelerini etkilediği öne sürülmüştür (Robinson & Klein, 2018). Ayrıca bu yaklaşım açısından bireyin yaşam doyumunda değişimler söz konusu olduğunda, yaşamın çeşitli alanlarındaki doyumlarda da değişimler olacaktır (McAdams, Lucas & Donnellan, 2012).

Yukarıdan aşağıya kuramları çerçevesindeki araştırmalarda ağırlıklı beş faktör kişilik özellikleri ve yaşam doyumu üzerine çalışmalar yapılmıştır (Costa ve McCrae, 1980; Magee, Miller & Heaven, 2013; Steel ve ark., 2008). Özellikle dışadönüklük kişilik özelliğinin yaşam doyumunun önemli bir yordayıcısı olduğu (Kim, Schimmack, Oishi & Tsutsui, 2018) ve nörotisizmin/duygusal dengeliliğin yaşam doyumu seviyesini etkilediği (Proto & Rustichini, 2015) bulunmuştur. Yine örneğin Çinli ve Amerikan yetişkinlerin katıldığı bir çalışmada dışadönüklüğün ve nörotisizmin her iki örnekleme yaşam doyumunu yordadığı görülmüştür (Lun & Yeung, 2019)

Bununla beraber yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarıya kuramlarının birbirine karşıt olduğu öne sürülmüştür (Loeve ve ark., 2014). Ancak bu iki kuramsal yaklaşımı bütünleştirmeye çalışan çalışmalar da bulunmaktadır (Busseri, 2015; Kuykendall, Tay & Ng, 2015). Nitekim yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarıya kuramları yaşam doyumunu açıklamada tek başlarına yeterli değildir (Lachmann ve ark., 2018). Bu bağlamda Heller ve ark., (2004) bağlamsal faktörler ve mizacın yaşam doyumunu değerlendirmelerini etkilediğini bulmuştur.

2. 4. 6. Sabit Nokta/Dinamik Denge Kuramı

Bu kuram uyum ve kişiliği bütünleştirmektedir. Kuram açısından bireylerin sabit bir mutluluk seviyesi bulunmakta ve uzun vadede mutluluk seviyeleri süreklilik göstermektedir. Bu yaklaşımda öznel iyi oluşun uzun vadeli, sürekli temel gidişatının mizaç/kişilik tarafından düzenlendiği öne sürülmektedir. Bu kurama göre mutluluğun uzun vadeli düzeyleri nispeten sabittir ve genetik açıdan sahip olunan düzeylerde çok az değişiklik görülmektedir. Örneğin, Lykken ve Tellegen (1996) orta yaşlı ikizlerle yaptıkları çalışmada öznel iyi oluşun %40-55 arasında kalıtsal olduğunu sonucuna ulaştıklarını öne sürmüşlerdir. Kuram açısından sabit noktalar, kişilik özellikleri dahil

olmak üzere kalıtsal özelliklerin neredeyse otomatik sonuçlarıdır. Sabit nokta ile ifade edilen uzun zaman aralığından bakıldığında mutluluk seviyesinin belli bir noktada veya aralıkta bulunmasıdır. Sabit nokta kuramına göre yaşam olayları ve yaşamdaki değişimler bireyin öznel iyi oluşu üzerinde geçici bir etkiye sahip olmaktadır ancak uzun vadede insanlar istikrarlı temel öznel iyi oluş düzeyine dönmektedirler. Bu noktadan bakıldığında yaşam olaylarının mutluluk üzerindeki etkisi küçüktür ve mizacın iyi oluş üzerindeki etkisi fazladır (Diener & Diener, 1996; Headey & Wearing, 1992; Headey, 2008). Bu kurama göre olaylar, bireylerin denge seviyelerinden saptığında öznel iyi oluşta değişime neden olmaktadır. Sıra dışı olumsuz olaylar öznel iyi oluşu bastırmakta fakat olağandışı olumlu/istenen olaylar öznel iyi oluşu artırmaktadır. Bununla beraber bireyin mutluluk seviyesi geniş zaman aralığında yine eski düzeyine dönmektedir (Headey & Wearing, 1989).

Öte yandan, yakın tarihteki çalışmalar sabit nokta/dinamik denge kuramına yeni katkılarda bulunmuştur. Bu bağlamda Heady (2006) ulusal panel verilerini kullandığı çalışmada kuramı revize etmeyi önermiş ve yaşam olayları ve kişilik özellikleri arasında etkileşim olduğunu aktarmıştır. Ona göre en azından bazı yaşam alanlarındaki (life domains) olaylar bireyin öznel iyi oluş düzeyinde uzun vadeli değişimler meydana getirebilmektedir. Benzer doğrultuda Fujita ve Diener (2005) yaşam doyumunu dinamiğini açıklamak için “geçişken ana hat” kavramını önermiştir. Çalışmaları sonucunda yaşam doyumunda makul istikrar bulmuşlar fakat bazı bireylerin önemli değişimler gösterdiğini de eklemişlerdir. Heady (2008: 226) bazı kişilik özellikleri ve kişilik becerilerinin ve bazı yaşam amaçlarının bireyin yaşam doyumunu artırma şansını yükselttiğine dair kanıtları aktararak öznel iyi oluşun sabit nokta kuramının revize edilmesi gerektiğini öne sürmüştür. Yine Lucas (2007) ulusal açıdan geniş temsili panel çalışmalarından faydalanan arşiv verilerini incelemiş ve mutluluk düzeyinin zaman içinde orta derecede sabit olmasına karşın, bu istikrarın büyük ve kalıcı değişimleri engellemediğini aktarmıştır. Ona göre mutluluk seviyeleri değişmekte ve yaşam olayları mutluluk seviyesi üzerinde önem taşımaktadır. Røysamb, Nes, & Vittersø (2014: 30) ise genetik faktörlerin sabit noktaların veya sabit nokta aralıklarının sürekliliğine katkı sağladığını ancak genetik faktörler çevresel faktörlere koşullu olduğu için sabit noktaların değişebileceğini öne sürmektedir.

2. 4. 7. Çok Yönlü Uyuşmazlık Kuramı

Yargı kuramları arasında değerlendirilen bu kuram Michalos (1985; 1991: 48) tarafından geliştirilmiştir. Ona göre çoklu uyuşmazlık kuramı, mevcut benlik ve kişinin sahip oldukları ve istedikleri; kişiyle ilişki içindeki başkalarının sahip oldukları; kişinin geçmişte sahip olduğu en iyi imkanı; kişinin birkaç yıl önce ne umduğu ve birkaç yıl sonra neye sahip olmayı ümit ettiği; kişinin başkalarının neyi hak ettiğini ve neye ihtiyaç duyduğunu düşündüğü gibi çoklu karşılaştırma standartları arasında algılanan boşlukların değerlendirilmesidir.

Saris, Veenhoven, Scherpenzeel, ve Bunting (1996) bu standartları beş ana karşılaştırma ölçütünde toplamıştır. Bunlar, kişinin “istedikleri”, yaşamının önceki dönemlerinde “sahip oldukları”, geçmişte neye sahip olmayı “ummuş olduğu”, “diğer insanların” neye sahip olduklarını ve neyi “hak ettiğini” düşündüğüdür.

Kişinin ihtiyaçları ve hedefleri, mevcut koşulları, geçmişte içinde bulunduğu koşullar ve ideal doyum beklentileri gibi faktörler de bu standartlardan bazılarıdır. Çoklu uyuşmazlık kuramına göre kişinin elde edeceği doyum, kendi benliği ve standartları arasındaki farklılıklara göre şekillenir. Bu bağlamda Jiang, Klein ve Saunders (2012: 358) doyumun seviyesini belirlemede uyuşmazlığın şiddetinin ve yönünün yardımcı işlev üstlendiğini ifade etmiştir. Higgins (1987) ise insanların mevcut ideal ve olması gereken benlikleri arasında uyuşmazlık çeşitlerindeki hem göreceli büyüklüğün hem de erişilebilirlik farklılıklarının yaşayabilecekleri rahatsızlık türlerindeki farklılıklarla ilişkili olduğunu öngörmüştür.

2. 5. Yükseköğrenim Yaşam Doyumu

Literatürde sıklıkla üniversite öğrencilerinde doyum (student satisfaction) olarak ifade edilen yükseköğrenim yaşam doyumunu (higher education life satisfaction/college satisfaction) üniversite öğrencilerinin üniversite eğitiminden ve üniversite yaşamlarından aldıkları doyumunu ifade etmektedir (Erol ve Yıldırım, 2016). Yükseköğrenim yaşam doyumunu, eğitim deneyimi, hizmetleri ve olanaklarına ilişkin öğrencilerin öznel değerlendirmesini içeren ve çeşitli faktörlerden etkilenen çok boyutlu bir değerlendirme (Weerasinghe & Fernando, 2017). Elliott ve Shin (2002)

benzer bağlamda öğrenci doyumunu, eğitimle ilişkili çeşitli çıktıları ve deneyimleri öznel bir şekilde değerlendirmek olarak tanımlamaktadır. Ilias ve ark. (2008) ise yükseköğrenim doyumunun kampüsteki yaşamda tekrarlanan deneyimlerle sürekli şekillendiğini ifade etmişlerdir.

Yükseköğrenim yaşam doyumunu alanyazında üniversite yaşam kalitesi olarak da ele alınmaktadır. Yu & Kim (2008) üniversite yaşam kalitesinin ihtiyaçların doyum derecesi ve üniversite yaşamı boyunca olumlu bir etki oluşturan deneyimler olduğunu öne sürmüştür. Sirgy ve ark. (2007) ise üniversite yaşam kalitesi/yükseköğrenim yaşam doyumunu (university quality of life), yaşam doyumunun aşağıdan yukarıya kuramı ve alt alan yaklaşımının yayılma modeliyle (the spillover model) yaşam boyu bir doyum olarak tanımlamışlardır. Aşağıdan yukarıya kuramına göre yaşam doyumunu çeşitli alt alanların toplamıdır ve her alt alandan etkilenir. Her bir alt alan ise kendi içerisindeki alt özelliklerden etkilenir. Bir piramit şeklinde düşünülecek olursa en tepede yaşam doyumunu, yaşam doyumunun altında alt alanlara ilişkin doyumlar (finansal doyum, sağlık doyumunu, iş doyumunu, ilişkisel doyum, evlilik doyumunu, eğitim doyumunu, sosyal doyum vb.), bu alt alanların altında ise kendi alt alanları bulunur. Bu açıdan değerlendirildiğinde yaşam doyumunu piramidin en üstünde, yükseköğrenim yaşam doyumunu yaşam doyumunun altında, yükseköğrenim yaşam doyumunun altında ise üniversitenin akademik ve sosyal yönlerine ilişkin doyumlar (akademik kadro, öğretim yöntemleri, öğrenci iş yükü, sınıf ortamı, barınma imkanları, üniversite kulüpleri, rekreasyonel etkinlikler vb.) bulunur. Her alt basamaktaki olumlu değerlendirme, bir üst basamağa olumlu yansır (Sirgy ve ark., 2007). Nitekim alt alanlara yönelik doyum, yaşam doyumuna olumlu katkı sağlamaktadır (Xiao, Tang & Shim, 2009).

Yükseköğrenim yaşam doyumunun ölçümü öğrencilerin eğitime yönelik değer ve tutumlarına bağlıdır (Razinkina ve ark., 2018). Nitekim öğrenciler aldıkları hizmeti kalite açısından doyum sağlayıp sağlamadıkları yönünde aldıkları mevcut hizmetle beklentileri arasında kıyaslayarak değerlendirmektedirler (Hanaysha, Abdullah & Warokka, 2011). Bu bağlamda yükseköğrenim yaşam doyumunu iki ana başlıkta ele alınmaktadır: üniversitenin akademik yönlerine ilişkin doyum ve üniversitenin sosyal yönlerine ilişkin doyum. Akademik doyum, akademik kadroya yönelik doyum, öğretim üyelerinin öğretim yöntemlerine ilişkin doyum, sınıf ortamına yönelik doyum,

öğrenci iş yüküne ilişkin doyum, üniversitenin akademik prestijine yönelik doyum ve akademik çeşitliliğe yönelik doyumunu içermektedir. Üniversite yaşamının sosyal yönlerine ilişkin doyum ise, kampüste barınma imkanlarına, uluslararası program ve hizmetlere, manevi (spiritual) program ve hizmetlere, üniversitedeki klüplere ve sosyal organizasyonlara, üniversitelere özgü sporlara, kampüsteki rekreasyonel faaliyetlere yönelik doyumları içermektedir. Bu iki ana alan ayrıca üniversitedeki diğer imkan ve hizmetlerden (kütüphane hizmetleri, sağlık bakım hizmetleri, telekomünikasyon vb.) etkilenmektedir (Sirgy, 2012). Yine Alves ve Raposo (2010) üniversite öğrencilerinin doyumunu ölçmek amacıyla bir model geliştirmiştir. Bu modelde öğrencilerin yükseköğrenim doyumları üniversitenin imajı, öğrencinin beklentileri, algılanan teknik kalite, işlevsel kalite ve algılanan değer ile belirlenmektedir.

Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde yükseköğrenim doyumunu etkilemesi bakımından öğrencilerin ve kurumların özellikleri ele alınmış (Knox, Lindsay, & Kolb, 1992; Thomas & Galambos, 2004), kampüs hizmetleri değerlendirilmiş (Astin, 1987) ve ilişkili diğer konular ele alınmıştır. Örneğin, bunlardan bazıları üniversite öğrencilerinin eğitimini sürdürmeye devam etmesi (Styron, 2010) ve akademik performanstır (Dhaqane & Afrah, 2016). Yine öğrencilerin yükseköğrenim doyumunu ve sosyal faktörlere de değinilmiştir (Fleming ve ark., 2017). Bu bağlamda üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmalarda öğrencilerin yaşam kalitesine yönelik kişilik (Lounsbury ve ark., 2005), depresyon (Pilcher, 1998), sağlık (Vaez, Kristenson & Lafamme, 2004) ve kültür (Yetim, 2003) gibi alanlarda çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

Çok boyutlu bir yapı olarak yükseköğrenim yaşam doyumunu birçok faktörden etkilenmektedir. Harvey (2003: 6) bu faktörlerin kurumsal düzeyde öğrencinin toplam doyumunu, fakülte düzeyinde doyum, öğrenme ve öğrenime yönelik bölüm düzeyinde doyum, derslere yönelik doyum ve öğretim üyelerine yönelik doyum olarak tanımlamıştır. Yine öğretim becerilerinin, esnek müfredatın, üniversite prestijinin ve statüsünün, bağımsızlığın, akademik desteğin, öğrenci gelişiminin, öğrenci merkezliliğin, kampüs ortamının, kurumsal etkililiğin ve sosyal koşulların yükseköğrenim yaşam doyumunun temel belirleyicileri olduğu saptanmıştır (Douglas, Douglas & Barnes, 2006; Beerli Palacio ve ark., 2002). Zhang ve ark. (2008) ise üniversitenin bilinirliğinin, öğrencilerin beklentilerinin, öğrencilerin kalite algısının

ve öğrencilerin etkinliklerinin yükseköğrenim yaşam doyumuna etki ettiğini öne sürmüştür. Benzeri şekilde uygun profesyonel ortam, öğrencinin değerlendirme (ölçme) ve öğrenme deneyimleri, sınıf ortamı, öğretimi kolaylaştıran imkanlar, ders kitapları ve öğrenim ücretleri, öğrenci sosyal hizmetleri, iş prosedürleri, akademik kadroyla olan ilişkiler, uzman ve duyarlı akademik kadro, kurumun öğrenci ihtiyaçlarına duyarlılığı, geribildirim ve sınıf büyüklüklerinin yükseköğrenim yaşam doyumuna etki ettiği saptanmıştır (Yusoff, McLeay & Woodruffe-Burto, 2015). Rekreatif olanakları ve öğrenci iş yükü de yükseköğrenim doyumunu değerlendirmede önemli diğer faktörlerdir (Athiyaman, 1997). Bir başka çalışmada öğrenci-öğretim üyesi ilişkisinin, öğretim üyesinin hazırbulunuşluğunun, kampüs hizmet ve imkanlarının yaşam doyumuyla ilişkili olduğu bulunmuştur (Siming, 2015). Yine öğrenci merkezilik, kampüs ortamı ve öğretim etkinliği öğrencinin genel eğitim deneyimine dair doyumunu üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir (Elliott & Healy, 2001). Navarro ise (2005) üniversite öğrencilerinin doyumunu üzerine eğitim programlarının etkisini araştırmış ve öğretim kadrosunun, öğretim yöntemlerinin ve ders yönetiminin öğrenci doyumunu üzerinde anlamlı etkisi olduğunu bulmuştur. Bu doğrultuda akademik ve pedagojik kalitenin yükseköğrenim doyumunun önemli belirleyicileri olduğu bulunmuştur (Wiers-Jensen, Stensaker & Grøgaard, 2002). Yine üniversite öğrencilerinin doyumunu öğretim üyesinin uzmanlığı (Butt ve Rehman, 2010), ulaşılabilir akademik kaynaklar (kütüphaneler, laboratuvarlar, sınıflar vb.) (Prasad ve Jha, 2013) ve idari konular (Bolliger & Wasilik, 2009) gibi çeşitli faktörler etkilemektedir. Ayrıca Weerasinghe & Fernando (2018) yaptıkları çalışmada akademik kadronun, üniversite olanaklarının, öğrenim görülen programın, idari kadronun, üniversite lokasyonunun ve üniversite imajının öğrenci doyum düzeyleriyle anlamlı ilişkileri olduğunu saptamıştır.

Ilias ve ark. (2008) ise yükseköğrenim doyumunu etkileyebilecek ana faktörleri tanımlamışlardır. Bunlar öğrencilerin eğitim ve öğretime yönelik algıları, eğitim ve öğretimi destekleyecek olanaklar (kütüphaneler, bilgisayar odaları ve laboratuvarlar vb.), öğrenme ortamı (sınıflar, sosyal alanlar, üniversite yapıları), destek hizmetleri (sağlık olanakları, yemekhane, barınma imkanları, öğrenci işleri) ve öğrenciliğin dışsal yönleridir (maddi olanaklar, ulaşım vb.). Bununla beraber yükseköğrenim hizmet kalitesinin yükseköğrenim yaşam doyumunu belirleyici önemli bir faktör olduğu bulunmuştur (Chuah & Sri Ramalu, 2011). Hizmet kalitesinin öğrenci

doyumuyla anlamlı bir ilişkisi bulunmaktadır (de Jager & Gbadamosi, 2013; Mastoi & Saenkrod, 2019). Yükseköğrenim bağlamında eğitim kalitesi, öğrencilerin eğitim deneyimlerinin bir parçası olarak aldıkları hizmetlere yönelik genel değerlendirmesi olarak tanımlanmaktadır. Hizmet kalitesi hem sınıf içi hem sınıf dışı aktiviteleri, öğretim üyesi/öğrenci etkileşimlerini, eğitim olanaklarını ve kurumsal kadro ile iletişimi içermektedir (Hanaysha, Abdullah & Warokka, 2011). İlişkili biçimde yükseköğrenim kurumlarının sürdürülebilirliği ve istikrarının üniversiteler tarafından öğrencilere sağlanan doyumla ilişkili olduğu öne sürülmüştür (Nek Kamal, Azman, Zubrina & Salomawati, 2010). Kurumun etkili öğretim ve akademik kadrosuyla temel imkanları bünyesinde bulundurmasının öğrencilerin daha fazla motive olmasına, öğrenim yaşamlarını sürdüreceklerine ve akademik performanslarının yükseleceğine katkı sağlayacağı öne sürülmüştür (Rodie & Klein, 2000). Yine bir çalışmada yükseköğrenim hizmet kalitesinin boyutlarıyla (somut imkanlar, güvenilirlik, erişilebilirlik, teminat ve anlayış) yükseköğrenim yaşam doyumunun arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu saptanmıştır (Hanaysha, Abdullah & Warokka, 2011). Hizmet kalitesiyle ilişkili bir ölçme aracında hizmet kalitesinin on boyutu belirlenmiştir. Bunlar somut imkanlar, güvenilirlik, erişilebilirlik, yetkinlik, nezaket, iletişim, itibar, güvenlik, yanıt verebilirlik ve anlayıştır (Parasuraman, Zeithaml & Berry, 1988). Yükseköğrenim hizmet kalitesinin (akademik ve akademik olmayan alanlarda, öğretim yöntemlerinde, endüstriyel ilişkilerinde, bölümle ilgili konularda, akademik bilinirlikte, üniversiteye erişimde ve öğrenim ücretlerinde) öğrencilerin yükseköğrenim yaşam doyumuyla ilişkili olduğu görülmüştür (Huang, 2010). Türkiye’de yapılan bir çalışmada ise bazı üniversite öğrencileri için öğretim üyelerinin kalitesinin, eğitimin, ders kitaplarının, kadın olmanın ve üniversiteye girmeden önce bilgi sahibi olmanın yükseköğrenim doyumunun önemli faktörleri olduğu bulunmuştur (Aldemir ve Gülcan, 2004). Arslan ve Akkaş (2014) ise sosyal doyumun üniversite yaşam kalitesindeki en önemli etken olduğunu saptamışlardır.

Yükseköğrenim yaşam doyumunu ve yaşam doyumunu bağlamında bir çalışmada üniversiteden alınan doyumun üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunu yordadığı bulunmuştur (Lounsbury ve ark., 2005). Yine üniversite öğrencilerinin genel not ortalamasının (Chow, 2005) ve akademik doyumunun yaşam doyumuyla ilişkili olduğu saptanmıştır (Garriott ve ark., 2015). Martirosyan, Saxon & Wanhoji (2014) tarafından yapılan çalışmada düşük yaşam doyumunu bildiren öğrencilerin düşük

akademik performansları olduğu bulunmuştur. Yine benzeri şekilde düşük üniversite doyumunu bildiren öğrencilere kıyasla yüksek doyum bildiren öğrencilerin akademik olarak daha iyi performans gösterdikleri bulunmuştur (Valentine, 2003). Bu doğrultuda yaşam doyumunu etkilemesi bakımından eğitime değinilmektedir. Eğitim seviyesi arttıkça yaşam doyumunu artmaktadır (Botha, 2014) ve eğitim yaşam doyumunun önemli bir yordayıcısıdır (Cheung & Chan, 2009). Yine eğitimin gelir üzerindeki etkisinden bağımsız olarak yaşam doyumunu üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu bulunmuştur (der Mar Salinas-Jiménez, Artés & Salinas-Jiménez, 2011) ve Ilies ve ark. (2019) yaptıkları çalışmada eğitimin yaşam doyumunu üzerindeki aracı etkisine değinmişlerdir.

Yükseköğrenim yaşam doyumuyla yakından ilişkili olabilecek bir diğer etken ise COVID-19 pandemisi. Bulaşıcılığı ve ölüm riski sebebiyle COVID-19 pandemisiyle beraber mümkün mertebe az temas sağlanması amacıyla sosyal etkileşimler azaltılmıştır. Bu doğrultuda üniversiteler online veya uygulamalı bölümler için hibrid eğitim modellerine geçmişlerdir. 2020 yılının ilk aylarından itibaren bu çalışmanın yapıldığı süreye değin online eğitimler sürdürülmektedir. Öğrencilerin yükseköğrenim yaşam doyumuna etki edebilecek üniversite imkanlarının bir kısmı bu nedenle erişilebilir olmayabilmektedir. COVID-19 pandemisinin hem yaşam doyumuna hem de yükseköğrenim yaşam doyumuna etki edebileceği düşünülmektedir. Bu sebeple bir sonraki bölümde COVID-19 korkusu ve yansımaları ele alınmıştır.

2. 6. COVID-19 Korkusu

2019 yılının sonlarında Çin Halk Cumhuriyeti, Vuhan'da ortaya çıkan, 11 Mart 2020'de Türkiye'de de görülmeye başlanan ve Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi ilan edilen COVID-19 (Koronavirüs) şimdiye dek 2.711.071 insanın ölümüne yol açmıştır ve mevcut durumda birçok insanın yaşamını tehdit etmeye devam etmektedir (WHO, 2021). Ateş, öksürük ve nefes darlığı gibi solunum yolu belirtileriyle karakterize COVID-19, temel olarak aksırma, öksürme ile açığa çıkan damlacıkların solunması aracılığıyla bulaşmaktadır (T. C. Sağlık Bakanlığı, 2021). Öte yandan, virüsün yayılmaması amacıyla çeşitli tedbirler geliştirilmiştir. Sosyal mesafe, maske kullanımı, hijyen kurallarının teşvik edilmesi, evde kalma amacıyla

uygulanan sokağa çıkma yasakları, karantina, kapalı alanlarda yakın mesafe etkileşimin sınırlandırılması vb. bunlardan bazılarıdır.

COVID-19 bireysel ve toplumsal hayatı kökünden değiştirmiş, beden ve ruh sağlığına yönelik olumsuz etkileri olmuştur. COVID-19 pandemisi, genel popülasyonda ve sağlık profesyonelleri arasında huzursuzluk, kaygı, bulaşma korkusu, depresyon ve insomnia ile ilişkilendirilmiştir (Sher, 2020). Yine COVID-19'un, olumsuz ruh sağlığı ve kaygıyla ilişkili olduğu bulunmuştur (Fitzpatrick, Harris & Drawve, 2020; Li ve ark., 2020). Bazı çalışmalarda COVID-19 pandemi sürecinde pandemi öncesine kıyasla nispeten daha fazla kaygı, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu ve stres bildirilmiştir (Xiong ve ark., 2020; Vindegaard & Benros, 2020; Wang ve ark., 2020a). Benzer şekilde, Amerikan üniversite öğrencilerinin pandemiden kaynaklanan akademik, sağlık ve yaşam tarzıyla ilişkili kaygılarının bulunduğu saptanmıştır. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun pandemi sürecinde stres ve anksiyete seviyeleri artmıştır (Wang ve ark., 2020b). Türkiye'de yapılan bir çalışmada üniversite öğrencilerinin COVID-19'dan orta düzeyde korktukları bulunmuştur (Duman, 2020). Yine 1047 katılımcıyla yapılan bir çalışmada, COVID-19 nedeniyle evde kalmanın sosyal yaşama katılımın azaltması ile düşük seviye yaşam doyumu ile ilişkilendirilmiştir (Ammar ve ark., 2020b). Yine bu bağlamda ergenlerle yapılan bir çalışmada COVID-19 ve virüsün bulaşması hakkındaki endişeler düşük yaşam doyumuyla ilişkili bulunmuştur (Soest, Bakken, Pedersen & Sletten, 2020). Pandemi sürecinde yaşam doyumunun azaldığı ve düşük yaşam doyumu görüldüğü saptanmıştır (de Pedraza ve ark., 2020; Gawrych, Cichoń & Kiejna, 2021; Satici ve ark., 2020).

Öte yandan, Türkiye'de şimdiye dek 3.035.338 vaka görülmüş ve 30.178 kişi hayatını kaybetmiştir (T. C. Sağlık Bakanlığı, 2021). Ölüm oranının nispeten yüksek olması COVID-19 bulaşmasına ve/veya ilişkili durumlara dair kaygı ve korkuyu artırmaktadır (Knipe ve ark., 2020). Nitekim bulaşıcı hastalıkların tehlikelerine yönelik inkar ve hayal kırıklığının yanı sıra önemli bir tepki korkudur (Pappas ve ark., 2009). Korku, otonom sinir sisteminin "savaş ya da kaç" tepkisini içeren temel bir duygudur ve potansiyel tehlike durumlarında (örn, COVID-19) gösterilen olumsuz duygusal ve psikolojik bir reaksiyondur (Butcher, Mineka ve Hooley, 2019: 162; Van Bavel ve ark., 2020). Yine korku, sağlıklı bireylerin kaygı ve stres düzeylerini

artırmaktadır (Shin ve Liberzon, 2010). COVID-19 korkusu bağlamında ise korku, virüsün aktarım oranı ve ortalaması, yaşam ve ölüm oranlarıyla doğrudan ilişkilidir (Pappas ve ark., 2009). COVID-19 korkusuna dair bir çalışmada koronafobi tanımı yapılmıştır. Bu tanıma göre koronafobi, fizyolojik semptomlar üzerine yoğun kaygının eşlik ettiği, kişisel ve mesleki kayıplara ilişkin önemli strese yol açan, artan onay ve güvenlik arayışı davranışlarına sebep olan, toplumsal alan ve durumlardan kaçınmaya ve işlevsellikte önemli bozulmaya neden olan, COVID-19'e yol açacak virüsle etkileşime geçmeye yönelik aşırı tetiklenmiş bir korku tepkisidir. Tetikleyiciler ise virüsün geçme ihtimali olan yerler, durumlar ve insanlardır (insanlarla buluşmak, evden ayrılmak, seyahat, COVID-19 hakkında haberleri okumak, hasta olmak ya da işe gitmek gibi) (Arora, Jhan, Alat & Das, 2020). Koronafobi, COVID-19 ve ilişkili bitmeyen belirsizlikler, öngörülemeyen gerçeklik, sosyal mesafe, maske takma ve hijyene dikkat etme gibi yeni davranışlar edinme, ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi alma, pandemiye dair bilgi kirliliği, sağlık hizmetlerinin yetersizliğine yönelik kaygı, siyasi liderlerin ve ünlülerin COVID-19 olması gibi faktörlerden etkilenmektedir (Arora ve ark., 2020).

Bu bağlamda, COVID-19 enfekte olmamış bireylerin COVID-19 enfekte bireylerle etkileşim kurma korkusu yaşadığı aktarılmıştır (Lin, 2020). Bununla beraber bireylerin yüksek korku seviyeleriyle COVID-19'a karşı rasyonel bir şekilde düşünemeyebileceği öne sürülmüştür (Ahorsu ve ark., 2020). Örneğin, COVID-19 ile ilişkili olarak intihar vakaları bildirilmiştir (Goyal ve ark., 2020; Mamun ve Griffiths, 2020). COVID-19 vakalarının yayılmasını önlemek ve tedavisini sağlamak için yapılan klinik çalışmaları tamamlaması amacıyla Ahorsu ve ark. (2020) tarafından COVID-19 Korkusu ölçeği geliştirilmiştir.

BÖLÜM III

METODOLOJİ VE UYGULAMA

3. 1. Yöntem

Yükseköğrenim yaşam doyumu ve COVID-19 korkusuna göre üniversite öğrencilerinde yaşam doyumu düzeyinin ne düzeyde yordandığının incelendiği bu çalışmada betimsel bir yöntem takip edilmiştir. Bu bölümde araştırma modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanma süreci, veri toplama araçları ve verilerin analizi ele alınmıştır.

3. 2. Araştırma Modeli

Tarama modeliyle yapılan bir çalışmada geçmişte bulunan veya mevcut durum betimlenmeye çalışılır ve tarama modelinde araştırmacının katılımcı veya olayları etkilemesi ya da değiştirmesi söz konusu değildir (Karasar, 2018). Bu çalışmada amaç ve problem durumları dikkate alınarak nicel bir istatistik olan tarama modeli uygulanmıştır. Çalışmada yükseköğrenim yaşam doyumu ve COVID-19 korkusu bağımsız değişkenleri, yaşam doyumu ise bağımlı değişkeni oluşturmaktadır. Bu araştırmanın amacı yaşam doyumunu yordamada yüksek öğrenim yaşam doyumu ve COVID-19 korkusunun rolünü incelemektir. Bu nedenle çalışmada tarama modellerinden biri olan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

İlişkisel çalışmalarda araştırmacı herhangi bir müdahalede bulunmaksızın mevcut değişkenler arasındaki ilişkileri araştırmaktadır. İlişkisel araştırmalar değişkenler arasında bulunan ilişkiyi ele almaktadır. Bu bağlamda iki ve daha fazla sayıdaki değişken arasında değişimin seviyesi belirlenmeye çalışılmaktadır. İlişkisel tarama modeline göre değişkenler arasındaki ilişki karşılaştırma ve korelasyon yoluyla değerlendirilebilir (Karasar, 2018). Korelasyon türü ilişki araştırmasında iki değişkenin beraber değişimi, bu değişimin tipi ve gücü/şiddeti ele alınmaktadır

(Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, 2019) ve ilişkisel tarama modeli çalışmalarında ele alınan değişkenler yordayıcı (predictor) olarak değerlendirilebilmektedir (Coolican, 2018: 589). Bu araştırmada yükseköğrenim yaşam doyumu ve COVID-19 korkusu değişkenlerinin yaşam doyumu değişkeni üzerindeki etkisi araştırıldığı için bağımsız değişkenler yaşam doyumunun yordayıcısı olarak kullanılmıştır. Ayrıca yaşam doyumu, sosyodemografik değişkenlere göre incelenmiştir. Nitekim ilişkisel araştırmalar aynı zamanda betimsel araştırmalardır.

3. 3. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini 2020-2021 Bahar döneminde İstanbul ilinde devlet ve vakıf üniversitelerinde eğitim görmekte olan öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem, uygun örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir (Erkuş, 2011). Bu örnekleme yönteminde zaman ve emek kaybının önlenmesi hedeflenmektedir. Yine COVID-19 pandemi koşullarıyla beraber özellikle dijital platformlara geçilmesi örnekleme yöntemi seçiminde etkili olmuştur.

Üniversite öğrencilerini temsil etmesi bakımından devlet, vakıf üniversitelerinden insan ve toplum bilimleri, doğa bilimleri, sağlık bilimleri fakülteleri ve mimarlık ve güzel sanatlar fakültesi ile tıp fakültesi öğrencilerinden veri toplanmış ve örneklemin ranjının genişleyip heterojenliğine önem gösterilmiştir. Araştırmaya 748 öğrenci katılmıştır ancak İstanbul'da öğrenim görmek ve yaş gibi bazı katılım şartlarını sağlamadığı için 100 katılımcının verileri analize dahil edilmemiştir. Ölçme araçlarında tersine maddeler için tersine kodlama işlemi uygulanmıştır. Ölçme araçlarının geçerlik ve güvenirlik analizleri gerçekleştirilmiştir. Ölçeklerin toplam puanı ile tek yönlü ve çok yönlü değerler incelenmiştir. Tek yönlü uç değerlerin belirlenmesi amacıyla ham puanlar standart Z puanına çevrilip değerlendirilmiştir. 21 katılımcının Z puanının ± 3 aralığında bulunmadığı görülmüş ve bu veriler veri setine dahil edilmemiştir. Çok yönlü uç değerlerin incelenmesi için Mahalanobis uzaklığı ile ölçeklerin toplam puanları hesaplanmış (Hodge ve Austin, 2004) ve inceleme sonucunda 9 kişi çalışmaya dahil edilmemiştir. Araştırmaya dahil edilmeyen katılımcı verileri sonrası araştırmaya 618 öğrenci katılmıştır.

Katılımcılara yönelik sosyo-demografik bilgiler, araştırmacı tarafından oluşturulan Sosyodemografik Bilgi Formu ile toplanmıştır. Araştırmada ulaşılan bilgiler Tablo 3.3.1.'de gösterilmektedir.

Tablo 3.3.1. Sosyodemografik Bilgiler

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Erkek	108	17.5
	Kadın	510	82.5
Yaş	18 – 20	216	35.0
	21 – 23	328	53.0
	24 – 30	74	12.0
Üniversite Türü	Devlet Üniversitesi	246	39.8
	Vakıf Üniversitesi	372	60.2
Genel Not Ortalamanız	2.00 altı ve 2.00 – 2.49	25	4
	2.50 - 2.99	137	22.2
	3.00 - 3.49	278	45
	3.50 - 4.00	178	28.8
Sosyoekonomik durumunuzu en iyi hangisi tanımlar? (Aylık)	0 - 1500 TL	207	33.5
	1501 - 3000 TL	144	23.3
	3001 TL üstü	267	43.2
Toplam		618	100

Tablo 3.3.1.'de sunulduğu üzere araştırmaya katılan 618 öğrenciden %17.5'i erkek, %82.5'i kadındır. Katılımcıların yaş dağılımı değerlendirildiğinde araştırmaya 18-20 yaşındaki bireylerin bütün katılımcıların %35'ini oluşturduğu görülmektedir. Katılımcıların %53'ünü 21-23 yaşındaki öğrenciler, %12'sini 24-30 yaşındaki öğrenciler oluşturmaktadır.

Tablo 3.3.1.'deki üniversite türüne göre katılımcılar incelendiğinde katılımcıların %39.8'ı devlet üniversitesinde, %60.2'si vakıf üniversitesinde okumaktadır. Katılımcıların genel not ortalamaları incelendiğinde katılımcıların %0.6'sının 2.00 altı GNO'ya, %3.4'ünün 2.00-2.49 arası GNO'ya, %22.2'sinin 2.50-2.99 arası GNO'ya, %45'inin 2.00-3.49 arası GNO'ya ve %28.8'inin 3.50-4.00 arası GNO'ya sahip olduğu görülmüştür.

Katılımcılara sosyoekonomik durumu aylık olarak sorulduğunda %33.5'i 0-1500 TL, %23.3'ü 1501-3000 TL, %43.3'ü 3001 TL ve üstü bildiriminde bulunmuşlardır.

3. 4. Verilerin Toplanması

Araştırma önerisi etik kurula sunulduktan sonra çalışmanın etik izni onaylanmıştır. Çalışmada kullanılacak ölçekleri uyarlayan ve/veya geliştiren araştırmacılarla e-mail ile iletişime geçilmiş ve ölçme araçlarının çalışmada kullanılabileceğine dair izin alınmıştır. Araştırmada Sosyodemografik Bilgi Formu, Yaşam Doyumu Ölçeği, Yükseköğrenim Yaşam Doyumu Ölçeği, KOVİD-19 Korkusu Ölçeği kullanılmıştır. Ölçme araçlarının etik izinleri alınmıştır. İbn Haldun Üniversitesi Etik Kurul Kararı EK F'de bulunmaktadır. Böylelikle araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için gerekli izinler ve onaylar sağlanmıştır.

Araştırma Google Forms aracılığıyla oluşturulan bir formda sunulmuştur. Araştırmaya katılım şartları formda sunulmuştur. Araştırmaya katılmadan önce katılımcılar EK A'da yer alan Bilgilendirilmiş Onam Formu'nu paylaşılan formda okuyup onaylamışlardır. Araştırmacı, araştırmayla ilgili katılımcıların herhangi bir sorun yaşaması durumunda sorunun açıklığa kavuşturulabilmesi için e-mail bilgisini formda sunmuştur.

3. 5. Veri Toplama Araçları

Araştırmadaki amaç, yöntem ve katılımcı kitlesi dikkate alınarak seçilen veri toplama araçlarının bilgileri aşağıda sunulmuştur.

3. 5. 1. Sosyodemografik Bilgi Formu

Bu form araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Yaş, cinsiyet, katılımcının okuduğu üniversite türü, sınıfı, genel not ortalaması ve sosyoekonomik düzeyi hakkında bilgi toplanmıştır. Sosyoekonomik düzey ile Sosyoekonomik düzeyle ekonomik düzey belirtilmiştir. Sosyodemografik Bilgi Formu EK B'de sunulmuştur.

3. 5. 2. Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ)

Diener ve ark. (1985) tarafından geliştirilen Yaşam Doyumu Ölçeği (The Satisfaction with Life Scale) tek boyuttan ve beş maddeden oluşmaktadır. Ölçek, 7'li Likert tipi derecelendirmeye göre değerlendirilmektedir (1=Kesinlikle katılmıyorum, 7=Kesinlikle katılıyorum) ve ölçekten alınabilecek en düşük skor 5, en yüksek skor 35'tir. YDÖ'den yüksek puan alınması katılımcının yaşam doyumunun yüksek olduğunu ifade etmektedir. YDÖ'nün geliştirilmesine dair çalışmada yapı geçerliliği amacıyla gerçekteşirilen açımlayıcı faktör analizinde toplam varyansın %66'sını açıklayan tek boyutlu bir yapı olduğu bulunmuştur. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .87, test-tekrar test güvenirlilik katsayısı ise .82'dir. YDÖ'nün uyum geçerliliğinin yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

YDÖ'nün Türkçe uyarlaması Köker (1991) tarafından gerçekteşirilmifitir. Köker (1991), YDÖ'nün iç tutarlılık katsayısını .86 olarak bulmuş, test-tekrar test güvenirlilik katsayısını ise .73 olarak raporlamıştır. Ölçek, 7'li Likert tipi derecelendirmeye göre değerlendirilmektedir (1=Kesinlikle katılmıyorum, 7=Kesinlikle katılıyorum) ve ölçekten alınabilecek en düşük skor 5, en yüksek skor 35'tir. YDÖ'den yüksek puan alınması katılımcının yaşam doyumunun yüksek olduğunu ifade etmektedir. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .85 olarak bulunmuştur. Ölçeğin örnek maddeleri EK C'de sunulmuştur.

3. 5. 3. Yükseköğrenim Yaşam Doyumu Ölçeği (YYDÖ)

Erol ve Yıldırım (2016) tarafından geliştirilen Yükseköğrenim Yaşam Doyumu Ölçeği (Higher Education Life Satisfaction Scale) beş alt boyuttan ve 29 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, 5'li Likert tipi derecelendirmeye göre değerlendirilmektedir

(1=Kesinlikle katılmıyorum, 5=Kesinlikle katılıyorum). Ölçekten alınabilecek en düşük skor 29, en yüksek skor 145'tir. YYDÖ'den yüksek puan alınması katılımcının yükseköğrenim yaşam doyumunun yüksek olduğunu ifade etmektedir. YYDÖ'nün geliştirilmesine dair çalışmada yapı geçerliliği amacıyla gerçekleştirilen açımlayıcı faktör analizinde toplam varyansın %58'ini açıklayan beş alt boyutlu bir yapı olduğu bulunmuştur. YYDÖ'nün Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı ölçeğin tamamı için .93, birinci faktör için .92, ikinci faktör için .81, üçüncü faktör için .73, dördüncü faktör için .69 ve beşinci faktör için .81 olarak bulunmuştur. YYDÖ'nün test-tekrar test güvenilirlik katsayısı sonuçlarına göre ölçeğin tamamı için test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .99, birinci faktör için .91, ikinci ve üçüncü faktörler için .74, dördüncü faktör için .84 ve beşinci faktör için .75 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada ise YYDÖ'nün Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .94 olarak bulunmuştur. Ölçeğin örnek maddeleri EK D'de sunulmuştur.

3. 5. 4. KOVID-19 Korkusu Ölçeği (KKÖ)

Ahorsu ve ark. (2020) tarafından geliştirilen COVID-19 Korkusu Ölçeği (The Fear of COVID-19 Scale) tek boyuttan ve yedi maddeden oluşmaktadır. Ölçek, 5'li Likert tipi derecelendirmeye göre değerlendirilmektedir (1=Kesinlikle katılmıyorum, 5=Kesinlikle katılıyorum). Ölçekten alınabilecek en düşük skor 7, en yüksek skor ise 35'tir. KKÖ'den yüksek puan alınması katılımcının COVID-19 korkusunun yüksek olduğunu ifade etmektedir. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .82, test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .72 olarak bulunmuştur.

COVID-19 Korkusu Ölçeği, Satici ve ark. (2020) tarafından Türkçeye KOVID-19 Korkusu Ölçeği adıyla uyarlanmıştır. Yapılan uyarlama çalışmasında KKÖ'nün tek boyuttan ve yedi maddeden oluştuğu doğrulanmıştır. Ölçek, 5'li Likert tipi derecelendirmeye göre değerlendirilmektedir (1=Kesinlikle katılmıyorum, 5=Kesinlikle katılıyorum) ve ters madde bulunmamaktadır. KKÖ'nün Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .84 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .85 olarak bulunmuştur. Ölçeğin örnek maddeleri EK E'de sunulmuştur.

3. 6. Verilerin Analizi

Araştırmada bağımsız değişkenler yükseköğrenim yaşam doyumu ve COVID-19 korkusu, bağımlı değişken ise yaşam doyumudur. Araştırmanın alt problemleri gereği SPSS 22.0 kullanılmış ve veri analizleri gerçekleştirilmiştir. Uç değerlerin incelenmesinin ardından parametrik ve nonparametrik testlerin uygulanabilmesi amacıyla gerekli normal dağılım varsayımını değerlendirmek için basıklık ve çarpıklık katsayıları hesaplanmıştır. Ayrıca ortalama, saçılım ve histogram grafikleri incelenmiştir. -1 ve +1 arasında bulunan puanlar normal dağılım varsayımını sağlamaktadır (Hair, Black, Babin & Anderson, 2019: 48). Değişkenlerin normal dağılım varsayımını sağladığı görülmüştür.

Betimsel istatistiklere göre yaşam doyumunun (Skewness:-.34, SH: .10; Kurtosis: -.42, SH: .20), yükseköğrenim yaşam doyumunun (Skewness: .05, SH: .10; Kurtosis: .07, SH: .20) ve COVID-19 korkusunun (Skewness: .54, SH: .10; Kurtosis: -.34, SH: .20) normal dağıldığı görülmektedir.

Betimsel istatistiklere göre, genel not ortalamasına göre yaşam doyumu, 2.00 altı ve 2.00 – 2.49 (Skewness: .65, SH: .46; Kurtosis: -.62, SH: .90), 2.50 – 2.99 (Skewness: -.27, SH: .21; Kurtosis: -.23, SH: .41), 3.00 – 3.49 (Skewness: -.22, SH: .15; Kurtosis: -.73, SH: .29) ve 3.50 – 4.00 (Skewness: -.71, SH: .18; Kurtosis: .29, SH: .36) GNO'su bulunan gruplarda normal dağılmaktadır. Genel not ortalamasına göre yükseköğrenim yaşam doyumu 2.00 altı ve 2.00 – 2.49 (Skewness: -.34, SH: .46; Kurtosis: -.69, SH: .90), 2.50 – 2.99 (Skewness: -.28, SH: .21; Kurtosis: -.06, SH: .41), 3.00 – 3.49 (Skewness: -.17, SH: .29; Kurtosis: -.01, SH: .29) ve 3.50 – 4.00 (Skewness: .01, SH: .18; Kurtosis: .15, SH: .36) GNO'su bulunan gruplarda normal dağılmaktadır. Genel not ortalamasına göre COVID-19 korkusu 2.00 altı ve 2.00 – 2.49 (Skewness: .69, SH: .46; Kurtosis: .37, SH: .90), 2.50 – 2.99 (Skewness: .57, SH: .21; Kurtosis: -.29, SH: .41), 3.00 – 3.49 (Skewness: .54, SH: .15; Kurtosis: -.50, SH: .29) ve 3.50 – 4.00 (Skewness: .55, SH: .18; Kurtosis: -.09, SH: .36) GNO'su bulunan gruplarda normal dağılmaktadır. Bununla beraber 2.00 altı ve 2.00 – 2.49 arası GNO'su bulunan üniversite öğrencileri grubunun katılımcı sayısının 30'dan küçük olması nedeniyle nonparametrik analizler kullanılmıştır.

Betimsel istatistiklere göre, yaş aralığına göre yaşam doyumu, 18 – 20 yaş arası (Skewness: -.60, SH: .17; Kurtosis: -.31, SH: .33), 21 – 23 yaş arası (Skewness: -.30, SH: .13; Kurtosis: -.38, SH: .27) ve 24 – 30 yaş arası (Skewness: .16, SH: .28; Kurtosis: -.86, SH: .55) gruplarda normal dağılmaktadır. Yaş aralığına göre yükseköğrenim yaşam doyumu, 18 - 20 yaş arası (Skewness: .06, SH: .17; Kurtosis: .27, SH: .33), 21 – 23 yaş arası (Skewness: .09, SH: .13; Kurtosis: -.09, SH: .27) ve 24 – 30 yaş arası (Skewness: -.23, SH: .28; Kurtosis: .22, SH: .55) gruplarda normal dağılmaktadır. Yaş aralığına göre COVID-19 korkusu, 18 - 20 yaş arası (Skewness: .67, SH: .17; Kurtosis: .07, SH: .33), 21 – 23 yaş arası (Skewness: .43, SH: .13; Kurtosis: -.09, SH: .27) ve 24 – 30 yaş arası (Skewness: .69, SH: .28; Kurtosis: .12, SH: .55) gruplarda normal dağılmaktadır.

Betimsel istatistiklere göre, cinsiyete göre yaşam doyumu erkeklerde (Skewness: -.31, SH: .23; Kurtosis: -.19, SH: .46) ve kadınlarda (Skewness: -.35, SH: .11; Kurtosis: -.45, SH: .22) normal dağılmaktadır. Cinsiyete göre yükseköğrenim yaşam doyumu erkeklerde (Skewness: .07, SH: .23; Kurtosis: -.71, SH: .46) ve kadınlarda (Skewness: .04, SH: .11; Kurtosis: .14, SH: .22) normal dağılmaktadır. Cinsiyete göre COVID-19 korkusu erkeklerde (Skewness: .74, SH: .23; Kurtosis: .24, SH: .46) ve kadınlarda (Skewness: .51, SH: .11; Kurtosis: -.41, SH: .22) normal dağılmaktadır.

Betimsel istatistiklere göre, üniversite türüne göre yaşam doyumu devlet üniversitesi öğrencilerinde (Skewness: -.21, SH: .15; Kurtosis: -.45, SH: .31) ve vakıf üniversitesi öğrencilerinde (Skewness: -.43, SH: .13; Kurtosis: -.37, SH: .25) normal dağılmaktadır. Üniversite türüne göre yükseköğrenim yaşam doyumu devlet üniversitesi öğrencilerinde (Skewness: -.10, SH: .15; Kurtosis: -.04, SH: .31) ve vakıf üniversitesi öğrencilerinde (Skewness: .14, SH: .13; Kurtosis: .07, SH: .25) normal dağılmaktadır. Üniversite türüne göre COVID-19 korkusu devlet üniversitesi öğrencilerinde (Skewness: .61, SH: .15; Kurtosis: -.24, SH: .31) ve vakıf üniversitesi öğrencilerinde (Skewness: .50, SH: .13; Kurtosis: -.38, SH: .25) normal dağılmaktadır.

Betimsel istatistiklere göre, sosyoekonomik düzeye göre yaşam doyumu 0 – 1500 TL (Skewness: -.26, SH: .17; Kurtosis: -.24, SH: .34), 1501 – 3000 TL (Skewness: -.42, SH: .20; Kurtosis: -.25, SH: .40) ve 3001 TL üstü (Skewness: -.46, SH: .15; Kurtosis: -.48, SH: .30) gruplarda normal dağılmaktadır. Sosyoekonomik düzeye göre

yükseköğrenim yaşam doyumu 0 – 1500 TL (Skewness: .15, SH: .17; Kurtosis: .05, SH: .34), 1501 – 3000 TL (Skewness: .07, SH: .20; Kurtosis: .83, SH: .40) ve 3001 TL üstü (Skewness: -.03, SH: .15; Kurtosis: -.34, SH: .30) gruplarda normal dağılmaktadır. Sosyoekonomik düzeye göre COVID-19 korkusu 0 – 1500 TL (Skewness: .50, SH: .17; Kurtosis: -.41, SH: .34), 1501 – 3000 TL (Skewness: .23, SH: .20; Kurtosis: -.46, SH: .40) ve 3001 TL üstü (Skewness: .74, SH: .15; Kurtosis: -.12, SH: .30) gruplarda normal dağılmaktadır.

Araştırma verilerinin analizi aşamasında betimsel istatistik, bağımsız örneklem t-testi, ANOVA, Tukey HSD testi, Kruskal Wallis testi, Dunnett T3 Post Hoc analizi, pearson momentler çarpımı korelasyon tekniği ve basit doğrusal regresyon analizleri kullanılmıştır. Ölçeklerin her birinden elde edilen puanlar değişkenlere açısından kodlanarak veri analiz programına girilmiştir. Yaşam doyumu, yükseköğrenim yaşam doyumu ve COVID-19 korkusunun cinsiyet, yaş ve üniversite türü açısından farklılaşıp farklılaşmadıklarını ele almak için bağımsız örneklem t-testi kullanılmıştır. Yaşam doyumu, yükseköğrenim yaşam doyumu ve COVID-19 korkusunun sosyoekonomik düzey açısından farklılaşıp farklılaşmadıklarını ele almak için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmış, farklılaşma durumlarında Tukey HSD testi uygulanmıştır. Yaşam doyumu, yükseköğrenim yaşam doyumu ve COVID-19 korkusunun genel not ortalaması açısından farklılaşıp farklılaşmadıklarını ele almak için Kruskal Wallis testi kullanılmış, farklılaşma durumlarında Dunnett T3 Post Hoc analizi uygulanmıştır.

Araştırmanın planlanan halinde bir başka bağımsız değişken olarak kişilik özellikleri de bulunmaktadır. Etik onay formu EK F’de görüleceği üzere kişilik değişkeni de çalışmada ele alınmak üzere dahil edilmişti. Ancak kişilik değişkeniyle ilişkili veri setinde, diğer değişkenlerde herhangi bir problem durumuyla karşılaşılmasına rağmen güvenilirlik analizi sonrası araştırmaya dahil edilmesi açısından sağlıklı sonuçlara ulaşılmamıştır. Ölçme aracının (Atak, 2013) Türkçe’ye uyarlama çalışmasında Cronbach Alpha değerleri Yumuşak Başlılık alt ölçeği için .81, Deneyime Açıklık alt ölçeği için .83, Dışa Dönüklük alt ölçeği için .86, Sorumluluk alt ölçeği için .84 ve Duygusal Dengelilik alt ölçeği için .83 olarak bulunmuştur. Ancak bu çalışmada alt ölçeklerin her biri için güvenilirlik kritik değeri olarak kabul edilen .70’den düşük değerler elde edilmiştir. Bu durumun maddelerin azlığından

kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Yine katılımcıların öz bildirimlerinin yanlış olabileceği ve yönergelerin anlaşılardan maddelerin doldurulduğu düşünülebilir. Ancak yönergeler orijinal ölçekteki gibi açıkça ifade edilmiştir ve bu konuda araştırmacı iletişim bilgilerine herhangi bir iletişim söz konusu olmamıştır. Araştırmanın diğer değişkenlerinin normal dağılması da katılımcıların öz bildirimlerinin yanlış olabileceği ihtimalini zayıflatmaktadır. Sonuç olarak, kişilik değişkeni için bu nedenler sebebiyle analiz gerçekleştirilmemiştir.

Yaşam doyumunu ile yükseköğrenim yaşam doyumunu ve COVID-19 arasında ilişki olup olmadığını değerlendirmek amacıyla pearson momentler çarpımı korelasyon tekniği uygulanmıştır. Yaşam doyumunu, yükseköğrenim yaşam doyumunu ve COVID-19 korkusu arasındaki ilişkiler değerlendirilmiştir. COVID-19 korkusu ve yükseköğrenim yaşam doyumunun yaşam doyumunu ne düzeyde yordadığını ele almak için çoklu regresyon modelinin uygulanması hedeflense de, COVID-19 korkusu ve yaşam doyumunu arasında anlamlı bir ilişki bulunmaması nedeniyle basit doğrusal regresyon modeli kullanılmıştır. Basit doğrusal regresyonun uygulanabilmesinin şartların bağımlı ve bağımsız değişken normal dağılması ve doğrusal olmasıdır (Büyüköztürk, 2017). Bağımlı değişken yaşam doyumunun ve bağımsız değişken yükseköğrenim yaşam doyumunun normal dağıldığı ve doğrusal olduğu görülmüş, bunun üzerine basit doğrusal regresyon modeli uygulanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmanın ana problemini ve alt problemlerini sınamak amacıyla edinilen veriler istatistiksel yöntemlerle sınanmıştır. Elde edilen bulgular, bulgulara ilişkin tablolar, tablolara ilişkin açıklamalar ve bulgulara yönelik yorumlara yer verilmektedir. Bulguların sunulmasında ve değerlendirilmesinde alt problemlerde aktarılan sıra takip edilmiştir. Bölüm sonunda araştırmanın ana problemi basit doğrusal regresyon modeliyle sunulmuştur.

4. 1. Sosyodemografik Bilgilere Göre Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumu, Yükseköğrenim Yaşam Doyumu ve COVID-19 Korkusuna İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Araştırmanın alt problemleri çerçevesinde yaşam doyumu, yükseköğrenim yaşam doyumu ve COVID-19 korkusu puan ortalamalarının sosyodemografik değişkenlere göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgu ve yorumlara yer verilmiştir. Alt problemler, bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) aracılığıyla sınanmıştır.

4. 1. 1. Cinsiyete Göre Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumu, Yükseköğrenim Yaşam Doyumu ve COVID-19 Korkusuna İlişkin Bulgu ve Yorumlar

“Cinsiyete göre üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu düzeyleri, yükseköğrenim yaşam doyumu düzeyleri ve COVID-19 korkusu düzeyleri anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?” alt problemi için bağımsız örneklem t testleri yapılmıştır. Sonuçlar, değişkenlerin sırasına göre Tablo 4.1.1.1., Tablo 4.1.1.2. ve Tablo 4.1.1.3.’te sunulmuştur.

Tablo 4.1.1.1. Cinsiyete Göre Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumlarına İlişkin T-Testi Sonuçları

Cinsiyet	<i>n</i>	<i>X</i>	<i>SS</i>	<i>df</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Erkek	108	21.20	5.50	616	-.47	.63
Kadın	510	21.49	5.81			

Tablo 4.1.1.1’de görüldüğü üzere erkeklerin ve kadınların yaşam doyumu puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır [$t(616) = -.47, p > .05$]. Erkeklerin yaşam doyumu puan ortalamasının ($X=21.20$) kadınların yaşam doyumu puan ortalamasından ($X=21.49$) anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Bu nedenle erkek ve kadın üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu düzeyleri arasında fark olmadığı söylenebilir.

Tablo 4.1.1.2. Cinsiyete Göre Üniversite Öğrencilerinin Yükseköğrenim Yaşam Doyumlarına İlişkin T-Testi Sonuçları

Cinsiyet	<i>n</i>	<i>X</i>	<i>SS</i>	<i>df</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Erkek	108	88.63	8.67	616	-.25	.79
Kadın	510	88.89	9.91			

Tablo 4.1.1.2’de görüldüğü üzere erkeklerin ve kadınların yükseköğrenim yaşam doyumu puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır [$t(616) = -.25, p > .05$]. Erkeklerin yükseköğrenim yaşam doyumu puan ortalamasının ($X=88.63$) kadınların yükseköğrenim yaşam doyumu puan ortalamasından ($X=88.89$) anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Bu nedenle erkek ve kadın üniversite öğrencilerinin yükseköğrenim yaşam doyumu düzeyleri arasında fark olmadığı söylenebilir.

Tablo 4.1.1.3. Cinsiyete Göre Üniversite Öğrencilerinin COVID-19 Korkusuna İlişkin T-Testi Sonuçları

Cinsiyet	<i>n</i>	<i>X</i>	<i>SS</i>	<i>df</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Erkek	108	13.55	5.63	616	-3.48	.00
Kadın	510	15.73	5.96			

Tablo 4.1.1.3'te görüldüğü üzere erkeklerin ve kadınların COVID-19 korkusu puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmuştur [$t(616) = -3.48$, $p < .05$]. Kadınların COVID-19 korkusu puan ortalamasının ($X=15.73$) erkeklerin COVID-19 korkusu puan ortalamasına göre ($X=13.55$) anlamlı bir şekilde yüksek olduğu bulunmuştur. Bu nedenle kadınların COVID-19 korkusu düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu söylenebilir

4. 1. 2. Üniversite Türüne Göre Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doymu, Yükseköğrenim Yaşam Doymu ve COVID-19 Korkusuna İlişkin Bulgu ve Yorumlar

“Üniversite türüne göre üniversite öğrencilerinin yaşam doymu düzeyleri, yükseköğrenim yaşam doymu düzeyleri ve COVID-19 korkusu düzeyleri anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?” alt problemi için bağımsız örneklem t testleri yapılmıştır. Sonuçlar, değişkenlerin sırasına göre Tablo 4.1.2.1., Tablo 4.1.2.2. ve Tablo 4.1.2.3.'te sunulmuştur.

Tablo 4.1.2.1. Üniversite Türüne Göre Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doymularına İlişkin T-Testi Sonuçları

Üniversite Türü	<i>n</i>	<i>X</i>	<i>SS</i>	<i>df</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Devlet	246	21.35	5.80	616	-.33	.74
Vakıf	372	21.50	5.75			

Tablo 4.1.2.1.'de görüldüğü üzere devlet üniversitesinde ve vakıf üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin yaşam doymu puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır [$t(616) = -.33$, $p > .05$]. Devlet üniversitesi öğrencileri yaşam doymu puan ortalamasının ($X=21.35$) vakıf üniversitesi öğrencileri yaşam doymu puan ortalamasından ($X=21.50$) anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Bu nedenle devlet ve vakıf üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin yaşam doymu düzeyleri arasında fark olmadığı söylenebilir.

Tablo 4.1.2.2. Üniversite Türüne Göre Üniversite Öğrencilerinin Yükseköğretim Yaşam Doyumlarına İlişkin T-Testi Sonuçları

Üniversite Türü	<i>n</i>	<i>X</i>	<i>SS</i>	<i>df</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Devlet	246	87.54	9.61	616	-2.74	.01
Vakıf	372	89.71	9.67			

Tablo 4.1.2.2.'de görüldüğü üzere devlet üniversitesinde ve vakıf üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin yükseköğretim yaşam doyumu puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmuştur [$t(616) = -2.74, p < .05$]. Vakıf üniversitesi öğrencileri yükseköğretim yaşam doyumu puan ortalamasının ($X=89.71$) devlet üniversitesi öğrencileri yükseköğretim yaşam doyumu puan ortalamasına ($X=87.54$) göre anlamlı bir şekilde yüksek olduğu saptanmıştır. Bu nedenle vakıf üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin yükseköğretim yaşam doyumu düzeylerinin devlet üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin yükseköğretim yaşam doyumu düzeylerine göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 4.1.2.3. Üniversite Türüne Göre Üniversite Öğrencilerinin COVID-19 Korkusuna İlişkin T-Testi Sonuçları

Üniversite Türü	<i>n</i>	<i>X</i>	<i>SS</i>	<i>df</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Devlet	246	15.13	5.97	616	-.73	.46
Vakıf	372	15.49	5.94			

Tablo 4.1.2.3.'te görüldüğü üzere devlet üniversitesinde ve vakıf üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin COVID-19 korkusu puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır [$t(616) = -.73, p > .05$]. Devlet üniversitesi öğrencileri COVID-19 korkusu puan ortalamasının ($X=15.13$) vakıf üniversitesi öğrencileri COVID-19 korkusu puan ortalamasından ($X=15.49$) anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır. Bu nedenle devlet ve vakıf üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin COVID-19 korkusu düzeyleri arasında fark olmadığı söylenebilir.

4. 1. 3. Yaşa Göre Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doymu, Yükseköğrenim Yaşam Doymu ve COVID-19 Korkusuna İlişkin Bulgu ve Yorumlar

“Yaşa göre üniversite öğrencilerinin yaşam doymu düzeyleri, yükseköğrenim yaşam doymu düzeyleri ve COVID-19 korkusu düzeyleri anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?” alt problemi için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Sonuçlar, değişkenlerin sırasına göre Tablo 4.1.3.1., Tablo 4.1.3.2., Tablo 4.1.3.3., Tablo 4.1.3.4., Tablo 4.1.3.5. ve Tablo 4.1.3.6.’da sunulmuştur.

Tablo 4.1.3.1. Yaşa Göre Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doymuna İlişkin Betimsel İstatistikler

Yaş	<i>n</i>	<i>X</i>	<i>SS</i>
18 – 20 yaş arası	216	21.71	5.95
21 – 23 yaş arası	328	21.13	5.58
24 – 30 yaş arası	74	22.44	5.99
Toplam	618	21.44	5.76

Tablo 4.1.3.1. incelendiğinde yaş aralığına göre üniversite öğrencilerinin yaşam doymu puan ortalamalarının en yüksek 24-30 yaş aralığında ($X=22.44$, $SS=5.99$), en düşük 21-23 yaş aralığında ($X=21.13$, $SS=5.58$) olduğu görülmektedir.

Tablo 4.1.3.2. Yaşa Göre Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doymuna İlişkin ANOVA Sonuçları

Yaşam Doymu	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kareleri	F	p
Gruplar arası	74.07	2	37.04	1.11	.33
Grup içi	20420.44	615	33.20		
Toplam	20494.51	617			

Tablo 4.1.3.2. incelendiğinde yaş aralıklarına göre üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunun anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır ($F(2, 615)=1.11, p>.05$). Anlamlı bir farklılık bulunamadığı için Post Hoc çoklu karşılaştırma testleri uygulanmamıştır.

Tablo 4.1.3.3. Yaşa Göre Üniversite Öğrencilerinin Yükseköğrenim Yaşam Doyumuna İlişkin Betimsel İstatistikler

Yaş	<i>n</i>	<i>X</i>	<i>SS</i>
18 – 20 yaş arası	216	89.25	10.22
21 – 23 yaş arası	328	88.24	9.38
24 – 30 yaş arası	74	90.35	9.42
Toplam	618	88.84	9.70

Tablo 4.1.3.3. incelendiğinde yaş aralıklarına göre üniversite öğrencilerinin yükseköğrenim yaşam doyumu puan ortalamalarının en yüksek 24-30 yaş aralığında ($X=90.35, SS=9.42$), en düşük 21-23 yaş aralığında ($X=88.24, SS=9.38$) olduğu görülmektedir.

Tablo 4.1.3.4. Yaşa Göre Üniversite Öğrencilerinin Yükseköğrenim Yaşam Doyumuna İlişkin ANOVA Sonuçları

Yükseköğrenim Yaşam Doyumu	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kareleri	F	p
Gruplar arası	323.06	2	161.53	1.72	.18
Grup içi	57693.34	615	93.81		
Toplam	58016.40	617			

Tablo 4.1.3.4. incelendiğinde yaş aralıklarına göre üniversite öğrencilerinin yükseköğrenim yaşam doyumunun anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır

($F(2, 615)=1.72, p>.05$). Anlamli bir farklılık bulunamadığı için Post Hoc çoklu karşılaştırma tesleri uygulanmamıştır.

Tablo 4.1.3.5. Yaşa Göre Üniversite Öğrencilerinin COVID-19 Korkusuna İlişkin Betimsel İstatistikler

Yaş	<i>n</i>	<i>X</i>	<i>SS</i>
18 – 20 yaş arası	216	15.32	5.84
21 – 23 yaş arası	328	15.33	5.97
24 – 30 yaş arası	74	15.51	6.25
Toplam	618	15.35	5.95

Tablo 4.1.3.5. incelendiğinde üniversite öğrencilerinin yükseköğrenim yaşam doyumu puan ortalamalarının en yüksek 24-30 yaş aralığında ($X=15.51, SS=6.25$), en düşük 18-20 yaş aralığında ($X=15.32, SS=5.84$) olduğu görülmüştür.

Tablo 4.1.3.6. Yaşa Göre Üniversite Öğrencilerinin COVID-19 Korkusuna İlişkin ANOVA Sonuçları

COVID-19 Korkusu	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kareleri	F	p
Gruplar arası	2.28	2	1.14	.03	.97
Grup içi	21878.22	615	35.57		
Toplam	21880.50	617			

Tablo 4.1.3.6. incelendiğinde yaş aralıklarına göre üniversite öğrencilerinin COVID-19 korkusu ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır ($F(2, 615)=.03, p>.05$). Anlamli bir farklılık bulunamadığı için Post Hoc çoklu karşılaştırma tesleri uygulanmamıştır.

4. 1. 4. Genel Not Ortalamasına (GNO) Göre Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumu, Yükseköğrenim Yaşam Doyumu ve COVID-19 Korkusuna İlişkin Bulgu ve Yorumlar

“Genel not ortalamasına göre üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu düzeyleri, yükseköğrenim yaşam doyumu düzeyleri ve COVID-19 korkusu düzeyleri anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?” alt problemi için Kruskal Wallis analizi yapılmıştır. Anlamlılık düzeyini ölçmek amacıyla Dunnett T3 Post Hoc analizi gerçekleştirilmiştir. Sonuçlar, değişkenlerin sırasına göre Tablo 4.1.4.1., Tablo 4.1.4.2., Tablo 4.1.4.3., Tablo 4.1.4.4., Tablo 4.1.4.5., Tablo 4.1.4.6. ve Tablo 4.1.4.7.’de sunulmuştur.

Tablo 4.1.4.1 Genel Not Ortalamasına Göre Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumuna İlişkin Betimsel İstatistikler

GNO	<i>n</i>	<i>X</i>	<i>SS</i>
2.00 altı ve 2.00 – 2.49 arası	25	21.20	5.44
2.50 – 2.99 arası	137	20.89	5.94
3.00 – 3.49 arası	278	21.20	5.78
3.50 – 4.00 arası	178	22.57	5.60

Tablo 4.1.4.1. incelendiğinde üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu puan ortalamalarının en yüksek 3.50 - 4.00 arası GNO’su bulunan öğrencilerde ($X=22.57$, $SS=5.60$), en düşük 2.50 – 2.99 arası GNO’su bulunan öğrencilerde ($X=20.89$, $SS=5.94$) olduğu görülmüştür.

Tablo 4.1.4.2. Genel Not Ortalamasına Göre Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumuna İlişkin Kruskal Wallis Testi

	N	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p
2.00 altı ve 2.00 – 2.49 arası	25	287.90	3	7.03	.07
2.50 – 2.99 arası	137	291.46			
3.00 – 3.49 arası	278	301.71			
3.50 – 4.00 arası	178	338.58			

Tablo 4.1.4.2.'e göre genel not ortalamasına göre üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu puan ortalamalarının anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir, χ^2 (sd=3, n=618) = 7.03, p>.05. Bu bulgu üniversite öğrencilerin yaşam doyumu puan ortalamalarının genel not ortalamasına göre farklılaşmadığını göstermektedir.

Tablo 4.1.4.3. Genel Not Ortalamasına Göre Üniversite Öğrencilerinin Yükseköğrenim Yaşam Doyumuna İlişkin Betimsel İstatistikler

GNO	n	X	SS
2.00 altı ve 2.00 – 2.49 arası	25	86.72	6.70
2.50 – 2.99 arası	137	86.83	9.86
3.00 – 3.49 arası	278	88.65	9.06
3.50 – 4.00 arası	178	91.00	10.49

Tablo 4.1.4.3. incelendiğinde üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu puan ortalamalarının en yüksek 3.50 - 4.00 arası GNO'su bulunan öğrencilerde (X=91.00, SS=10.49), en düşük 2.00 altı ve 2.00 – 2.49 arası GNO'su bulunan öğrencilerde (X=86.72, SS=6.70) olduğu görülmüştür.

**Tablo 4.1.4.4. Genel Not Ortalamasına Göre Üniversite Öğrencilerinin
Yükseköğrenim Yaşam Doyumuna İlişkin Kruskal-Wallis Testi**

	N	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p
2.00 altı ve 2.00 – 2.49 arası	25	269.36	3	16.82	.00
2.50 – 2.99 arası	137	268.70			
3.00 – 3.49 arası	278	308.41			
3.50 – 4.00 arası	178	348.24			

Tablo 4.1.4.4.'e göre genel not ortalamasına göre üniversite öğrencilerinin yükseköğrenim yaşam doyumu puan ortalamalarının anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir, χ^2 (sd=3, n=618) = 16.82, p<.05. Bu bulgu üniversite öğrencilerinin yükseköğrenim yaşam doyumu puan ortalamalarının genel not ortalamasına göre farklılaştığını göstermektedir. Gruplar arasındaki farkların hangilerinin manidar olup olmadığını anlaşılması amacıyla Dunnett T3 Post Hoc çoklu karşılaştırma testi sonuçları Tablo 4.1.4.5.'de sunulmuştur.

Tablo 4.1.4.5. Genel Not Ortalamasına Göre Üniversite Öğrencilerinin Yükseköğrenim Yaşam Doyumuna İlişkin Dunnett T3 Post Hoc Analizi

(I)GNO	(J)GNO	Ortalama Farkı (I-J)	Std. Hata	%95 Güven Aralığı	
				Alt Sınır	Üst Sınır
2.00 altı ve 2.00 – 2.49 arası	2.50 – 2.99 arası	-.11	1.58	-4.45	4.23
	3.00 – 3.49 arası	-1.93	1.44	-5.97	2.10
	3.50 – 4.00 arası	-4.28*	1.55	-8.55	-.00
2.50 – 2.99 arası	3.00 – 3.49 arası	-1.82	1.00	-4.48	.84
	3.50 – 4.00 arası	-4.17*	1.15	-7.22	-1.12
3.00 – 3.49 arası	3.50 – 4.00 arası	-2.35	.95	-4.87	.18

Tablo 4.1.4.5. incelendiğinde 3.50 – 4.00 arası GNO'su bulunan üniversite öğrencilerinin yükseköğrenim yaşam doyumu skorları ($X=91.00$, $SS=10.49$), 2.00 altı ve 2.00 – 2.49 arası GNO'su bulunan üniversite öğrencilerinin yükseköğrenim yaşam doyumu skorlarından ($X=86.72$, $SS=6.70$) ve 2.50 – 2.99 arası GNO'su bulunan üniversite öğrencilerinin yükseköğrenim yaşam doyumu skorlarından ($X=86.83$, $S=9.86$) anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. 3.50 – 4.00 arası GNO'su bulunan üniversite öğrencilerinin yükseköğrenim yaşam doyumlarının 2.00 altı ve 2.00 – 2.49 arası GNO'su bulunan veya 2.50 – 2.99 arası GNO'su bulunan üniversite öğrencilerinin yükseköğrenim yaşam doyumlarından daha yüksek olduğu ifade edilebilir.

Tablo 4.1.4.6. Genel Not Ortalamasına Göre Üniversite Öğrencilerinin COVID-19 Korkusuna İlişkin Betimsel İstatistikler

GNO	N	X	SS
2.00 altı ve 2.00 – 2.49 arası	25	13.88	5.28
2.50 – 2.99 arası	137	14.71	6.08
3.00 – 3.49 arası	278	15.38	6.01
3.50 – 4.00 arası	178	15.99	5.81

Tablo 4.1.4.6. incelendiğinde üniversite öğrencilerinin COVID-19 korkusu puan ortalamalarının en yüksek 3.50 - 4.00 arası GNO'su bulunan öğrencilerde ($X=15.99$, $SS=5.81$), en düşük 2.00 altı ve 2.00 – 2.49 arası GNO'su bulunan öğrencilerde ($X=13.88$, $SS=5.28$) olduğu görülmüştür.

Tablo 4.1.4.7. Genel Not Ortalamasına Göre Üniversite Öğrencilerinin COVID-19 Korkusuna İlişkin Kruskal Wallis Testi

	N	Sıra Ort.	Sd	X ² (x kare)	p
2.00 altı ve 2.00 – 2.49 arası	25	266.54	3	5.81	.12
2.50 – 2.99 arası	137	288.71			
3.00 – 3.49 arası	278	310.10			
3.50 – 4.00 arası	178	330.60			

Tablo 4.1.4.7.'e göre genel not ortalamasına göre üniversite öğrencilerinin COVID-19 korkusu puan ortalamalarının anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir, χ^2 ($sd=3$, $n=618$) = 5.81, $p>.05$. Bu bulgu üniversite öğrencilerin yaşam doyumu puan ortalamalarının genel not ortalamasına göre farklılaşmadığını göstermektedir.

4. 1. 5. Sosyoekonomik Düzeye (SED) Göre Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumu, Yükseköğrenim Yaşam Doyumu ve COVID-19 Korkusuna İlişkin Bulgu ve Yorumlar

“Sosyoekonomik düzeye göre üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu düzeyleri, yükseköğrenim yaşam doyumu düzeyleri ve COVID-19 korkusu düzeyleri anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?” alt problemi için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Sonuçlar, değişkenlerin sırasına göre Tablo 4.1.5.1., Tablo 4.1.5.2., Tablo 4.1.5.3., Tablo 4.1.5.4., Tablo 4.1.5.5., Tablo 4.1.5.6. ve Tablo 4.1.5.7.’de sunulmuştur.

Tablo 4.1.5.1. Sosyoekonomik Düzeye Göre Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumuna İlişkin Betimsel İstatistikler

SED	<i>n</i>	<i>X</i>	<i>SS</i>
0 – 1500 TL	207	20.38	5.55
1501 – 3000 TL	144	20.87	5.54
3001 TL üstü	267	22.58	5.86
Toplam	618	21.44	5.76

Tablo 4.1.5.1. incelendiğinde üniversite öğrencilerinin sosyoekonomik düzeye göre yaşam doyumu puan ortalamalarının en yüksek 3001 TL üstü geliri bulunan öğrencilerde ($X=22.58$, $SS=5.86$), en düşük 0 – 1500 TL arası geliri bulunan öğrencilerde ($X=20.38$, $SS=5.55$) olduğu görülmüştür.

Tablo 4.1.5.2. Sosyoekonomik Düzeye Göre Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumuna İlişkin ANOVA Sonuçları

Yaşam Doyumu	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kareleri	F	p
Gruplar arası	624.98	2	312.49	9.67	.00
Grup içi	19869.53	615	32.31		
Toplam	20494.51	617			

Tablo 4.1.5.2. incelendiğinde sosyoekonomik düzeye göre üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu ortalamalarının anlamlı bir fark gösterdiği saptanmıştır ($F(2, 615)=9.67, p<.05$). Varyansların homojen olup olmadığı değerlendirilmiş ve $p=.38$ değeri $p>.05$ olduğundan Tukey HSD Post Hoc çoklu karşılaştırma testi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 4.1.5.3'te sunulmuştur.

Tablo 4.1.5.3. Sosyoekonomik Düzeye Göre Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumuna İlişkin Tukey HSD Post Hoc Çoklu Karşılaştırma Testi Sonuçları

(I)SED	(J)SED	Ortalama Farkı (I-J)	Std. Hata	%95 Güven Aralığı	
				Alt Sınır	Üst Sınır
0 – 1500 TL	1501 – 3000 TL	-.50	.62	-1.95	.95
	3001 TL üstü	-2.20*	.53	-3.44	-.96
1501 – 3000 TL	3001 TL üstü	-1.70*	.59	-3.08	-.32

Tablo 4.1.5.3.'te görüldüğü üzere 0 – 1500 TL arası sosyoekonomik düzeyi bulunan öğrencilerin yaşam doyumları ortalamaları ($X=20.38, SS=5.55$), 3001 TL üstü sosyoekonomik düzeyi bulunan öğrencilerin yaşam doyumu ortalamalarından ($X=22.58, SS=5.86$) anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. 1501 – 3000 TL arası sosyoekonomik düzeyi bulunan öğrencilerin yaşam doyumları ortalamaları ($X=20.87, SS=5.54$), 3001 TL üstü sosyoekonomik düzeyi bulunan öğrencilerin yaşam doyumu ortalamalarından ($X=22.58, SS=5.86$) anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

Tablo 4.1.5.4. Sosyoekonomik Düzeye Göre Üniversite Öğrencilerinin Yükseköğrenim Yaşam Doyumuna İlişkin Betimsel İstatistikler

SED	<i>n</i>	<i>X</i>	<i>SS</i>
0 – 1500 TL	207	88.78	9.30
1501 – 3000 TL	144	89.58	10.00
3001 TL üstü	267	88.50	9.84
Toplam	618	88.85	9.70

Tablo 4.1.5.4. incelendiğinde üniversite öğrencilerinin sosyoekonomik düzeye göre yükseköğrenim yaşam doyumu puan ortalamalarının en yüksek 1501 – 3000 TL arası sosyoekonomik düzeyi bulunan öğrencilerde ($X=89.58$, $SS=10.00$), en düşük 3001 TL arası geliri bulunan öğrencilerde ($X=88.50$, $SS=9.84$) olduğu görülmüştür.

Tablo 4.1.5.5. Sosyoekonomik Düzeye Göre Üniversite Öğrencilerinin Yükseköğrenim Yaşam Doyumuna İlişkin ANOVA Sonuçları

Yükseköğrenim Yaşam Doyumu	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kareleri	F	p
Gruplar arası	109.84	2	54.92	.58	.55
Grup içi	57906.56	615	94.16		
Toplam	58016.40	617			

Tablo 4.1.5.5. incelendiğinde sosyoekonomik düzeye göre üniversite öğrencilerinin yükseköğrenim yaşam doyumu puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır ($F(2, 615)=.58$, $p>.05$). Anlamlı bir farklılık bulunamadığı için Post-Hoc çoklu karşılaştırma tesleri uygulanmamıştır.

Tablo 4.1.5.6. Sosyoekonomik Düzeye Göre Üniversite Öğrencilerinin COVID-19 Korkusuna İlişkin Betimsel İstatistikler

SED	<i>n</i>	<i>X</i>	<i>SS</i>
0 – 1500 TL	207	15.10	5.94
1501 – 3000 TL	144	16.08	5.65
3001 TL üstü	267	15.15	6.11
Toplam	618	15.35	5.95

Tablo 4.1.5.6. incelendiğinde üniversite öğrencilerinin sosyoekonomik düzeye göre COVID-19 korkusu puan ortalamalarının en yüksek 1501 – 3000 TL arası sosyoekonomik düzeyi bulunan öğrencilerde ($X=16.08$, $SS=5.65$), en düşük 0 - 1500 TL arası geliri bulunan öğrencilerde ($X=15.10$, $SS=5.94$) olduğu görülmüştür.

Tablo 4.1.5.7. Sosyoekonomik Düzeye Göre Üniversite Öğrencilerinin COVID-19 Korkusuna İlişkin ANOVA Sonuçları

COVID-19 Korkusu	Kareler Toplamı	Sd	Ortalama Kareleri	F	p
Gruplar arası	101.33	2	50.67	1.43	.24
Grup içi	21779.17	615	35.41		
Toplam	21880.50	617			

Tablo 4.1.5.7. incelendiğinde sosyoekonomik düzeye göre üniversite öğrencilerinin COVID-19 korkusu puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır ($F(2, 615)=1.43$, $p>.05$). Anlamlı bir farklılık bulunamadığı için Post Hoc çoklu karşılaştırma tesleri uygulanmamıştır.

4. 2. Yaşam Doymu, Yükseköğrenim Yaşam Doymu ve COVID-19 Korkusu Korelasyonları

Tablo 4.2.1. Yaşam Doyumu, Yükseköğrenim Yaşam Doyumu ve COVID-19 Korkusu Korelasyonları

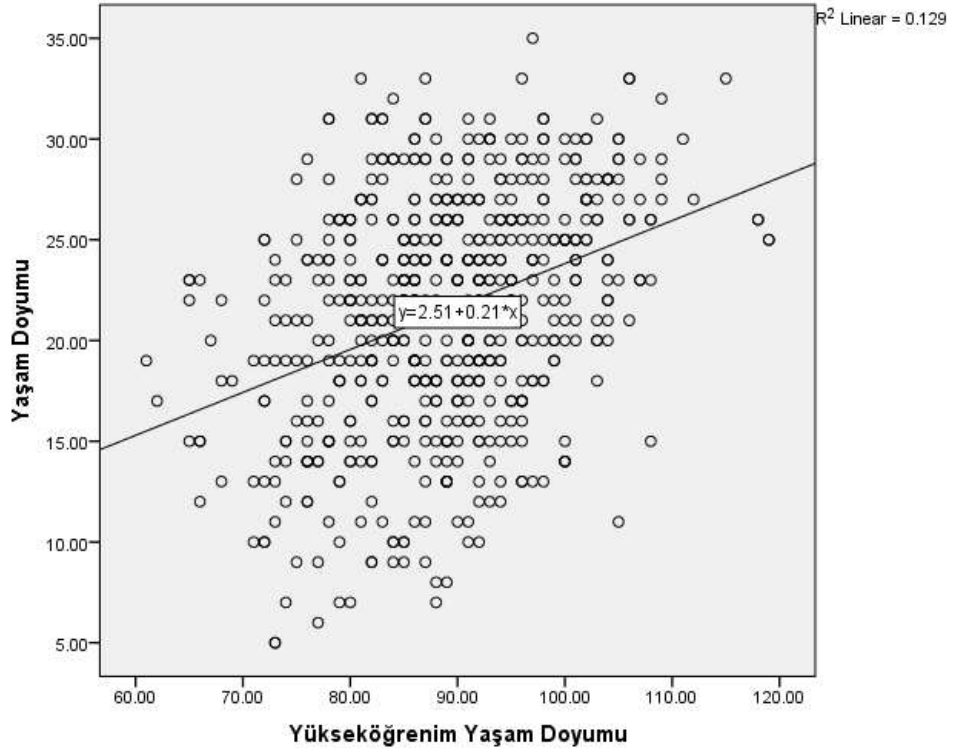
		Yaşam Doyumu	Yükseköğrenim Yaşam Doyumu	COVID-19 Korkusu
Yaşam Doyumu	Pearson Correlation	1	.36**	-.04
	p		.00	.35
	N	618	618	618
Yükseköğrenim Yaşam Doyumu	Pearson Correlation	.36	1	.04
	p	.00		.28
	N	618	618	618

Tablo 4.2.1. Yaşam Doyumu, Yükseköğrenim Yaşam Doyumu ve COVID-19 Korkusu Korelasyonları (devamı)

COVID-19 Korkusu	Pearson Correlation	-.04	.04	1
	p	.35	.28	
	N	618	618	618

Tablo 4.2.1. incelendiğinde yaşam doyumu ve yükseköğrenim yaşam doyumu puanları arasında anlamlı doğrusal, orta düzeyde ve pozitif bir ilişkili bulunmaktadır ($r=.36$, $p<.05$). Yaşam doyumu ve COVID-19 korkusu arasındaki düşük düzeyde negatif bir ilişki bulunmaktadır ancak bu ilişki istatistiksel açıdan anlamlı değildir ($r=-.04$, $p>.05$). Sonuç olarak yükseköğrenim yaşam doyumu arttıkça yaşam doyumu artmaktadır ve COVID-19 ile yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu nedenle basit regresyon modeli kullanılmıştır.

4. 3. Yaşam Doyumu ve Yükseköğrenim Yaşam Doyumu Değişkenleri İçin Saçılma Diyagramı ve Regresyon Doğrusu

Şekil 4.3.1. Yaşam Doyumu ve Yükseköğrenim Yaşam Doyumu Değişkenleri İçin Saçılma Diyagramı ve Regresyon Doğrusu

Şekil 4.3.1.'de görüldüğü üzere yaşam doyumu ve yükseköğrenim yaşam doyumu değişkenlerinin doğrusal bir ilişkisi olduğu ifade edilebilir. Katılımcıların iki değişkene yönelik değerlerini gösteren noktalar bir doğru etrafında bulunmaktadır.

4. 4. Yaşam Doyumunun Yükseköğrenim Yaşam Doyumuna Göre Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Tablo 4.4.1. Yaşam Doyumunun Yükseköğrenim Yaşam Doyumuna Göre Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.359 ^a	.129	.127	5.384

a. Predictors: (Constant), Yükseköğrenim Yaşam Doyumu

ANOVA^b

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	2635.396	1	2635.396	90.901	.000 ^b
Residual		17859.122	616	28.992		
Total		20494.518	617			

a. Predictors: (Constant), Yükseköğrenim Yaşam Doyumu

b. Dependent Variable: Yaşam Doyumu

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	2.507	1.998		1.255	.210
	Yükseköğrenim Yaşam Doyumu	.213	.022	.359	9.534	.000

a. Dependent Variable: Yaşam Doyumu

Tablo 4.4.1.'deki analiz sonuçları içerisinde "model summary" yordanan değişken ve yordayıcı değişken arasındaki ilişki miktarını ve açıklanan varyansı; "ANOVA" bulunan ilişki veya açıklanan varyansın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığına yönelik test sonucunu; "coefficient" tablosu, regresyon modeline dair parametreleri sunmaktadır.

Tablo 4.4.1.'deki analiz sonuçları değerlendirildiğinde yükseköğrenim yaşam doyumunun, yaşam doyumunun anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur, $R=.359$, $R^2=.129$, $F(1, 616) = 90.901$, $p<.05$. Yaşam doyumuna yönelik toplam varyansın %12.9'unun yükseköğrenim yaşam doyumuna tarafından açıklandığı ifade edilebilir. Basit doğrusal denklem ise $Y=2.507+.213X$ şeklindedir.

BÖLÜM V

SONUÇLAR

Bu bölümde araştırma kapsamında sınıanan ana problem durumuna ve alt problem durumlarına ilişkin elde edilen veriler tartışılmış, araştırmanın sonuçları ve yapılacak uygulamalara ve çalışmalara yönelik öneriler sunulmuştur.

5. 1. Sonuç

Bu araştırmada yükseköğrenim yaşam doyumu ve COVID-19 korkusunun yaşam doyumunu ne ölçüde yordadığı araştırılmıştır. Araştırmada ayrıca yaşam doyumu, yükseköğrenim yaşam doyumu ve COVID-19 korkusu değişkenlerinin cinsiyet, yaş, sosyoekonomik düzey, genel not ortalaması ve üniversite türüne göre anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Araştırma sonuçları aşağıda sunulmuştur:

- Erkek ve kadın üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.
- Erkek ve kadın üniversite öğrencilerinin yükseköğrenim yaşam doyumu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.
- Erkek ve kadın üniversite öğrencilerinin COVID-19 korkusu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır. Kadın öğrencilerin COVID-19 puan ortalamaları erkek öğrencilere kıyasla daha yüksektir.
- Devlet ve vakıf üniversitesi öğrencilerinin yaşam doyumu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.
- Devlet ve vakıf üniversitesi öğrencilerinin yükseköğrenim yaşam doyumu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır. Vakıf üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin yükseköğrenim yaşam doyumu düzeyleri devlet üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin yükseköğrenim yaşam doyumu düzeylerine göre daha yüksektir.
- Devlet ve vakıf üniversitesi öğrencilerinin COVID-19 korkusu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

- Yaş aralıklarına göre üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.
- Yaş aralıklarına göre üniversite öğrencilerinin yükseköğrenim yaşam doyumu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.
- Yaş aralıklarına göre üniversite öğrencilerinin COVID-19 korkusu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.
- Genel not ortalamasına göre üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.
- Genel not ortalamasına göre üniversite öğrencilerinin yükseköğrenim yaşam doyumu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır. 3.50 – 4.00 arası GNO'su bulunan üniversite öğrencilerinin yükseköğrenim yaşam doyumu ortalamaları, 2.00 altı ve 2.00 – 2.49 arası GNO'su bulunan veya 2.50 – 2.99 arası GNO'su bulunan üniversite öğrencilerinin yükseköğrenim yaşam doyumu ortalamalarından daha yüksektir.
- Genel not ortalamasına göre üniversite öğrencilerinin COVID-19 korkusu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.
- Sosyoekonomik düzeye göre üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır. 3001 TL arası sosyoekonomik düzeyi bulunan üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu ortalamaları 0 – 1500 TL ve 1501 – 3000 TL arası sosyoekonomik düzeyi bulunan öğrencilerin yaşam doyumu ortalamalarından daha yüksektir.
- Sosyoekonomik düzeye göre üniversite öğrencilerinin yükseköğrenim yaşam doyumu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.
- Sosyoekonomik düzeye göre üniversite öğrencilerinin COVID-19 korkusu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.
- Yaşam doyumu ve yükseköğrenim yaşam doyumu arasında orta düzeyde pozitif bir ilişki vardır ve yaşam doyumu ile COVID-19 korkusu arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Yükseköğrenim yaşam doyumu ve COVID-19 korkusu arasında da anlamlı bir ilişki yoktur.
- Yükseköğrenim yaşam doyumu, yaşam doyumundaki toplam varyansın %12.9'unu açıklamaktadır.

5. 2. Tartışma

Araştırmanın sonuçları aşağıdaki bölümlerde tartışılmıştır.

5. 2. 1. Cinsiyete Göre Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doymu, Yükseköğrenim Yaşam Doymu ve COVID-19 Korkusuna İlişkin Bulguların Tartışılması

Erkek ve kadın üniversite öğrencilerinin yaşam doymu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Bir başka deyişle, erkek ve kadın üniversite öğrencilerinin yaşam doymu benzerdir. Bu bulgu Kanada’da (Chow, 2005) ve Hong Kong’da (Chui ve Wong, 2016) yapılan çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Erkek ve kadın öğrencilerin yaşam doymunu birbirlerine benzer kriterlerle yorumladıkları ifade edilebilir. Bununla beraber kadınların erkeklere kıyasla daha yüksek yaşam doymu puan ortalamaları olduğu yönünde sonuçlara ulaşan araştırmalar da vardır (Dost, 2007; Joshanloo & Afshari, 2011). Yine erkek üniversite öğrencilerinin kadın öğrencilere kıyasla daha yüksek yaşam doymu puan ortalamasına sahip olduğu görülen çalışmalar da bulunmaktadır (Grant, Wardle & Steptoe, 2009; Yetim, 2003). Literatür incelendiğinde cinsiyete göre yaşam doymu bulguları farklılaşıyor görünmektedir. Bu farklılıklarda kültür ve örneklem rol oynuyor olabilir. Eğitimde fırsat eşitliğinin çeşitli ülke ve kültürlerde değişkenlik göstermesi nedeniyle çeşitli çalışmalarda farklı bulgulara erişilmesi mümkündür. Bir diğer etken ise örneklem büyüklüğüyle ilişkili olabilir. Yine erkek ve kadın üniversite öğrencilerinin yaşam doymu ortalamalarının farklılaşmamasının bir sebebi COVID-19 pandemisi ve etkileri olabilir. COVID-19 pandemisi sebebiyle 2020 yılının başlarından beridir bireysel ve toplumsal yaşamı etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Üniversite eğitiminin online olarak sürdürülmesi, özel ve devlet yurtlarının kapatılması ve yüzyüze sosyal etkileşim imkanlarının azalması gibi etkenler bu farklılığın olmamasında önemli diğer faktörler olabilir.

Erkek ve kadın üniversite öğrencilerinin yükseköğrenim yaşam doymu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Erkek ve kadın üniversite öğrencilerinin yükseköğrenim yaşam doymunun birbirine benzer olduğu söylenebilir. Farklılığın olmaması öğrencilerin ortalama bir şekilde benzer şartlarda

üniversite öğreniminin sürdürmesinden kaynaklanıyor olabilir. COVID-19 pandemisi nedeniyle üniversite öğrencilerinin üniversite imkanlarıyla olan fiziksel etkileşiminin hayli azalması ve üniversite yaşantısını online olarak deneyimliyor olmaları bu farklılığın olmamasında bir diğer önemli etken olabilir.

Erkek ve kadın üniversite öğrencilerinin COVID-19 korkusu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır. Kadın öğrencilerin COVID-19 puan ortalamaları erkek öğrencilere kıyasla daha yüksektir. Bu bulgu literatürde farklı yaş gruplarında elde edilen bulgularla paralellik göstermektedir (Bitan ve ark., 2020; Haktanir, Sek, ve Dilmaç, 2020; Özmen ve ark., 2021). Bununla beraber bazı çalışmalarda cinsiyete göre farklılık bulunamamıştır (Ahorsu ve ark., 2020; Duman, 2020). Bu farklılığın nedeni kadınların korku veya fobilerden erkeklere oranla daha sık etkilenmesi olabilir (American Psychiatric Association, 2013). Yine kadınların korku ve uyarılma tepkileriyle ilişkili nöral ağlarda erkeklere oranla daha fazla reaktivite göstermesi bir diğer etken olabilir (Broche-Pérez ve ark., 2020). Bu farklılığın bir diğer sebebi kültürümüzde kadınların duygularını ifade etmelerinin daha çok teşvik edilmesi, erkeklerin duygularını belli etmemesi yönündeki toplumsal roller ve beklentiler olabilir. Bu durumda kadınların COVID-19 korkusunu daha açık bir şekilde belirttikleri, erkeklerin ise daha az belirttikleri düşünülebilir. Ancak bu durumun öz bildirime dayalı ölçme araçlarına nasıl yansıdığı bir diğer önemli etkendir.

5. 2. 2. Üniversite Türüne Göre Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doymu, Yükseköğretim Yaşam Doymu ve COVID-19 Korkusuna İlişkin Bulguların Tartışılması

Devlet ve vakıf üniversitesi öğrencilerinin yaşam doymu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Kadın ve erkek üniversite öğrencilerinin yaşam doymu alt alanlarında benzer değişimler yaşadığı düşünüldüğünde bu bulgu tutarlı görünmektedir. Öte yandan, Arslan ve Bektaş (2019) vakıf üniversitesi öğrencilerinin yaşam doymununun devlet üniversitesi öğrencilerine kıyasla daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Bununla beraber bir başka çalışmada devlet üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin yaşam doymu puan ortalamalarının vakıf üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin yaşam doymu puan ortalamalarından yüksek olduğu bulunmuştur (Bal & Gülcan, 2014). Bu çalışmalarla bu araştırmada elde edilen bulgunun farklılığının

bir sebebi çalışmaların örneklemeden kaynaklanıyor olabilir. Yine pandemi şartlarıyla beraber birçok öğrenci ailesinin yanına dönmüş ve online eğitim sürecine geçilmesi fark görülmemesine etki etmiş olabilir. Öğrenciler açısından benzer süreçlerin yaşanması üniversite türüne göre yaşam doyumunun farklılaşmamasının bir nedeni olabilir.

Devlet ve vakıf üniversitesi öğrencilerinin yükseköğrenim yaşam doyumu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır. Vakıf üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin yükseköğrenim yaşam doyumu düzeyleri devlet üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin yükseköğrenim yaşam doyumu düzeylerine göre daha yüksektir. Bu farklılığın bir sebebi üniversitelerin sundukları hizmet kalitesi olabilir. Nitekim ücretli öğrenim sunan eğitim kurumları için literatürde de aktarıldığı gibi öğrenciler müşteridir (Lagrosen, Seyyed-Hashemi & Leitner, 2004). Müşterilerin doyumunun artırılması ise sunulan hizmetlerin geliştirilmesine ve bilinmesine yol açarak talebi artırabilir. Eğitim bağlamında öğrencilerin üniversiteleri tercih etmesine, üniversiteleri başkalarına önermelerine ve üniversiteye bağlılıklarını (student loyalty) artırmaya vb. imkan tanıyabilir. Bu farklılığın bir diğer sebebi vakıf üniversitelerinin eğitim açısından rekabet etmesi ve daha iyi hizmet sunma girişimleri olabilir.

Devlet ve vakıf üniversitesi öğrencilerinin COVID-19 korkusu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Bu bulguya dayanarak devlet ve vakıf üniversitelerinin sunduğu akademik ve sosyal imkanların üniversite öğrencilerinin COVID-19 korkusu üzerinde farklılaştırıcı bir etkiye sahip olmadığı söylenebilir.

5. 2. 3. Yaşa Göre Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumu, Yükseköğrenim Yaşam Doyumu ve COVID-19 Korkusuna İlişkin Bulguların Tartışılması

Yaş aralıklarına göre üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu puan ortalamaları yaşam doyumuna göre farklılaşmamaktadır. Bu bulgu Türkiye’de literatürdeki bazı çalışmalarla paralellik göstermektedir (Özgür, Babacan Gümüş ve Durdu, 2010; Aydın, 2011). Öte yandan, Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi’nde yapılan bir çalışmada 21 yaş altı öğrencilerin 21 yaş üstü öğrencilere kıyasla yaşam doyumu daha yüksek bulunmuştur (Ergin ve ark., 2011). Yine, İstanbul’da devlet ve

vakıf üniversiteleri bağlamında yapılan bir diğer çalışmada 19 – 22 yaş arası üniversite öğrencilerin yaşam doyumu puan ortalamalarının 23 – 25 yaş arası üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür (Bal & Gülcan, 2014). Bu farklılığın sebebi örneklem ve üniversite öğrencilerinin bölümleriyle ilişkili olabilir.

Yaş aralıklarına göre üniversite öğrencilerinin yükseköğrenim yaşam doyumu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Bu bulguya dayanarak yükseköğrenime ilişkin doyumun yaşa bağlı olmadığı yorumu yapılabilir. Üniversitelerin akademik ve sosyal imkan ve hizmetlerine ilişkin doyum yaşa bağlı olarak farklılaşmamaktadır. Başka bir deyişle, üniversitedeki öğrenim süresine göre yükseköğrenim yaşam doyumununun farklılaşmadığı ifade edilebilir.

Yaş aralıklarına göre üniversite öğrencilerinin COVID-19 korkusu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Pandemi sürecinde bilgilendirme çalışmaları ve paylaşılan verilere göre gençlerin COVID-19'u daha hafif atlattığına dair toplumsal beklentiler bu farklılığın olmamasında etkili olmuş olabilir (T. C. Sağlık Bakanlığı, 2021). Nitekim pandemi sürecinde bulaşıcılık nedeniyle özellikle 18 yaş altına ve ölüm oranı nedeniyle 65 yaş üstü bireylere yönelik çalışmalara ayrıca özen gösterilmiştir. Öte yandan, Özmen ve ark. (2021) COVID-19 korkusunun yaşa göre farklılık gösterdiğini saptamıştır. Çalışmada yaş grupları 18-28, 29-39 ve 40 yaş ve üstü olarak sınıflandırılmıştır. 18-28 yaş arası katılımcıların COVID-19 korkusunun 29-39 ve 40 yaş ve üstü katılımcılara göre daha fazla olduğu görülmüştür.

5. 2. 4. Genel Not Ortalamasına (GNO) Göre Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumu, Yükseköğrenim Yaşam Doyumu ve COVID-19 Korkusuna İlişkin Bulguların Tartışılması

Genel not ortalamasına göre üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Biçener (2020) 3.00 ve üzeri GNO'su bulunan üniversite öğrencilerinin yaşam doyumu puan ortalamasının 2.00 ve altı veya 2.00 – 3.00 arası GNO'su bulunan öğrencilerin yaşam doyumu puan ortalamasından daha yüksek olduğunu bulmuştur. Yine Amerika'da yapılan bir çalışmada yüksek yaşam doyumuna sahip öğrencilerin yüksek GNO'su olduğu

bulunmuştur (Antaramian, 2017). Benzeri şekilde Kanada’da (Howell, 2009) ve Amerika’da (Rode ve ark., 2005) olumlu yaşam doyumunun yüksek GNO ile ilişkili olduğu öne sürülmüştür. Bu araştırmada alanyazından farklı olarak GNO’ya göre yaşam doyumunda bir farklılık bulunamamıştır. Bu durumda online eğitimin etkisi tartışılabilir. Online eğitim süreciyle beraber sınıf içi etkileşimin azalması ve üniversite yaşantısına erişilebilirliğin azalması bu durumda etkili olmuş olabilir. Yaşam doyumunu açıklayan bir yaklaşıma göre insanların yaşam doyumlarını kendilerini başkalarıyla kıyaslayarak değerlendikleri düşünüldüğünde öğrencilerin başarılarını karşılaştırabileceği ve doyum elde edebilecekleri imkanların azaldığı ifade edilebilir.

Genel not ortalamasına göre üniversite öğrencilerinin yükseköğrenim yaşam doyumunu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır. 3.50 – 4.00 arası GNO’su bulunan üniversite öğrencilerinin yükseköğrenim yaşam doyumunu ortalamaları, 2.00 altı ve 2.00 – 2.49 arası GNO’su bulunan veya 2.50 – 2.99 arası GNO’su bulunan üniversite öğrencilerinin yükseköğrenim yaşam doyumunu ortalamalarından daha yüksektir. Akademik başarısı yüksek öğrencilerin öz yeterliliklerini pekiştirdikleri düşünülebilir ve bu öğrenciler akademik amaçlarına daha yakın oldukları için yükseköğrenim yaşam doyumlarının daha yüksek olduğu ifade edilebilir.

Genel not ortalamasına göre üniversite öğrencilerinin COVID-19 korkusu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Genel not ortalamasına bağlı olarak COVID-19 korkusunun değişkenlik göstermediği söylenebilir. Farklılığın olmamasının bir sebebi COVID-19 korkusu ve akademik başarının ilişkisiz olması olabilir. Nitekim, COVID-19 korkusu ise COVID-19’a yakalanma riskiyle ilişkilidir.

5. 2. 5. Sosyoekonomik Düzeye Göre Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumu, Yükseköğrenim Yaşam Doyumu ve COVID-19 Korkusuna İlişkin Bulguların Tartışılması

Sosyoekonomik düzeye göre üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır. Kendi geliri 3001 TL üzeri sosyoekonomik düzeyi bulunan üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunu ortalamaları 0 – 1500 TL ve 1501 – 3000 TL arası sosyoekonomik düzeyi bulunan öğrencilerin

yaşam doyumu ortalamalarından daha yüksektir. 0 – 1500 TL ve 1501 – 3000 TL arası sosyoekonomik düzeyleri bulunan öğrencilerin yaşam doyumu ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Yerli ve yabancı literatürdeki bulgular incelendiğinde sosyoekonomik düzey ve maddi gelir seviyesi (Budría & Ferrer-I-Carbonell, 2018; Chow, 2005; Dilmaç ve Ekşi, 2008; Gere & Schimmack, 2017; Gündoğar ve ark., 2006) ile yaşam doyumu arasında anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Literatürle bu doğrultuda benzer bulgulara ulaşılmıştır. Sosyoekonomik düzeyin yükselmesi, üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunun artmasını kolaylaştırabilir. Sosyoekonomik düzey arttıkça, öğrencilerin fiziksel ve sosyal imkanlara erişiminin artacağı, yaşantılarının zenginleşeceği ve karşılaştıkları uyarıların çeşitleneceği, böylelikle yaşam doyumunun yükseleceği ifade edilebilir. Sosyoekonomik düzeyi 3001 TL üzeri olan öğrencilerin yaşam doyumunun yüksek olması fakat diğer düzeylerin aralarında anlamlı farklılık olmamasının nedeni ekonomik alım ve hizmete/ihtiyaçlara erişim gücünün düşmesiyle açıklanabilir. Nitekim 3000 TL altı sosyoekonomik düzey asgari ücretin altında bulunmaktadır.

Sosyoekonomik düzeye göre üniversite öğrencilerinin yükseköğrenim yaşam doyumu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Yaşam doyumunda görülen anlamlı farklılığın yükseköğrenim yaşam doyumunda görülmemesi şaşırtıcı bir bulgudur. Bu durum öğrencilerin üniversite yaşamını halihazırda online eğitimle sürdürüyor olmasından kaynaklanıyor olabilir. Online eğitim sürecinde üniversitenin fiziki imkanlarının ağırlıkla kullanılamaması, sosyalleşme ve yüzyüze ekran ilişkilerinin sınırlanmış olması ve öğrencilerin sosyoekonomik düzeyinin görülebileceği alanların azalması gibi faktörler bu durumu etkilemiş olabilir.

Sosyoekonomik düzeye göre üniversite öğrencilerinin COVID-19 korkusu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Yakın dönemde COVID-19 bulaşıcılığını azaltmak ve bireyleri korumak amacıyla geliştirilen aşılardan sosyoekonomik düzeyle ilişkisi olabileceği düşünülmekle beraber, pandeminin ilk zamanlarından sonra uzunca bir süre COVID-19 yeni yeni anlaşılmaya ve tanınmaya başladığı için yapılan müdahaleler ekonomik seviyeye bağlı değildi. Anlamlı farklılığın olmamasının bir nedeni bu olabilir.

5. 2. 6. Yaşam Doyumu ve COVID-19 Korkusu Korelasyon Bulgularının Tartışılması

Yaşam doyumu ve COVID-19 korkusu arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Literatür incelendiğinde Türkiye’de yapılan bazı çalışmalarda da yetişkinlerde (Karataş ve Tagay, 2021; Karataş, Uzun & Tagay, 2021) ve üniversite öğrencilerinde (Yalçın ve ark., 2020) COVID-19 korkusu ve yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu araştırmada elde edilen bulgu bu çalışmalarla tutarlıdır. Ancak bazı çalışmalarda COVID-19 korkusu ve yaşam doyumu arasında düşük düzeyde negatif ve istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmuştur ve COVID-19 korkusu yaşam doyumunun anlamlı bir yordayıcısıdır (Gundogan, 2021; Satici ve ark., 2020; Özmen ve ark., 2021). Iversen ve ark. (2020) gerçekleştirdiği çalışmada düşük yaşam doyumu ve COVID-19 korkusu arasında negatif bir ilişki bulunmuştur. Öte yandan, bir başka çalışmada ise COVID-19 korkusunun üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunu artırdığı bulunmuştur (Duong, 2021). Bu farklılıkların sebebinin pandemi sürecinde dönem dönem vakaların artması ve azalmasıyla, virüsün mutasyon geçirdiği bilgilerinin yayılmasıyla, aşı haberlerinin gelmesiyle, virüsten korunma önlemlerinin alınmasıyla ve toplumsal bilinçlendirme çalışmalarlarıyla ilişkili olduğu düşünülebilir. Yine yaşam doyumunun genel bir değerlendirme olduğu düşünüldüğünde kısa süreli değişimlerin yaşam doyumunu etkilememesi beklenebilir. Ayrıca bu çalışmanın örneklem grubu ve verilerin toplandığı dönemin şartları COVID-19 korkusu ve yaşam doyumu arasında ilişki olmamasının bir diğer gerekçesi olabilir. Yine alanyazındaki farklılıklar göz önüne alındığında kültürel etkilerden bahsedilebilir.

5. 2. 7. Yükseköğrenim Yaşam Doyumu ve COVID-19 Korkusu Korelasyon Bulgularının Tartışılması

Yükseköğrenim yaşam doyumu ve COVID-19 korkusu arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Literatür incelendiğinde yükseköğrenim yaşam doyumu ve COVID-19 korkusu arasındaki ilişkiye dair bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu yönüyle bu bulgu bu çalışmanın özgün bir yanıdır. Bir önceki bölümde yaşam doyumu ve COVID-19 korkusu arasında ilişki olduğu yönündeki çalışmalar dikkate alındığında, yükseköğrenim yaşam doyumu ve COVID-19 korkusu arasında ilişki bulunmaması ilginçtir. Bu farklılığın olmamasında pandeminin seyri etkili olabilir. Dönem dönem

COVID-19 enfekte vaka sayıları artıp azalmaktadır. Bu durum COVID-19'a ilişkin anksiyete ve korku düzeylerini etkiliyor olabilir. Yine COVID-19 bilgilendirme çalışmalarının ve COVID-19'a ilişkin önlemlerin bu farklılığın olmamasında bir payı olabilir. Bu bağlamda çalışmanın gerçekleştirildiği dönem önemlidir. Bu ilişkisizliği etkileyebilecek bir başka durum ise üniversite öğrencilerinin ağırlıkla evlerine ve/veya ailelerin yanına dönmeleridir. Sosyal kısıtlamalar ve hastalık kaygısı olmasına karşın online eğitimin ve evde olmanın dezavantajlarının yanı sıra avantajları üzerinde durulabilir. Öğrencilerin online öğrenim görmesi öğrenim maliyetini düşürüyor olabilir. Yine belli bir düzeyde öğrencilere yaşam konforu sağlamış da olabilir. Bu süreçte ailelerin öğrencilere desteğinden bahsedilebilir.

Öte yandan, öğrencilerin üniversitelerin akademik ve psikososyal hizmetlerine erişiminde sınırlamalar olabilmektedir. Tüm bu sürecin ağırlıkla online yürütülmesi öğrencilerin akademik ve psikososyal hizmetleri değerlendirmeleri üzerinde etkili olmuş olabilir. Öğrencilerin bu bağlamda hangi kriterleri esas aldığı önemli görünmektedir. Öğrenciler tarafından online eğitim üzerinden üniversite imkan ve olanaklarını değerlendirmek için gerekli kriterlerin sağlanmadığı düşünülebilir. Yine COVID-19 korkusu ve yükseköğrenim yaşam doyumu arasında ilişki olmaması, bu çalışmada elde edilen COVID-19 korkusu ve yaşam doyumu arasında ilişki olmamasıyla paraleldir. Aşağıdan yukarıya yayılma kuramına göre yaşam doyumu ve yükseköğrenim yaşam doyumu değerlendirildiğinde, COVID-19 korkusuyla her iki değişkenin de ilişkisinin olmaması kuramsal açıdan tutarlı bir bulgu olarak görünmektedir.

5. 2. 8. Yaşam Doyumunun Yükseköğrenim Yaşam Doyumuna Göre Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçlarının Tartışılması

Gerçekleştirilen regresyon analizine göre yaşam doyumu ve yükseköğrenim yaşam doyumu arasında orta düzeyde pozitif bir ilişki vardır. Yükseköğrenim yaşam doyumu arttıkça yaşam doyumu artmaktadır. Literatür incelendiğinde üniversiteden alınan doyumun üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunu yordadığı (Lounsbury ve ark., 2005), düşük yaşam doyumu bildiren öğrencilerin düşük yaşam doyumu olduğu (Martirosyan ve ark., 2014) ve yüksek üniversite doyumunu bildiren öğrencilerin

akademik açıdan daha iyi performans gösterdikleri (Valentine, 2003) bulunmuştur. Bu bulgu ilişkili literatürle paralellik göstermektedir.

Bununla beraber yükseköğrenim yaşam doyumu, yaşam doyumundaki toplam varyansın %12.9'unu açıklamaktadır. Aşağıdan yukarıya yayılma kuramına göre ele alındığında bu bulgu kuramsal çerçeveyi doğrular niteliktedir. Aşağıdan yukarıya yayılma kuramına göre yaşam doyumu çeşitli alt alanlardaki doyumun toplamıdır ve her bir alt alanla ilişkilidir. Bu bağlamda yükseköğrenim yaşam doyumundaki olumlu değişim yaşam doyumuna olumlu, olumsuz değişim ise yaşam doyumuna olumsuz yansıtacaktır. Araştırmadan elde edilen bulguya göre yükseköğrenim yaşam doyumu, yaşam doyumunu olumlu etkilemektedir. Yükseköğrenim yaşam doyumunun üniversite öğrencilerindeki yaşam doyumundaki değişimin yaklaşık %13'ünü açıklıyor olması literatür açısından önemli bir bulgu ve katkıdır. Nitekim yaşam doyumunu etkileyen sosyoekonomik düzey, iş, sağlık, aile ve arkadaşlık ilişkileri, cinsellik, sosyal destek, psikolojik dayanıklılık, baş etme becerileri vb. birçok etken düşünüldüğünde bu bulgunun yüksek bir oran olduğu ifade edilebilir.

5. 3. Öneriler

Bu bölümde araştırma ve uygulamaya dönük önerilere yer verilmiştir.

1. Yaşam doyumu, yükseköğrenim yaşam doyumu ve COVID-19 korkusu bu çalışmada değerlendirilen sosyodemografik değişkenler haricinde farklı demografik değişkenlere göre çalışılabilir.
2. Bu çalışmadan elde edilen bulguların İstanbul'daki devlet ve vakıf üniversiteleri ile sınırlı olduğu dikkate alındığında benzeri çalışmalar çeşitli üniversitelerde ve daha büyük örneklemelerle yükseköğrenim yaşam doyumu ve COVID-19 korkusunun yanı sıra yaşam doyumunu yordayabileceği düşünülen farklı değişkenler aracılığıyla da gerçekleştirilebilir.
3. Yaşam doyumu ve yükseköğrenim yaşam doyumu arasındaki ilişki göz önüne alındığında bu çerçevede benzeri çalışmalar daha geniş örneklemelerle

gerçekleştirilebilir ve yükseköğrenim yaşam doyumunun alt alanları ve yaşam doyumunu ilişkisi üzerine çalışmalar yapılarak literatüre katkı sunulabilir.

4. Yaşam doyumunu ve COVID-19 korkusu ilişkisi üzerine veya pandemi sürecinde COVID-19 korkusunun yaşam doyumunu üzerindeki etkilerine yönelik çalışmalar gerçekleştirilebilir. Yine yükseköğrenim yaşam doyumunu ve COVID-19 korkusu üzerine benzeri çalışmalar yürütülebilir.
5. Yaşam doyumunu ve yükseköğrenim yaşam doyumunu arasındaki orta düzey pozitif ilişki dikkate alınarak üniversitelerde olumlu ruh sağlığı bağlamında psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinde pozitif psikoloji ve öznel iyi oluş müdahaleleri gerçekleştirilebilir.
6. Yükseköğrenim yaşam doyumunun yaşam doyumundaki varyansın %12.9'unu açıkladığı düşünüldüğünde üniversitelerin fiziki, akademik ve psikososyal hizmetlerinin geliştirilmesi üniversite öğrencilerinin yaşam doyumuna katkı sağlayabilir.

REFERANSLAR

- Ahorsu, D. K., Lin, C. Y., Imani, V., Saffari, M., Griffiths, M. D., & Pakpour, A. H. (2020). The fear of COVID-19 scale: Development and initial validation. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 1-9.
- Aldemir, C. and Gülcan, Y. (2004). Student satisfaction in higher education: A Turkish case. *Higher Education Management and Policy*, 16(2), 109-122.
- Ali, F., Zhou, Y., Hussain, K., Nair, P. K., & Ragavan, N. A. (2016). Does higher education service quality effect student satisfaction, image and loyalty?. *Quality Assurance in Education*. Vol. 24 No. 1, pp. 70-94. <https://doi.org/10.1108/QAE-02-2014-0008>
- Allen, M., Bourhis, J., Burrell, N., & Mabry, E. (2002). Comparing student satisfaction with distance education to traditional classrooms in higher education: A meta-analysis. *The American Journal of Distance Education*, 16(2), 83-97.
- Alves, H., & Raposo, M. (2010). The influence of university image on student behaviour. *International Journal of Educational Management*, Vol. 24, No. 1, pp. 73-85.
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). <https://doi.org/10.1176/appi.books/9780890425596>
- Ammar, A., Chtourou, H., Boukhris, O., Trabelsi, K., Masmoudi, L., Brach, M., ... & Hoekelmann, A. (2020a). Social participation and life satisfaction of peoples during the COVID-19 home confinement: the ECLB-COVID19 multicenter study. *medRxiv*.
- Ammar, A., Chtourou, H., Boukhris, O., Trabelsi, K., Masmoudi, L., Brach, M., ... & ECLB-COVID19 Consortium. (2020b). COVID-19 home confinement negatively impacts social participation and life satisfaction: a worldwide multicenter study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(17), 6237.
- Antaramian, S. (2017). The importance of very high life satisfaction for students' academic success. *Cogent Education*, 4(1), 1307622.
- Argyle, M. (1989). *The Psychology of Happiness*. Routledge, London.
- Arslan, I., & Bektaş, H. (2019). Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunun ölçülmesi. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, (8), 767-784.
- Arslan, S. and Akkas, O. A. (2014). Quality of college life (QCL) of students in Turkey: Students' life satisfaction and identification. *Social Indicators Research*, 115(2), 869-884.
- Astin, A. (1987). Retaining and Satisfying Students. *Educational Record*, 68(1), 36-42.
- Atak, H. (2013). On-Maddeli Kişilik Ölçeği'nin Türk Kültürü'ne Uyarlanması. *Archives of Neuropsychiatry/Nöropsikiyatri Arşivi*, 50(4).
- Athiyaman, A. (1997). Linking student satisfaction and service quality perceptions: the case of university education. *European Journal of Marketing*, 31, 7, 528-540.

- Aydiner, B. B. (2011). *Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Amaçlarının Alt Boyutlarının Genel Öz-Yeterlik Yaşam Doyumu ve Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Aydintan, B., & Koç, H. (2016). The relationship between job satisfaction and life satisfaction: an empirical study on teachers. *International Journal of Business and Social Science*, 7(10), 72-80.
- Bal, P. N., & Gülcan, A. (2014). Genç yetişkinlerde iyimserliğin mutluluk ve yaşam doyumu üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Asya Öğretim Dergisi*, 2(1 (ÖZEL)), 41-52.
- Bao, X., Pan, W., Shi, M., & Ji, M. (2013). Life satisfaction and mental health in Chinese adults. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 41(10), 1597-1604.
- Beerli Palacio, A., Díaz Meneses, G. and Pérez Pérez, P.J. (2002), "The configuration of the university image and its relationship with the satisfaction of students", *Journal of Educational Administration*, Vol. 40 No. 5, pp. 486-505. <https://doi.org/10.1108/09578230210440311>
- Biçener, E. (2020). *Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumu, Kişilik ve Temel Psikolojik İhtiyaçlar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bitan, D. T., Grossman-Giron, A., Bloch, Y., Mayer, Y., Shiffman, N., & Mendlovic, S. (2020). Fear of COVID-19 scale: Psychometric characteristics, reliability and validity in the Israeli population. *Psychiatry Research*, 289, 113100.
- Blanchflower, D. G., & Oswald, A. J. (2008). Is well-being U-shaped over the life cycle?. *Social Science & Medicine*, 66(8), 1733-1749.
- Boes, S., & Winkelmann, R. (2010). The effect of income on general life satisfaction and dissatisfaction. *Social Indicators Research*, 95(1), 111.
- Bolliger, D. & Wasilik, O. (2009), "Factors influencing faculty satisfaction with online teaching and learning in higher education", *Distance Education*, Vol. 30 No. 10, pp. 103-116.
- Botha, F. (2014). Life satisfaction and education in South Africa: Investigating the role of attainment and the likelihood of education as a positional good. *Social Indicators Research*, 118(2), 555-578.
- Botha, F., & Booyesen, F. (2013). The relationship between marital status and life satisfaction among South African adults. *Acta Academica: Critical Views on Society, Culture and Politics*, 45(2), 150-178.
- Bower, G. H. (1981). Mood and Memory. *American Psychologist*, 36(2), 129.
- Bowling, N. A., Eschleman, K. J., & Wang, Q. (2010). A meta-analytic examination of the relationship between job satisfaction and subjective well-being. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 83(4), 915-934.
- Brief, A. P., Butcher, A. H., George, J. M., & Link, K. E. (1993). Integrating bottom-up and top-down theories of subjective well-being: the case of health. *Journal of Personality and Social Psychology*, 64(4), 646.

- Broche-Pérez, Y., Fernández-Fleites, Z., Jiménez-Puig, E., Fernández-Castillo, E., & Rodríguez-Martin, B. C. (2020). Gender and fear of COVID-19 in a Cuban population sample. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 1-9.
- Budría, S., & Ferrer-I-Carbonell, A. (2018). Life satisfaction, income comparisons and individual traits. *Review of Income and Wealth*. <https://doi.org/10.1111/roiw.12353>
- Bulut, S. ve Subaşı, M. (2020). Pozitif Psikolojiye Giriş. S. Bulut (Ed.). *Pozitif Psikoloji* içinde (s. 1-15). Nobel Yayıncılık: İstanbul.
- Busseri, M. A. (2015). Toward a resolution of the tripartite structure of subjective well-being. *Journal of Personality*, 83(4), 413-428.
- Busseri, M. A., & Sadava, S. W. (2011). A review of the tripartite structure of subjective wellbeing: Implications for conceptualization, operationalization, analysis, and synthesis. *Personality and Social Psychology Review*, 15, 290–314
- Butcher, J. N., Mineka, S., & Hooley, J. M. (2019). *Abnormal psychology*. Pearson.
- Butt, B.Z. and Rehman, K. (2010), “A study examining the students satisfaction in higher education”, *Procedia Social and Behavioral Sciences*, Vol. 2 No. 2010, pp. 5446-5450.
- Büyüköztürk, Ş. (2017). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Pegem Akademi Yayıncılık. Ankara.
- Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö. ve Köklü, N. (2019). *Sosyal Bilimler İçin İstatistik*. Pegem Akademi Yayıncılık. Ankara.
- Cantor, N., and Sanderson, C. A. (2003). Life task participation and well-being: The importance of taking part in daily life (pp. 230-243). In D. Kahneman, E. Diener, & N. Schwarz (Eds.), *Well-being: The foundations of hedonic psychology*. New York: Russell Sage Foundation
- Chen, W. C. (2012). How education enhances happiness: Comparison of mediating factors in four east asian countries. *Social Indicators Research*, 106(1), 117–131.
- Chen, X., Morin, A. J., Parker, P. D., & Marsh, H. W. (2015). Developmental investigation of the domain-specific nature of the life satisfaction construct across the post-school transition. *Developmental Psychology*, 51(8), 1074.
- Cheung, H. Y., & Chan, A. W. (2009). The effect of education on life satisfaction across countries. *Alberta Journal of Educational Research*, 55(1).
- Chow, H. P. H. (2005). Life satisfaction among university students in a Canadian prairie city: A multivariate analysis. *Social Indicators Research*, 70, 139–150. doi:10.1007/s11205-004-7526-0.
- Chuah, C. W., & Sri Ramalu, S. (2011). Students’ satisfaction towards the university: Does service quality matters? *International Journal of Education*, 3(2), 1-15.
- Chui, W. H., & Wong, M. Y. (2016). Gender differences in happiness and life satisfaction among adolescents in Hong Kong: Relationships and self-concept. *Social Indicators Research*, 125(3), 1035-1051.

- Çiviteci, A. (2007). Çokboyutlu Öğrenci Yaşam Doyumu Ölçeğn Türkçe'ye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (26).
- Cong, D. D. (2021). The impact of fear and anxiety of Covid-19 on life satisfaction: Psychological distress and sleep disturbance as mediators. *Personality and Individual Differences*, 110869. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.110869>
- Coolican, H. (2018). *Research Methods and Statistics in Psychology*. Routledge.
- Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1980). Influence of extraversion and neuroticism on subjective well-being: happy and unhappy people. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38(4), 668.
- Csikszentmihalyi, M. (1990). *Flow: The psychology of optimal experience*. New York: Harper & Row.
- Csikszentmihalyi, M. (2009). Flow. In *The encyclopedia of positive psychology* (pp. 394-400). John Wiley & Sons.
- Csikszentmihalyi, M. (2014). *Flow and the foundations of positive psychology*. Springer.
- Csikszentmihalyi, M., & Wong, M. M. H. (2014). The situational and personal correlates of happiness: A cross-national comparison. In *Flow and the foundations of positive Psychology* (pp. 69-88). Springer, Dordrecht.
- Cummins, R. A. (1996). The domains of life satisfaction: An attempt to order chaos. In *Citation Classics from Social Indicators Research* (pp. 559-584). Springer, Dordrecht.
- Cuñado, J., & de Gracia, F. (2012). Does education affect happiness? Evidence for Spain. *Social Indicators Research*, 108(1), 185–196.
- Dağlı, A. ve Baysal, N. (2016). Yaşam Doyumu Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Electronic Journal of Social Sciences*, 15(59).
- Darling, C. A., Coccia, C., & Senatore, N. (2012). Women in midlife: stress, health and life satisfaction. *Stress and health*, 28(1), 31-40.
- Davis, N.C., & Friedrich, D. (2004). Knowledge of aging and life satisfaction among older adults. *International Journal of Aging and Human Development*, 59(1), 43-61.
- de Jager, J., & Gbadamosi, G. (2013). Predicting students' satisfaction through service quality in higher education. *The International Journal of Management Education*, 11(3), 107-118.
- de Pedraza, P., Guzi, M., & Tjidsens, K. (2020). *Life Dissatisfaction and Anxiety in COVID-19 pandemic* (No. 544). GLO Discussion Paper.
- De Ree, J., & Alessie, R. (2011). Life satisfaction and age: Dealing with underidentification in age-period-cohort models. *Social Science & Medicine*, 73(1), 177-182.
- del Mar Salinas-Jiménez, M., Artés, J., & Salinas-Jiménez, J. (2011). Education as a positional good: A life satisfaction approach. *Social Indicators Research*, 103(3), 409-426.

- Demarin, V. and Morović, S. (2014). Neuroplasticity. *Periodicum Biologorum*, 116(2), 209-211.
- Demirel, H. (2014). An investigation of the relationship between job and life satisfaction among teachers. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 116, 4925-4931.
- Dhaqane, M. K., & Afrah, N. A. (2016). Satisfaction of Students and Academic Performance in Benadir University. *Journal of Education and Practice*, 7(24), 59-63.
- Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E., and Smith H. L. (1999). Subjective Well-being: three decades of progress. *Psychological Bulletin*, 125(2): 276–302.
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95(3), 542–575. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.95.3.542>
- Diener, E. (2009). Subjective well-being. In *The science of well-being* (pp. 11-58). Springer, Dordrecht.
- Diener, E. (2009a). Introduction-Measuring well-being: Collected theory and review works. İçinde E. Diener, W. Galtzer, T. Moum, M.A.G. Sprangers, J. Vogel, R. Veenhoven (Ed.), *Assessing well-being: The collected works of Ed Diener* (1-6). Springer.
- Diener, E. (2009b). Assessing subjective well-being: Progress and oppurtunities. İçinde E. Diener, W. Galtzer, T. Moum, M.A.G. Sprangers, J. Vogel, R. Veenhoven (Ed.), *Assessing well-being: The collected works of Ed Diener* (25-66). Springer
- Diener, E. and Fujita, F. (1995). Resources, personal strivings and subjective well-being: A nomothetic and idiographic approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(5), 926-935
- Diener, E., & Biswas-Diener, R. (2000). New directions in subjective well-being research: The cutting edge. *Indian Journal of Clinical Psychology*, 27(1), 21-33.
- Diener, E., & Diener, C. (1996). Most people are happy. *Psychological Science*, 7(3), 181-185.
- Diener, E., and Ryan, K. (2009). Subjective well-being: A general overview. *South African Journal of Psychology*, 39(4), 391-406.
- Diener, E., Gohm, C. L., Suh, E., & Oishi, S. (2000). Similarity of the relations between marital status and subjective well-being across cultures. *Journal of Cross-cultural Psychology*, 31(4), 419-436.
- Diener, E., Larsen, R. J., Levine, S., & Emmons, R. A. (1985). Intensity and frequency: dimensions underlying positive and negative affect. *Journal of Personality and Social Psychology*, 48(5), 1253.
- Diener, E., Lucas, R. E., & Oishi, S. (2002). Subjective well-being: The science of happiness and life satisfaction. In C. R. Snyder & S. J. Lopez (Eds.), *The Handbook of Positive Psychology* (pp. 63-74). New York: Oxford University Press.
- Diener, E., Lucas, R. E., and Oishi, S. (2018). Advances and open questions in the science of subjective well-being. *Collabra: Psychology*, 4(1).
- Diener, E., Napa Scollon, C., & Lucas, R.E. (2009). The evolving concept of subjective well-being: The multifaceted nature of happiness. İçinde E. Diener, W. Galtzer, T.

- Moum, M.A.G. Sprangers, J. Vogel, R. Veenhoven (Ed.) *Assessing well-being: The collected works of Ed Diener* (67-100). Springer
- Diener, E., Oishi, S., & Lucas, R. E. (2003). Personality, culture, and subjective well-being: Emotional and cognitive evaluations of life. *Annual Review of Psychology*, *54*, 403-425.
- Diener, E., Sandvik, E., & Pavot, W. (2009). Happiness is the frequency, not the intensity, of positive versus negative affect. In *Assessing well-being* (pp. 213-231). Springer, Dordrecht.
- Diener, E., Scollon, C. N., & Lucas, R. E. (2009). The evolving concept of subjective well-being: the multifaceted nature of happiness. *Advances in Cell Aging and Gerontology*, *Vol. 15*, 187-219.
- Dilmaç, B. ve Ekşi, H. (2008). Meslek Yüksek Okullarında Öğrenim Gören Öğrencilerin Yaşam Doyumları ve Benlik Saygılarının İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (20), 279-289.
- Dockery, A. M. (2003). *Happiness, life satisfaction and the role of work: Evidence from two Australian surveys* (pp. 77-95). School of Economics and Finance, Curtin University of Technology.
- Doğan, M. M., & Düzel, B. (2020). Covid-19 Özelinde Korku-Kaygı Düzeyleri. *Electronic Turkish Studies*, *15*(4).
- Dolan, P., Peasgood, T., et al. (2008). Do we really know what makes us happy? A review of the economic literature on the factors associated with subjective well-being. *Journal of Economic Psychology*, *29*, 94-122.
- Dost, M. T. (2007). Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunun bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *22*(22), 132-143.
- Douglas, J., Douglas, A., & Barnes, B. (2006). Measuring student satisfaction at a UK university. *Quality Assurance in Education*. *Vol. 14* No. 3, 251-267.
- Duffy, B. (2004). *Life satisfaction and trust in other people*. London: MORI.
- Duman, N. (2020). Üniversite öğrencilerinde COVID-19 korkusu ve belirsizliğe tahammülsüzlük. *The Journal of Social Science*, *4*(8), 426-437.
- Duong, C. D. (2021). The impact of fear and anxiety of Covid-19 on life satisfaction: Psychological distress and sleep disturbance as mediators. *Personality and Individual Differences*, *178*, 110869.
- Eid, M. (2008). Measuring the Immeasurable: Psychometric Modelling of Subjective Well-Being Data. In M. Eid, & R. J. Larsen (Eds.), *The Science of Subjective Well-Being* (pp. 141-167). New York: The Guilford Press.
- Einarson, M.K., & Matier, M.W. (2005). Exploring race differences in correlates of seniors' satisfaction with undergraduate education. *Research in Higher Education*, *46*, 641-676.
- Elliott, K. M. and Shin, D. (2002), "Student satisfaction: an alternative approach to assessing this important concept", *Journal of Higher Education Policy and Management*, *Vol. 24* No. 2, pp. 197-209.

- Elliott, K. M., & Healy, M. A. (2001). Key factors influencing student satisfaction related to recruitment and retention. *Journal of Marketing for Higher Education*, 10(4), 1-11.
- Enkvist, Å., Ekström, H., and Elmståhl, S. (2012). What factors affect life satisfaction (LS) among the oldest-old? *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 54(1), 140–145. doi:10.1016/j.archger.2011.03.013
- Erdogan, B., Bauer, T. N., Truxillo, D. M., & Mansfield, L. R. (2012). Whistle while you work: A review of the life satisfaction literature. *Journal of Management*, 38(4), 1038-1083.
- Ergin, A., Hatipoğlu, C., Bozkurt, A. İ., Bostancı, M., Atak, B. M., Kısaoğlu, Parasız, S., Kaygısız, H., Çınarlık, A., ve Karasu, E. (2011). Tıp fakültesi öğrencilerinin yaşam doyumu ve öz-bakım gücü düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Pamukkale Tıp Dergisi*, 4(3), 144-151.
- Erkuş, A. (2011). *Davranış Bilimleri İçin Bilimsel Araştırma Süreci* (3.baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Erol, M. ve Yıldırım, İ. (2016). The development of higher education life satisfaction scale/Yükseköğrenim yaşam doyumu ölçeğinin geliştirilmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 12(1), 221-243.
- Eurostat. (2021, 24 Nisan). Quality of Life in Europe: Facts and Views – Overall Life Satisfaction. Erişim adresi: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Quality_of_life_in_Europe_-_facts_and_views_-_overall_life_satisfaction&oldid=400088#Life_satisfaction
- Fagerström, C., Borg, C., Balducci, C., Burholt, V., Wenger, C. G., Ferring, D., ... & Hallberg, I. R. (2007). Life satisfaction and associated factors among people aged 60 years and above in six European countries. *Applied Research in Quality of life*, 2(1), 33-50.
- Feist, G. J., Bodner, T. E., Jacobs, J. F., Miles, M., & Tan, V. (1995). Integrating top-down and bottom-up structural models of subjective well-being: A longitudinal investigation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(1), 138.
- Fergusson, D. M., McLeod, G. F. H., Horwood, L. J., Swain, N. R., Chapple, S., & Poulton, R. (2015). Life satisfaction and mental health problems (18 to 35 years). *Psychological Medicine*, 45(11), 2427-2436.
- Fernández-Ballesteros, R., Zamarrón, M. D., & Ruiz, M. A. (2001). The contribution of socio-demographic and psychosocial factors to life satisfaction. *Ageing & Society*, 2, 1-28.
- Ferrante, F. (2009). Education, aspirations and life satisfaction. *Kyklos*, 62(4), 542-562.
- Fitzpatrick, K. M., Harris, C., & Drawve, G. (2020). Fear of COVID-19 and the mental health consequences in America. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*. Vol. 12, No. S1, S17–S21. <http://dx.doi.org/10.1037/tra0000924>S17
- Flanagan, J. C. (1978). A research approach to improving our quality of life. *American Psychologist*, 33(2), 138–147. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.33.2.138>

- Fleming, A. R., Oertle, K. M., Plotner, A. J., & Hakun, J. G. (2017). Influence of social factors on student satisfaction among college students with disabilities. *Journal of College Student Development, 58*(2), 215-228.
- Fortino, A., 2012. The Purpose of Higher Education: To Create Prepared Minds. (Online) Available at: <https://evollution.com/opinions/the-purpose-of-higher-education-to-create-prepared-minds/> (Accessed April 11, 2021).
- Gana, K., Bailly, N., Saada, Y., Joulain, M., & Alaphilippe, D. (2013). Does life satisfaction change in old age: Results from an 8-year longitudinal study. *Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences, 68*(4), 540-552.
- Garriott, P. O., Hudyma, A., Keene, C., & Santiago, D. (2015). Social cognitive predictors of first-and non-first-generation college students' academic and life satisfaction. *Journal of Counseling Psychology, 62*(2), 253.
- Gawrych, M., Cichoń, E., & Kiejna, A. (2021). COVID-19 pandemic fear, life satisfaction and mental health at the initial stage of the pandemic in the largest cities in Poland. *Psychology, Health & Medicine, 26*(1), 107-113.
- Gere, J., & Schimmack, U. (2017). Benefits of income: Associations with life satisfaction among earners and homemakers. *Personality and Individual Differences, 119*, 92-95.
- Gilman, R., Huebner, S. and Buckman, M. (2009). Life Satisfaction. In *The encyclopedia of positive psychology* (pp. 582-585). John Wiley & Sons.
- Goldbeck, L., Schmitz, T. G., Besier, T., Herschbach, P., & Henrich, G. (2007). Life satisfaction decreases during adolescence. *Quality of Life Research, 16*(6), 969-979.
- Goodhart, D. E. (1985). Some psychological effects associated with positive and negative thinking about stressful event outcomes: Was Pollyanna right? *Journal of Personality and Social Psychology, 48*(1), 216-232. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.48.1.216>
- Goyal, K., Chauhan, P., Chhikara, K., Gupta, P., & Singh, M. P. (2020). Fear of COVID 2019: First suicidal case in India!. *Asian Journal of Psychiatry, 49*, 101989.
- Grant, N., Wardle, J., & Steptoe, A. (2009). The relationship between life satisfaction and health behavior: a cross-cultural analysis of young adults. *International Journal of Behavioral Medicine, 16*(3), 259-268.
- Greco, S., Ishizaka, A., Resce, G., & Torrasi, G. (2020). *Measuring well-being by a multidimensional spatial model in OECD Better Life Index framework*. Socio-Economic Planning Sciences, 70, 100684.
- Güler, Ç. Y. ve Gazioğlu, A. E. İ. (2008). Rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğrencilerinde öznel iyi olma hali, psikiyatrik belirtiler ve bazı kişilik özellikleri: Karşılaştırmalı bir çalışma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 23*: 107-114.
- Gundogan, S. (2021). The mediator role of the fear of COVID-19 in the relationship between psychological resilience and life satisfaction. *Current Psychology, 1*-9.
- Gündoğar, D. Gül, S. Uskun, E. Demirci, S. Keçeci, D. (2007). Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumunu Yordayan Etkenlerin İncelenmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi, 10*:14-27

- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2019). *Multivariate Data Analysis*: Pearson Education Limited.
- Haktanir, A., Seki, T., & Dilmaç, B. (2020). Adaptation and evaluation of Turkish version of the fear of COVID-19 scale. *Death Studies*, 1-9. <https://doi.org/10.1080/07481187.2020.1773026>
- Hanaysha, J. R., Abdullah, H. H., & Warokka, A. (2011). Service quality and students' satisfaction at higher learning institutions: The competing dimensions of Malaysian universities' competitiveness. *The Journal of Southeast Asian Research*, 2011, 1-10.
- Harvey, L. (2003), "Student feedback", *Quality in Higher Education*, Vol. 9 No. 1, pp. 3-20.
- Hawkins, M. T., Letcher, P., Sanson, A., Smart, D., & Toumbourou, J. W. (2009). Positive development in emerging adulthood. *Australian Journal of Psychology*, 61(2), 89-99.
- Headey, B. (2008). Life goals matter to happiness: A revision of set-point theory. *Social Indicators Research*, 86(2), 213-231.
- Headey, B., & Wearing, A. (1989). Personality, life events, and subjective well-being: toward a dynamic equilibrium model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(4), 731.
- Headey, B., & Wearing, A. J. (1992). *Understanding happiness: A theory of subjective well-being*. Longman Cheshire.
- Heady, B. (2006). Subjective well-being: Revisions to dynamic equilibrium theory using national panel data and panel regression methods. *Social Indicators Research*, 79, 369-403.
- Heller, D., Judge, T. and Watson, D. (2002) The Confounding Role of Personality and Trait Affectivity in the Relationship between Job and Life Satisfaction. *Journal of Organizational Behavior*, 23, 815-835. <http://dx.doi.org/10.1002/job.168>
- Heller, D., Watson, D., & Hies, R. (2006). The role of person vs. situation in life satisfaction: A critical examination. *Unpublished manuscript*. Ontario: University of Waterloo.
- Heller, D., Watson, D., & Ilies, R. (2004). The role of person versus situation in life satisfaction: A critical examination. *Psychological Bulletin*, 130, 574-600.
- Helliwell, J., Layard, R., & Sachs, J. (2019). *World Happiness Report 2019*, New York: Sustainable Development Solutions Network.
- Higgins, E. T. (1987). Self-discrepancy: a theory relating self and affect. *Psychological Review*, 94(3), 319.
- Hodge, V., & Austin, J. (2004). A survey of outlier detection methodologies. *Artificial Intelligence Review*, 22(2), 85-126.
- Hoffnung, M., Hoffnung, R., Seifert, K. L., Hine, A., Ward, L., Pausé, C., ... & Burton Smith, R. (2019). *Lifespan Development*. [4rd Australasian edition]. Wiley.
- Howell, A. J. (2009). Flourishing: Achievement-related correlates of students' well-being. *Journal of Positive Psychology*, 4, 1-13. doi:10.1080/17439760802043459

- Howell, R. T., & Howell, C. J. (2008). The relation of economic status to subjective well-being in developing countries: a meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 134(4), 536.
- Huang, Q. (2010). The relationship between service quality and student satisfaction in higher education sector. *AU Journal of Management*, 8(1), 38-44.
- Huebner, E. S. (1994). Preliminary development and validation of a multidimensional life scale for children. *Psychological Assessment*, 6, 149-158.
- Ilias, A., Hasan, H. F. A., Rahman, R. A. & Yaso, M. R (2008). "Student Satisfaction and Service Quality: Any Differences in Demographic Factors?," *International Business Research*, 1(4). 131:143.
- Ilies, R., Yao, J., Curseu, P. L., & Liang, A. X. (2019). Educated and happy: a four-year study explaining the links between education, job fit, and life satisfaction. *Applied Psychology*, 68(1), 150-176.
- Iversen, M. M., Norekvål, T. M., Oterhals, K., Fadnes, L. T., Mæland, S., Pakpour, A. H., & Breivik, K. (2021). Psychometric properties of the Norwegian version of the Fear of COVID-19 Scale. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 1-19.
- Jiang, J. J., Klein, G., & Saunders, C. (2012). Discrepancy theory models of satisfaction in IS research. In *Information systems theory* (pp. 355-381). Springer, New York, NY.
- Jiang, Q., Yuen, M., & Horta, H. (2020). Factors Influencing Life Satisfaction of International Students in Mainland China. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 42(4), 393-413.
- Joshanloo, M. (2018). Gender differences in the predictors of life satisfaction across 150 nations. *Personality and Individual Differences*, 135, 312-315.
- Joshanloo, M., & Afshari, S. (2011). Big five personality traits and self-esteem as predictors of life satisfaction in Iranian Muslim university students. *Journal of Happiness Studies*, 12(1), 105-113.
- Judge, T. A., & Watanabe, S. (1993). Another look at the job satisfaction-life satisfaction relationship. *Journal of Applied Psychology*, 78(6), 939.
- Judge, T. and Watanabe, S. (1994) Individual Differences in the Nature of the Relationship between Job and Life Satisfaction. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 67, 101-107. <http://dx.doi.org/10.1111/j.2044-8325.1994.tb00554.x>
- Kaba, İ., Erol, M., & Güç, K. (2018). Yetişkin Yaşam Doyumu Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), 1-14.
- Kaçık, S. ve Füsün, A. (2020) Üniversite Öğrencilerinin Gelişmeleri Kaçırma Korkusu (GKK) ve Yaşam Doyumu Düzeylerinin Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kayseri Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 74-90.
- Kaiser, T., Hennecke, M., & Luhmann, M. (2020). The interplay of domain-and life satisfaction in predicting life events. *PloS one*, 15(9), e0238992.
- Karasar, N. (2018). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Karataş, Z., & Tagay, Ö. (2021). The relationships between resilience of the adults affected by the covid pandemic in Turkey and Covid-19 fear, meaning in life, life satisfaction, intolerance of uncertainty and hope. *Personality and Individual Differences, 172*, 110592.
- Karataş, Z., Uzun, K., & Tagay, Ö. (2021). Relationships between the Life Satisfaction, Meaning in Life, Hope and COVID-19 Fear for Turkish Adults during the COVID-19 Outbreak. *Frontiers in Psychology, 12*, 778.
- Kasapoğlu, F., & Yabanigül, A. (2018). Marital satisfaction and life satisfaction: The mediating effect of spirituality. *Spiritual Psychology and Counseling, 3*(2), 177-195.
- Kasser, T (2002). *The high price of materialism*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Kermen, U., Tosun, N. İ., ve Doğan, U. (2016). Yaşam doyumu ve psikolojik iyi oluşun yordayıcısı olarak sosyal kaygı. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi, 2*(1), 20-29.
- Kim, H., Schimmack, U., Oishi, S., & Tsutsui, Y. (2018). Extraversion and life satisfaction: A cross-cultural examination of student and nationally representative samples. *Journal of Personality, 86*(4), 604-618.
- Knipe, D., Evans, H., Marchant, A., Gunnell, D., & John, A. (2020). Mapping population mental health concerns related to COVID-19 and the consequences of physical distancing: a Google trends analysis. *Wellcome Open Research, 5*.
- Knox, William E., Lindsay, Paul, & Kolb, Mary N. (1992). Higher Education, College Characteristics, and Student Experiences: Long-Term Effects on Educational Satisfaction and Perceptions. *The Journal of Higher Education, 63*(3), 303-328. doi:10.2307/1982017.
- Koivumaa-Honkanen, H., Honkanen, R., Viinamaeki, H., Heikkilae, K., Kaprio, J., & Koskenvuo, M. (2001). Life satisfaction and suicide: A 20-year follow-up study. *American Journal of Psychiatry, 158*(3), 433-439.
- Köker, S. (1991). *Normal ve Sorunlu Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeyinin Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kuykendall, L., Tay, L., & Ng, V. (2015). Leisure engagement and subjective well-being: A meta-analysis. *Psychological Bulletin, 141*(2), 364.
- Lachmann, B., Sariyska, R., Kannen, C., Błaszczewicz, K., Trendafilov, B., Andone, I., ... & Montag, C. (2018). Contributing to overall life satisfaction: personality traits versus life satisfaction variables revisited—is replication impossible?. *Behavioral Sciences, 8*(1), 1.
- Ladikli, N., Bahadır, E., Yumuşak, F. N., Akkuzu, H., Karaman, G., & Türkkın, Z. (2020). Kovid-19 Korkusu Ölçeği'nin Türkçe Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *International Journal of Social Science, 3*(2), 71-80.
- Lagrosen, S., Seyyed-Hashemi, R., & Leitner, M. (2004). Examination of the dimensions of quality in higher education. *Quality Assurance in Education, 12*(2), 61-69.
- Lee, D. J., Sirgy, M. J., Larsen, V., & Wright, N. D. (2002). Developing a subjective measure of consumer well-being. *Journal of Macromarketing, 22*(2), 158-169.

- Leknes, S., & Tracey, I. (2008). A common neurobiology for pain and pleasure. *Nature Reviews Neuroscience*, 9(4), 314-320.
- Li, J. B., Yang, A., Dou, K., & Cheung, R. Y. (2020). Self-control moderates the association between perceived severity of coronavirus disease 2019 (COVID-19) and mental health problems among the Chinese public. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(13), 4820.
- Liberman, V., Boehm, J. K., Lyubomirsky, S., & Ross, L. D. (2009). Happiness and memory: Affective significance of endowment and contrast. *Emotion*, 9(5), 666.
- Lin, C. Y. (2020). Social reaction toward the 2019 novel coronavirus (COVID-19). *Social Health and Behavior*, 3(1), 1.
- Long, R. F., & Huebner, E. S. (2014). Differential validity of global and domain-specific measures of life satisfaction in the context of schooling. *Child Indicators Research*, 7(3), 671-694.
- Lopez, S. J. & Snyder, C. R. (2007). *Positive psychology: The scientific and practical explorations of human strengths*. Sage Publications.
- Lounsbury, J. W., Saudargas, R. A., Gibson, L. W., & Leong, F. T. (2005). An investigation of broad and narrow personality traits in relation to general and domain-specific life satisfaction of college students. *Research in Higher Education*, 46(6), 707-729. doi:10.1007/s11162-004-4140-6.
- Lucas, R. E. (2007). Adaptation and the set-point model of subjective well-being: Does happiness change after major life events?. *Current Directions in Psychological Science*, 16(2), 75-79.
- Lun, V. M. C., & Yeung, J. C. (2019). Elaborating on the effect of culture on the relations of extraversion and neuroticism to life satisfaction. *Personality and Individual Differences*, 142, 79-84.
- Lykken, D., & Tellegen, A. (1996). Happiness is a stochastic phenomenon. *Psychological Science*, 7(3), 186-189.
- Mafini, C. (2014) The Relationship between Job Satisfaction and Life Satisfaction: Empirical Evidence from Logistics Practitioners in a South African Steel-Making Company. *International Business & Economics Research Journal*, 13, 453-462.
- Magée, C. A., Miller, L. M., & Heaven, P. C. (2013). Personality trait change and life satisfaction in adults: The roles of age and hedonic balance. *Personality and Individual Differences*, 55(6), 694-698.
- Mamun, M. A., & Griffiths, M. D. (2020). First COVID-19 suicide case in Bangladesh due to fear of COVID-19 and xenophobia: Possible suicide prevention strategies. *Asian Journal of Psychiatry*, 51, 102073.
- Martikainen, L. (2009). The many faces of life satisfaction among Finnish young adults'. *Journal of Happiness Studies*, 10(6), 721.
- Martirosyan, N. M., Saxon, D. P., & Wanjohi, R. (2014). Student satisfaction and academic performance in Armenian higher education. *American International Journal of Contemporary Research*, 4(2), 1-5.

- Maslow, A. (1968). *Toward a Psychology of Being*. Van Nostrand Reinhold. New York.
- Mastoi, A. G., & Saengkrod, L. X. W. (2019). Higher Education Service Quality based on Students' Satisfaction in People's Republic of China. *Higher Education*, 10(6), 109-121.
- Maxwell, G. W. (2007). Job Satisfaction. İcinde B. S. Kaliski (Ed.). *Encyclopedia of Business and Finance*, Second edition, Thompson Gale, Detroit.
- McAdams, K. K., Lucas, R. E., & Donnellan, M. B. (2012). The role of domain satisfaction in explaining the paradoxical association between life satisfaction and age. *Social Indicators Research*, 109(2), 295-303.
- McGregor, I., & Little, B. R. (1998). Personal projects, happiness, and meaning: On doing well and being yourself. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 494–512.
- Michalos, A. C. (1980). Satisfaction and happiness. *Social Indicators Research*, 8(4), 385-422.
- Michalos, A. C. (1985). Multiple discrepancies theory (MDT). *Social Indicators Research*, 16, 347–413.
- Michalos, A. C. (1991). *Global report on student well-being: Life satisfaction and happiness*. Springer-Verlag.
- Moon, J. H., & Kim, D. (2018). Factors influencing life satisfaction in elderly living alone. *The Journal of the Korea Contents Association*, 18(1), 44-54.
- Mukhtar, U., Anwar, S., Ahmed, U., & Baloch, M. A. (2015). Factors effecting the service quality of public and private sector universities comparatively: an empirical investigation. *Researchers World*, 6(3), 132.
- Navarro, M. M., Iglesias, M. P. & Torres, P. R. (2005). A new management element for universities: satisfaction with the offered courses. *International Journal of Educational Management*, 19(6), pp. 505-526.
- Nek Kamal, Y. Y., Azman, I., Zubrina, R. J., & Salomawati, I. (2010). Service quality dimensions, perceive value and customer satisfaction: abc relationship model testing. *International Business Education Journal*, 2(1), 1 - 18.
- Neugarten, B. L., Havighurst, R. J., & Tobin, S. S. (1961). The measurement of life satisfaction. *Journal of gerontology*, 16(2), 134–143.
- OECD. (2021, 24 Nisan). OECD Better Life Index. Erişim adresi: <http://www.oecdbetterlifeindex.org/topics/life-satisfaction/>
- Oishi, S., Kesebir, S., & Diener, E. (2011). Income inequality and happiness. *Psychological Science*, 22(9), 1095-1100.
- ÖSYM. (2021, 24 Nisan). 2020 YKS Sınav Sonuılarına İlişkin Sayısal Bilgiler. Erişim adresi: <https://www.osym.gov.tr/TR,19424/2020-yks-sinav-sonuclarina-iliskin-sayisal-bilgiler.html>
- Özgür, G., Babacan Gümüş, A., & Durdu, B. (2010). Evde ve yurttan kalan üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunu. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 1(1), 25-32.

- Özmen, S., Özkan, O., Özer, Ö., & Yanardağ, M. Z. (2021). Investigation of COVID-19 fear, well-being and life satisfaction in Turkish society. *Social Work in Public Health, 36*(2), 164-177.
- Pappas, G., Kiriaze, I. J., Giannakis, P., & Falagas, M. E. (2009). Psychosocial consequences of infectious diseases. *Clinical Microbiology and Infection, 15*(8), 743-747.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V. A. & Berry, L. L. (1988). "SERVQUAL: A Multiple-Item Scale for Measuring Consumer Perceptions of Service Quality," *Journal of Retailing, vol. 64*, 12-40.
- Parletta, N., Aljeesh, Y., & Baune, B. T. (2016). Health behaviors, knowledge, life satisfaction, and wellbeing in people with mental illness across four countries and comparisons with normative sample. *Frontiers in Psychiatry, 7*, 145.
- Pavot, W., & Diener, E. (2008). The satisfaction with life scale and the emerging construct of life satisfaction. *The Journal of Positive Psychology, 3*(2), 137-152.
- Pawelski, J. O. and Gupta, M. C. (2009). Utilitarianism. In *The encyclopedia of positive psychology* (pp. 998-1001). John Wiley & Sons.
- Pilcher, J. J. (1998). Affective and daily event predictors of life satisfaction in college students. *Social Indicators Research, 43*, 291–306. doi:10.1023/A:1006883231707.
- Prasad, R.K. and Jha, M.K. (2013), "Quality measures in higher education: a review and conceptual model", *Journal of Research in Business and Management, Vol. 1* No. 3, pp. 23-40.
- Proctor, C. L., Linley, P. A., & Maltby, J. (2009). Youth life satisfaction: A review of the literature. *Journal of Happiness Studies, 10*(5), 583-630.
- Proto, E., & Rustichini, A. (2015). Life satisfaction, income and personality. *Journal of Economic Psychology, 48*, 17-32.
- Puvill, T., Lindenberg, J., de Craen, A. J., Slaets, J. P., & Westendorp, R. G. (2016). Impact of physical and mental health on life satisfaction in old age: a population based observational study. *BMC Geriatrics, 16*(1), 1-9.
- Razinkina, E., Pankova, L., Trostinskaya, I., Pozdeeva, E., Evseeva, L., & Tanova, A. (2018). Student satisfaction as an element of education quality monitoring in innovative higher education institution. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 33, p. 03043). EDP Sciences.
- Recepoğlu, E. (2013). Öğretmen adaylarının yaşam doyumları ile öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Özel, (1)*, 311-326.
- Robinson, M. D., & Klein, R. J. (2018). What do subjective well-being judgments mean? Sources and distinctions, processes and mechanisms. *Handbook of well-being*. Salt Lake City: UT: DEF Publishers.
- Rode, J. C., Arthaud-Day, M. L., Mooney, C. H., Near, J. P., Baldwin, T. T., Bommer, W. H., & Rubin, R. S. (2005). Life satisfaction and student performance. *Academy of Management Learning & Education, 4*(4), 421-433.

- Rodie, A. R., & Klein, S. S. (2000). Customer participation in services production and delivery. In T. A. Swartz & D. Iacobucci (Eds.), *Handbook of service marketing and management* (pp. 111 - 126). Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.
- Rojas, M. (2004). Well-being and the complexity of poverty: A subjective well-being approach. *WIDER Research Paper, No. 2004/29*. The United Nations University World Institute for Development Economics Research (UNU-WIDER), Helsinki.
- Rojas, M. (2006). Life satisfaction and satisfaction in domains of life: Is it a simple relationship? *Journal of Happiness Studies*, 7(4), 467-497.
- Rojas, M. (2007). The complexity of well-being: A life-satisfaction conception and a domains-of-life approach. *Researching Well-being in Developing Countries: From theory to research*, 259-280.
- Røysamb, E., Nes, R. B., & Vittersø, J. (2014). Well-being: Heritable and changeable. In *Stability of Happiness* (pp. 9-36). Academic Press.
- Ryan, R. (2009). Self-determination theory and well-being. *Social Psychology*, 84(822), 848.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68.
- Sæther, S. M. M., Knapstad, M., Askeland, K. G., & Skogen, J. C. (2019). Alcohol consumption, life satisfaction and mental health among Norwegian college and university students. *Addictive Behaviors Reports*, 10, 100216.
- Salmela-Aro, K., & Tuominen-Soini, H. (2010). Adolescents' life satisfaction during the transition to post-comprehensive education: Antecedents and consequences. *Journal of Happiness Studies*, 11(6), 683-701.
- Sam, D. L. (2001). Satisfaction with life among international students: An exploratory study. *Social Indicators Research*, 53(3), 315-337.
- Saris, W. E., & Ferligoj, A. (1996). *Life-satisfaction and domain-satisfaction in 10 European countries: Correlation at the individual level. A Comparative Study of Satisfaction with Life in Europe*, Eötvös University Press, Hungary, 275-280.
- Saris, W.E., Veenhoven, R., Scherpenzeel, A.C. & Bunting B. (eds). (1996). *A comparative study of satisfaction with life in Europe*. Eötvös University Press.
- Satici, B., Gocet-Tekin, E., Deniz, M. E., & Satici, S. A. (2020). Adaptation of the Fear of COVID-19 Scale: Its association with psychological distress and life satisfaction in Turkey. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 1-9. <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00294-0>
- Schwarz, N., & Clore, G. L. (1983). Mood, misattribution, and judgments of well-being: informative and directive functions of affective states. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45(3), 513.
- Seligman, M. E., & Csikszentmihalyi, M. (2014). Flow. In *Flow and the foundations of positive psychology* (pp. 227-238). Springer, Dordrecht.

- Sheldon, K. & Elliot, A. (1999). Goal striving, need satisfaction, and longitudinal wellbeing: the self-concordance model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76(3), 482.
- Sher, L. (2020). The impact of the COVID-19 pandemic on suicide rates. *QJM: An International Journal of Medicine*, 113(10), 707-712.
- Shin, D. C., and Johnson, D. M. (1978). Avowed happiness as an overall assessment of the quality of life. *Social Indicators Research*, 5, 475-492.
- Shin, L. M., and Liberzon, I. (2010). The neurocircuitry of fear, stress, and anxiety disorders. *Neuropsychopharmacology*, 35(1), 169-191.
- Siming, L. (2015). Factors Leading to Students' Satisfaction in the Higher Learning Institutions. *Journal of Education and Practice*, 6(31), 114-118.
- Sirgy, M. J. (2012). *The psychology of quality of life: Hedonic well-being, life satisfaction, and eudaimonia* (Vol. 50). Springer Science & Business Media.
- Sirgy, M. J., Grzeskowiak, S., & Rahtz, D. (2007). Quality of college life (QCL) of students: Developing and validating a measure of well-being. *Social Indicators Research*, 80, 343–360. doi:10.1007/s11205-005-5921-9.
- Snyder, C. R. (1994). *The psychology of hope: You can get there from here*. New York: Free Press
- Solberg, E. C., Diener, E., Wirtz, D., Lucas, R. E. and Oishi, S. (2002). Wanting, having and satisfaction: Examining the role of desire discrepancies in satisfaction with income. *Journal of Personality and Social Psychology*, 83, 725-734. doi:10.1037/00223514.83.3.725
- Sousa, L., & Lyubomirsky, S. (2001). Life satisfaction. In J. Worell (Ed.), *Encyclopedia of women and gender: Sex similarities and differences and the impact of society on gender*. (Vol. 2, 667-676). San Diego, CA: Academic Press.
- Steel, P., Schmidt, J., & Shultz, J. (2008). Refining the relationship between personality and subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 134(1), 138.
- Stephan, Y., Caudroit, J., & Chalabaev, A. (2011). Subjective health and memory self-efficacy as mediators in the relation between subjective age and life satisfaction among older adults. *Aging & Mental Health*, 15(4), 428-436.
- Styron Jr, R. (2010). Student satisfaction and persistence: Factors vital to student retention. *Research in Higher Education Journal*, 6, 1.
- Suldo, S., Thalji, A., and Ferron, J. (2011). Longitudinal academic outcomes predicted by early adolescents' subjective well-being, psychopathology, and mental health status yielded from a dual factor model. *The Journal of Positive Psychology*, 6, 17-30.
- T. C. Sağlık Bakanlığı. (2021, 23 Mart). COVID-19 Nedir? Erişim adresi: <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66300/covid-19-nedir-.html>
- Tavakol, Z., Nikbakht Nasrabadi, A., Behboodi Moghadam, Z., Salehiniya, H., & Rezaei, E. (2017). A review of the factors associated with marital satisfaction. *Galen Medical Journal*, 6(3).

- Thomas, Emily H, & Galambos, Nora. (2004). What satisfies students? Mining student-opinion data with regression and decision tree analysis. *Research in Higher Education*, 45(3), 251-269.
- Torlak, S. E. ve Yavuzçehre, P. S. (2008). “Denizli Kent Yoksullarının Yaşam Kalitesi Üzerine Bir İnceleme”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 17(2), 23-44
- Tozar, M. Z. (2019). *Karanlık Üçlü Kişilik Özelliklerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumları*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- TÜİK. (2021, 25 Nisan). İşgücü İstatistikleri, Şubat 2021. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Subat-2021-37487>
- United Nations. (2021, 24 Nisan). World Happiness Report. Erişim adresi: <https://worldhappiness.report/ed/2021/>
- Vaez, M., Kristenson, M., & Laflamme, L. (2004). Perceived quality of life and self-rated health among first-year university students. *Social Indicators Research*, 68(2), 221-234.
- Valentine, M. J. (2003). The role of satisfaction in the retention and performance of university students. *Masters Abstracts International*, 41(05), 1251. (UMI No. 1413000)
- Van Bavel, J. J., Baicker, K., Boggio, P. S., Capraro, V., Cichocka, A., Cikara, M., ... & Willer, R. (2020). Using social and behavioural science to support COVID-19 pandemic response. *Nature Human Behaviour*, 4(5), 460-471.
- Van Praag, B. M., Frijters, P., & Ferrer-i-Carbonell, A. (2003). The anatomy of subjective well-being. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 51(1), 29-49.
- Vecchio, G. M., Gerbino, M., Pastorelli, C., Del Bove, G., & Caprara, G. V. (2007). Multi-faceted self-efficacy beliefs as predictors of life satisfaction in late adolescence. *Personality and Individual Differences*, 43, 1807–1818.
- Veenhoven, R. (1996). The study of life satisfaction. In: W. E. Saris, R. Veenhoven, A. C. Scherpenzeel, & B. Bunting (Eds). *A comparative study of satisfaction with life in Europe*. pp. 11-48. Eötvös University Press.
- Veenhoven, R. (2003). Hedonism and happiness. *Journal of Happiness Studies*, 4(4), 437-457.
- Verme, P. (2011). Life satisfaction and income inequality. *Review of Income and Wealth*, 57(1), 111-127.
- Vindegaard, N., & Benros, M. E. (2020). COVID-19 pandemic and mental health consequences: Systematic review of the current evidence. *Brain, Behavior, and Immunity*, 89, 531-542.
- Wang, C., Pan, R., Wan, X., Tan, Y., Xu, L., Ho, C. S., & Ho, R. C. (2020a). Immediate psychological responses and associated factors during the initial stage of the 2019 coronavirus disease (COVID-19) epidemic among the general population in China. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(5), 1729.

- Wang, S. Q., Ying, J., Zhang, M. L., Shi, Y., Li, Y., Xing, Z. J., ... & Sun, J. (2018). Health-related life satisfaction and its influencing factors: A cross-sectional study in China. *Japan Journal of Nursing Science*, 15(4), 285-297.
- Wang, X., Hegde, S., Son, C., Keller, B., Smith, A., & Sasangohar, F. (2020b). Investigating mental health of US college students during the COVID-19 pandemic: cross-sectional survey study. *Journal of Medical Internet Research*, 22(9), e22817.
- Weerasinghe, I. M. S., & Fernando, R. L. S. (2018). Critical factors affecting students' satisfaction with higher education in Sri Lanka. *Quality Assurance in Education*. Vol. 26 No.1, 115-130.
- Weerasinghe, I. S., & Fernando, R. L. (2017). Students' satisfaction in higher education. *American Journal of Educational Research*, 5(5), 533-539.
- WHO (2020). Basic documents (49. Baskı). <https://apps.who.int/gb/bd/> Erişim tarihi: 9 Mart 2021.
- WHO. (2021, 22 Mart). WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard. Erişim adresi: <https://covid19.who.int/>
- Wiers-Jenssen, J., Stensaker, B. R., & GrØgaard, J. B. (2002). Student satisfaction: Towards an empirical deconstruction of the concept. *Quality in Higher Education*, 8(2), 183-195.
- Wilson, W. R. (1961). An attempt to determine some correlates and dimensions of hedonic tone. *Dissertation Abstracts*, 21, 2814.
- Wilson, W. R. (1967). Correlates of avowed happiness. *Psychological Bulletin*, 67(4), 294-306.
- Xiao, J. J., Tang, C., & Shim, S. (2009). Acting for happiness: Financial behavior and life satisfaction of college students. *Social Indicators Research*, 92(1), 53-68.
- Xiong, J., Lipsitz, O., Nasri, F., Lui, L. M., Gill, H., Phan, L., ... & McIntyre, R. S. (2020). Impact of COVID-19 pandemic on mental health in the general population: A systematic review. *Journal of Affective Disorders*, 277, 55-64
- Yalçın, İ., Çalışır, Ö. M., Can, N., Yalçın, S. ve Çolak, B. (2020). *COVID-19 Korkusu İle Ruh Sağlığı Değişkenleri Arasındaki İlişide Koruyucu ve Risk Faktörlerinin Moderatör Etkisi*. Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri.
- Yetim, U. (2003). The impacts of individualism/collectivism, self-esteem, and feeling of mastery on life satisfaction among the Turkish university students and academicians. *Social Indicators Research*, 61(3), 297-317.
- YÖK. (2021, 24 Nisan). Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi. Erişim adresi: <https://istatistik.yok.gov.tr/>
- Yu, G., & Kim, J.-H. (2008). Testing the mediating effect of quality of college life in the student satisfaction and student loyalty relationship. *Applied Research in Quality of Life*, 3, 1-21.
- Yusoff, M., McLeay, F. & Woodruffe-Burto, H. (2015). Dimensions driving business student satisfaction in higher education. *Quality Assurance in Education*, pp. 86-104.

- Zajonc, R. B. (1980). Feeling and thinking: Preferences need no inferences. *American Psychologist*, 35(2), 151.
- Zeithaml, V. A., Berry, L. L., & Parasuraman, A. (1988). Communication and control processes in the delivery of service quality. *Journal of Marketing*, 52(2), 35-48.
- Zhang, S. X., Wang, Y., Rauch, A., & Wei, F. (2020). Unprecedented disruption of lives and work: Health, distress and life satisfaction of working adults in China one month into the COVID-19 outbreak. *Psychiatry Research*, 288, 112958.

EKLER

EK A: BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Bu çalışma üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunu incelemektedir. Bunun için sizden değerlendirme araçlarını eksiksiz bir biçimde doldurmanız istenmektedir. Tahmini olarak bu işlem yaklaşık 7 dakikanızı alacaktır. Bu araştırmanın beklenen hiçbir riski veya yaratabileceği rahatsızlık yoktur. Araştırmayı dilediğiniz zaman yarıda bırakabilirsiniz. Bu durumda verileriniz silinecektir. Bu araştırma için sizden kimlik bilgisi istenilmeyecektir. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Verdiğiniz cevaplar araştırma amacıyla kullanılacak ve cevaplarınızın gizliliği korunacaktır. Araştırmaya katılan katılımcılar arasından 15 kişiye <https://amazon.com.tr> internet sitesinden 75 TL değerinde hediye çeki verilecektir. Çekiliş hakkı kazanmak için çalışmayı tamamlamanız ve son bölümde bulunan e-mail bilgilerinizi girmeniz gerekmektedir. Yanıtlarınız ve e-mail bilgileriniz eşleştirilmeyecektir. E-mail bilgisi yalnızca çekiliş hak kazanan katılımcılara ulaşmak için gereklidir ve çekiliş ardından silinecektir.

Çalışmaya katılmak için temel koşul İstanbul'da bulunan bir devlet, özel veya vakıf üniversitesinde lisans öğrencisi olmak ve 18-30 yaş aralığında bulunmaktır.

Bu çalışma, Prof. Dr. Sefa Bulut danışmanlığında İbn Haldun Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans Programı öğrencisi Mustafa Subaşı tarafından yürütülen bir tez çalışmasıdır.

Araştırma ile ilgili herhangi bir soru ya da sorunuz olursa aşağıdaki mail adresine ulaşınız:

e-mail: xxxxxxx@ibnhaldun.edu.tr

Katılımınız ve desteğiniz için teşekkür ederim.

Mustafa Subaşı

Verilen bilgilerin tamamını ayrıntılı bir biçimde okudum ve anketin/ölçeğin/formun uygulanmasını onayladım.

Evet Hayır

EK B: SOSYODEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Cinsiyetiniz

Erkek

Kadın

Yaşınız

.....

Üniversite Türü

Devlet Üniversitesi

Özel veya Vakıf Üniversitesi

Genel Not Ortalamanız

2.00 altı

2.00 – 2.49

2.50 – 2.99

3.00 – 3.49

3.50 – 4.00

Sosyoekonomik durumunuzu en iyi hangisi tanımlar? (Aylık)

0 – 1500 TL

1501 – 3000 TL

3001 TL üstü

EK C: YAŞAM DOYUMU ÖLÇEĞİ (YDÖ) ÖRNEK MADDELER

AÇIKLAMA

Aşağıda 5 ifade bulunmaktadır. Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendirip sizin için en uygun seçeneği işaretleyiniz. Seçenekler 1'den (Kesinlikle katılmıyorum) 7'e (Kesinlikle katılıyorum) doğru sıralanmaktadır.

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
Hayatım birçok yönden idealimdekine yakın.							
Hayatımdan memnunum.							
Eğer hayata yeniden başlasaydım hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim.							

EK D: YÜKSEKÖĞRENİM YAŞAM DOYUMU ÖLÇEĞİ (YÖYD) ÖRNEK
MADDELER

AÇIKLAMA

Bu ölçek, şu anda öğrenim gördüğünüz üniversite yaşantınızla ilgili düşüncelerinizi öğrenmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçekte 29 madde bulunmaktadır. Lütfen her bir maddeyi dikkatlice okuyunuz. Okuduğunuz maddeye ne derecede katılıp katılmadığınıza karar veriniz. Seçeneklerinden size uygun gelen seçeneği işaretleyiniz. Bütün maddelere tepkide bulununuz.

	Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
Tekrar tercih yapacak olsam yine bu üniversiteyi seçerim.					
Bu üniversite birçok yönüyle beklentilerimi karşıladı.					
Bu üniversitede aldığım eğitimle ideallerimi gerçekleştireceğimden eminim.					
Bu üniversitenin öğrencisi olmaktan gurur duymaktayım.					
Öğretim üyelerinin öğrencilere değer vermediği kanısındayım.					
Üniversite yönetiminin öğrencilere değer vermediği kanısındayım.					

EK E: KOVİD-19 KORKUSU ÖLÇEĞİ (KKÖ) ÖRNEK MADDELER

AÇIKLAMA

Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendirip sizin için en uygun seçeneği işaretleyiniz. Seçenekler 1'den (Kesinlikle katılmıyorum) 5'e (Kesinlikle katılıyorum) doğru sıralanmaktadır.

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
Koronavirüsten çok korkuyorum.					
Koravirüse yakalanarak hayatımı kaybetmekten çok korkuyorum.					
Sosyald medyada Koronavirüs ile ilgili haberleri ve hikayeleri izlediğimde kaygılanıyor ve endişeleniyorum.					
Koronavirüse yakalandığımı düşündüğümde kalp atışım hızlanıyor.					

EK F: İBN HALDUN ÜNİVERSİTESİ ETİK KURUL KARARI

Evrak Tarih ve Sayısı: 22.04.2021-2747

T.C.
İBN HALDUN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurulu Başkanlığı

Sayı : E-71395021-020-2747
Konu : Mustafa SUBAŞI-Etik Kurul Kararı

İLGİLİ MAKAMA

Kurulumuza başvuran Mustafa SUBAŞI'nın "Yaşam Doyumunu Yordamada Yükseköğrenim Yaşam Doyumu, Kişilik Özellikleri ve COVID-19 Korkusu" isimli projesi; amaç, araştırma türü, veri toplama araçları, süreç ve işlemler, veri analizleri dikkate alınmak suretiyle 14.04.2021 tarihinde değerlendirilerek 2021/03-1 karar numarası ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi arz/rica ederim.

Prof. Dr. Ali YEŞİLİRMAK
Başkan

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : BENF61VN

Belge Doğrulama Adresi:
http://belge.ibnhaldun.edu.tr/en/Vision/Validate_Doc.aspx

Adres: Başak Mah. Ordu Cad. No:3 P.K. 34480 Başakşehir / İstanbul
Telefon:0212 692 0212 Faks:0212 551 6464
Kep:ihu@hs01.kep.tr e-Posta:info@ihu.edu.tr Elektronik Ağ:www.ibn.edu.tr

Bilgi için: Neslihan Pala
Unvanı: Sekreter

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Ad – Soyad: Mustafa Subaşı

Eğitim

2015 - 2019 Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Kocaeli Üniversitesi, Türkiye

2019 - 2021 Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, İbn Haldun Üniversitesi, Türkiye

2021 - 2022 Preparatory Course, St. Petersburg University (Санкт-Петербургский Государственный Университет), Russia

İş Deneyimi

2019 - ... Editör, Terapi Kitap, İstanbul

2019 - ... Editör, Bir Yayıncılık, İstanbul

2019 – 2020 Araştırma Asistanı, İbn Haldun Üniversitesi, İstanbul

Yayımlar

Bulut, S. ve Subaşı, M. (2020). Pozitif Psikolojiye Giriş. S. Bulut (Ed.). *Pozitif Psikoloji* içinde (s. 1-15). Nobel Yayıncılık: İstanbul.

Bulut, S. & Subasi, M. (2020) Group Therapy in Adults with Obsessive-Compulsive Disorder: A Review. *Open Journal of Medical Psychology*, 9, 150-159. <https://doi.org/10.4236/ojmp.2020.94012>